

De mutuatione	xxxv. lxxv.
De vatioe et piscatioe	lvi. lxxv.
De destructioe et constructioe	lv.
De naufragio	lxi.
De sponso et sponsa	xlvi.
De matrimonio carnali et spirituali	xliv. et. lxxv.
De vxoribus et maritis	xm.
De filijs illegitimis	lvi.
De criminib? a eoz punitioib?	lv.
De simonia	v. lxi.
De furto	lvi.
De rapina	xxi. lxi.
De expoliatioe	.
De predonibus	.
De incediarijs	xviii.
De publicanis	xxi.
De vsuarijs manifestis et heredijs	lxix.
De crimine falsi	xxiii.
De litteris impetratis p suggestio- nem falsi	ii.
De collusione	vii.
De delicto pueroz	lv.
De pualsionib?	xiii. et. xxxi.
De ignorantibus sibipis man? violen- tas	lvi.
De abscidētib? sibi vitilia	xxxv.
De defensione sui	lxxiii.
De assitis	xli.
De iniurijs et dampnis dātis.	vii.
lv. lvi. lxxvi.	
De excusationib? dāpmi dati.	xvi. et. xxxi.
De guerris	lxv.
De penis et puationib?	lvii.
De excommunicatione.	xxi. xxxi. et. lxx. lxxvi.
De interdicto et suspensione.	xv.

Explicit tabula exemplorū libri octauī de similitudinib? rerū

Incipit plogus eiusdem libri octauī de similitudinibus rerū

Negum cōfidorēd iusta decernunt. Prouer. viii. Qui a liberū arbitriū hominis ex quo opera humana pueniūt nō est determinatū ad unū. attingit hominem i suis operibus nō semper recte pcedere. sed pluries errare. ppter qd fuit necessariū homini habere in suis actibus regulā dirigentem. Quāq̄ autem hoīs ratio que est primum scdm Phī principium in agendis sit omnis mensura vel regula operum humanorum. diuersa tamen hominum opera mediātib? diuersis habitibus ab ea regulantur. Nam opa humana extrinseca que ad vitam ipsius hominis pertinent corporālē regulantur a ratiōe humana arte mediante. Vnde i primio methaphisice dicitur. qd hominum genus arte et ratiōe uiuit. Et est ars ut dicit Phūs. v. Ethicorū recta ratiō factibilium. Et vocat ipse factibilia opera. que possunt ab exteriori materia fieri corporali. Ea vero opera hominis que pertinent ad vitam moralem regulantur mediāte v̄tute. Est em̄ v̄tus moralis habitus electiū in medio consistens de terminata ratiōe. put v̄tq̄ sapiens determinabit. sicut eam diffinit Phūs in libro Ethicorū. Itē etiā Phūs dicit. qd virtus est q̄ bonū facit habentē. et opus ei? bonum reddit. Ceterū illa hoīm opa q̄ pertinet ad vitā ciuilem ratiō mensurat et regulat lege decernētē. Sūt em̄ ciuilia opa in q̄bus vnus comunicat alteri i ordine ad bonū cōe. et talium est lex hūana que bonū rōe respicit regula et mēsurā. Vñ dicit de ea Phī. in li. Ethio. qd lex ē

nullo puato omōdo. et pro omuni
utilitate hominum conscripta. Est
igitur huiusmodi actuū regula lex
humana scdm quā inducitur aliq̄s
ad agendum vel ab agendo retra
hitur. Sed quia talia ciuilia opera
lex scdm equitatez iusticie reglat
et mensurat. recte in verbis apposi
tis dicitur. q̄ legum conditores iu
sta dēnūt. In quibus verbis non
tantum describitur hūanatuꝝ legū
origo. sed et arctitudo insuper et re
ctitudo earum. Nam legum origo
manauit ex sapientia aditorū. Co
artatio vero sumitur ex uolentia
preceptorū. Ad quoz scz obseruan
tiam ciues p̄ penas legales cogun
tur. qd̄ exprimitur in noīe legū. qz
lex a ligādo. i. cogēdo est dicta. vñ
lex coartationem importat. Sed le
gum rectitudo perpenditur in iusti
cia decretorū. scz qz iusta dēnūt.
Est autem circa p̄mū notandū. q̄
legum aditores iustarum non oēs
indifferentē possunt hōies esse. q̄a
adendi leges autoritas solū cōitatū
vel principi cōpetere videtur. pp̄t
qd̄ Ysid. dicit in libro Ethimo. et
habetur in de cre. di. ij. q̄ lex est a
stitutio populi. in qua maiores na
tu cum plebibus aliquo sanxerūt.
Sunt tamen scdm Ysid. quedaz le
ges que vocantur constitutioēs p̄ri
cipum. que scz pertinent ad mo
narchiam. ad ciuitates vel regnuꝝ
que gubernātur et regunt ab vno.
Alię vero leges sunt que vocantur
Penſa prudentium et senatus cōsul
ta. et hęc pertinent ad aristocraticā.
ad principatuꝝ optimorum siue op
timatum. Alię quoqz sunt leges q̄
dicuntur ius pretorium. et hęc per
tinent ad oligarcicā. que est p̄inci
patus paucoꝝ diuitū et potentum.
Alię etiā leges sunt que plebiscita

uocantur. et hęc p̄tinet ad democ
raticā que est populi principatus. A
lię insuper leges sunt omunes. q̄a
maiores natu vt dictum est cū ple
bibus sanxerunt. et hęc ad re gnū
optimum p̄tinent. qd̄ ē ex supra
dictis commixtum. Patet ergo q̄
p̄uate persone non competit fer
re legem sed solum admonere. ex
eo q̄ si sua monitio ab aliquo odep
natur. non habet vim coactiuam
quā debet habere lex ad hoc vt effi
caciter inducat ad virtutē. prout
Philosophus dicit in decimo libro
Ethicoꝝum. Sed coactiuaz vim ha
bet populi multitudo vel publica p̄
sona ad quam p̄tinet penas infli
gere. Est autem prout tradit Phi
losophus in principio rethoricę siue
utilius et melius omnia ordinare
lege. q̄ dimittere arbitrio iudicis
propter tria. Primo quidem quia
facilius est inuenire paucos sapiē
tes qui sufficiunt ad rectas leges
ponendas. q̄ multos qui requirun
tur ad recte iudicandum de singul̄
Secundo quia illi qui leges ponūt
ex multo tempore considerant q̄a
lege ferendūz. sed iudicia de singu
lis factis fiunt ex casibus sub ito
exortis. facilius autem ex multis a
sideratis potest homo videre quid
rectum sit q̄ solum ex aliquo vno
facto. Tercio quia legislatores
iudicant in vniuersali de futuris.
sed homines iudicēs p̄sidentes
iudicant de p̄sentibus atqz affici
untur amore vel odio. aut aliqua
cupiditate. et sic eorum de praua
tur iudicium. Quia ergo iustici
a iudicis que dicitur animata non
in multis inuenitur. sed quia etiā
flexibilis est. idcirco necessariūz fu
it. vt in quibuscunqz ē possibile lege
determinaret. et paucissima arbitrio
v vi

hominū omittērentur. **S**unt enim
 singularia quedam que lege com-
 prehendi non possunt. et talia ne-
 cessarium est ut iudiciis omittā-
 tur. puta de eo qd est factum esse
 non esse. de alijs similibus hys ut
Philus dicit ibidem. **S**ecundo in no-
 mine legum notanda est legis co-
 actio cum lex a ligando dicatur.
 ut supra dictum est. que ligatio
 obligatio ipsarum legum non so-
 lum ad corporalia sed etiam ad spi-
 ritualia se extendit. ex eo qd iuste
 legis transgressio eos qui legi sub-
 duntur non tantum ad penam ob-
 ligat sed etiam ad culpam. **V**nde le-
 ges humane cum iuste sunt habēt
 vim obligandi in foro conscientie
 a lege eterna a qua deriuantur. se-
 cundum illud **Proverbia. viij.** **V**nde
 scriptū est **obūppositū. per me reges**
regnāt et legū dutores iuste decer-
nūt. **D**icunt autē leges iuste ex fi-
 ne cū ordinantur ad bonū commune.
Ite ex auctore. scz quando lex que
 lata est non excedit potestatem fe-
 rentis. **I**te ex forma ut quando p-
 prie secundum equalitatem propor-
 tionis imponuntur subditis onera i
 ordine ad bonum cōmune. **C**uz em̄
 vnus homo pars multitudinis sit.
 quilibz homo hoc ipsū qd est a qd
 habet est multitudinis. sicut a que
 libet pars id qd est totius est. **V**n̄
 et natura ut saluet totū non nūq̄
 parti infert aliqd detrimentum. **V**n̄
 leges hmōi onera proporcionabilē
 ferentes iuste censent et obligant
 in foro conscientie. **S**i autem e con-
 trario aliquis p̄sident leges ipone-
 ret aliquas subditis onerosas. nō
 pertinentes ad vtilitatez cōmunē
 sed magis ad p̄p̄iam cupiditatez
 vel gloriā. vel si ultra sibi cōmis-
 sam ptātem aliquis legem fert.

aut etiam inequaliter onera mult-
 tudini dispensaret. etiam si forte
 ad bonum commune ordinari vide-
 rentur. i omnibus profecto hys ca-
 sibus leges iniuste essent a magis
 violentie q̄ leges nuncupande. qe
 sicut **Aug⁹** dicit de libero arbitrio
Lex esse non videtur que iusta nō
fuerit. **V**nde tales leges non obli-
 gant i foro conscientie nisi forte p-
 ter vitandum scandalum aut tur-
 bationem. ppter qd etiam homo de-
 bet cedere iuri suo. secundum illud
Mat. v. **Qui te angariauerit mil-**
le passus vade cum illo alia duo **Et**
qui vult tecum iudicio contendē
a tunicam tuam tollere dimitte ei
et pallium. **S**ed multo fortius sūt
 leges iniuste. que sunt contra bo-
 num vel mandatu; diuinum. sicut
 leges tyrannorum inducentes ad y-
 dolatriam. vel qdāq; aliud quod
 fit contra legem diuinam **Et** tles
 leges nullo modo est licitum fuāē
Quia sicut dicitur **Actū. v.** **Obe-**
dire oportet deo magis q̄ homib⁹
Sed de legum rectitudine **T**ercio
 est notandum qd recte leges sunt
 ille. ut dicit **Phidorus**. in quib⁹ iu-
 sta et equa decernuntur. **T**alia autē
 suntque consonant siue congruūt
 rationi religioni discipline et salu-
 ti. **V**nde **Phidorus** dicit. qd lex erit
 omne qd ratiōe constiterit dūtax-
 at. qd religioni congruat. qd disci-
 pline conueniat. qd saluti p̄ficiat
Hec em̄ est recta lex que est men-
 sura iusta et debita regulata. **M**en-
 sura autem hec est triplex. **P**rima
 enim lex est eterna. de qua **Augu-**
stinus dicit in libro primo de libero
 arbitrio. qd lex eterna ē summa rati-
 o cui semper obtemperandum est
Hec autem nihil est aliud q̄ diuine
 sapientie ratio secundū qd directia

est omnium actuum et motionum
Secunda est lex naturalis que nichil
 aliud est quam participatio legis eterne
 in rationabili creatura. Unde **Ro.**
11. super illud. Cum gentes que ig-
 norant legem naturaliter que legis
 sunt faciunt. Dicit glosa. Et si non
 habent legem scriptam. habent tamen
 legem naturalem. qua quisque intel-
 ligit et sibi conscius est. quod bonum
 et quod malum. de qua etiam ait.
Ps. Signatum est super nos lumen
 vultus tue domine aeternum. quia lumen
 naturalis rationis quo decernimus
 quid sit bonum et malum. quid sit
 iustum et quid iniustum. quid de-
 cens sit et quid indecens. quod per-
 tinet ad legem naturalem. nichil ali-
 ud est quam impressio diuini luminis
 in nobis. Tercia mensura vel regula
 est ipse finis legis. quia vnusquis-
 que iusque rei que est propter finem ne-
 cesse est quod forma determinetur secun-
 dum proportionem ad finem. sicut
 forma ferre talis est qualis conue-
 nit sectioni. ut patet in secundo **Phi-**
lo- **so-** **pho-** **ro-** **um.** Oportet quod ipsa lex suo fini
 conformetur. qui est utilitas pub-
 lica siue communitatis bonum. Quia igitur ius-
 ta lex huic triplici mensure confor-
 dat. tria **Ps.** posuit. scilicet quod religio-
 congruat in quantum scilicet est proporciona-
 ta legi diuine. et quod discipline con-
 ueniat in quantum est proporciona-
 ta legi nature. Et quod saluti proficiat
 in quantum est proporcionada utili-
 tati humane. **U**nde igitur de legibus
 generaliter prelibatis. quia iam
 in precedentibus libris de sensibilibus
 et inmaginabilibus rebus quedam
 sunt introducta exempla. Nunc
 nunc secundum ordinem a principio
 libri promissum. aliqua de ratio-
 nabilibus rebus exempla vel simi-
 litudines addere. Et quia ratio est

legis factiua. et ipsam legem ea-
 tio commendat. ut patet. **Di.** **con-**
fuetudo. Et **Insti.** de iure naturali
gen. et civili. **S.** quod vero naturalis
 ratio oportet rationabilia esse que
 lege discernuntur. Et idcirco in hoc
 libro octauo de decretis vel constitu-
 tionibus legis tamquam de rationabi-
 libus rebus aliquas ad nostram do-
 ctrinam adaptando moraliter simi-
 tudines inducimus. sumptas scilicet
 ex variis libris tam civilibus quam cano-
 nicis iuris. Sciendum enim est quod to-
 tum corpus iuris civilis comprehen-
 ditur in. l. libris **Pande-** **ct.** **119.** **In-**
sti. **11.** **C.** **ix.** **Coll.** autem nouella
lumbarda. et constituti. **Frederici.**
Corpus vero iuris canonici habet
 in decretorum volumine. et etiam
 in decretalium libro. Nam primo
 quidem ex dictis sanctorum patrum.
 et etiam ex legibus fuit liber de crea-
 torum compositus. prout in ipso
 patet. et extra de arcu. **Qualiter**
11. **P**ostea vero cum multe decreta-
 les epistole extra corpus decreto-
 rum vagarentur. **M**agister **her.** **pa-**
piensis prepositus primam compi-
 lationem composuit. Sed et tempo-
 re procedente magister **Cisebertus**
 suam effecit. aliam et **alanus.** demum
 magister **Wen.** **compostellanus** in
 curia **Romana** moram faciens ex
 registro domini **Innocentii** terti
 quandam compilationem extra-
 xit que romana appellata fuit. Sed
 quia ibi quedam erant decretales
 quas ipsa romana curia minime
 admittebat. **I**deo ipse idem **Inno-**
centius per manum petri bonouen-
 tam compilationem edidit que et-
 iam vocabatur. **Q**ua recepta ma-
 gister **Johannes Gallensis** ex du-
 abus dictis compilationibus **Cise-**
berti et **Alani** vnam compilauit

que uocabatur secunda. Postmo-
dū consilio generali celebrato p eūde
innocentiū quartū. tā ex constitutio i
b9 gñalis consilij. q̄ de alijs decreta
libus eiusdē inno cēij cōpilatio q̄
ta processit. postmodū quinta cōpi-
lacio p honorium terciū facta fuit
Sed postmodū gregori9 nonus vo-
lēs cōfusio nē cōplexitatē dictarū de-
cretaliū amouē. antiq̄s cōpilatiōi-
bus abrogatis p frēm raymūdum
capellanū et penitentiarium suum
qui scz fuit de ordine fratrū p̄dica-
torū imo ei9 dē ordinis. Postea idē
magister opus decretaliū qd̄ mo-
do tenetur composuit. Cui postea
bonifacius octauus addidit sextū
librum. Nos igitur in hoc presentī
tractatulo ex p̄dictis iuris utriusq̄
libris aliqua licet pauca et breuia
diuersis adaptanda materijs intro-
ducemus exempla ordinem i super-
rioribus habitum. in materijs cō-
pitis cōformit̄ psequētes

Capitulum. i.

Huersarij hō mītis spiritū
ales scz dyabolus caro et
mundus assilantur p̄domi-
bus Nam secundum iura p̄dico di-
citur aliquis tribus modis. P̄dico
enim p̄dico dicitur quicūq̄ alios pre-
datur. et tales sunt qui itineranti-
bus auferunt bona sua. Et hoc mo-
do demones sunt p̄dones. qui nō
bis viatoribus. i. qui per huius mū-
di itinera ad patriā tendimus. bō-
que pprie nostra sunt scilicet spūa
lia auferre contendunt. Illos em̄
qui sunt i patria expoliare n̄ p̄nt.
sed tantum nos qui sumus in via
Job. xxij. Rudos dimittunt hō-
nes vestimenta tollentes. quibus
non est op̄erimentum in frigore. **Se-**

cundo dicitur p̄dico imiles qui ultra
stipendium sibi taxatum querit. **Id-**
em enim milibus sunt stipendi-
a constituta. ne du3 sumptus que-
ritur p̄dico grassetur. **xxij. q. i.** Mil-
itare. Et hoc modo caro dicitur pre-
dico. quia ultra stipendiū necessita-
tis sibi a natura taxatū. de quo **A-**
postolus. Habentes alimenta et q̄-
bus tegamur hys contenti simus.
i. Thi. vi. adhuc sibi exquirūt va-
ria delectamenta voluptatis. **Vñ**
App9. Ro. viij. Debitorum sumus
nōn carni ut secunduū carnem vi-
uamus. Item p̄dico dicitur p̄latus
qui vltē q̄ legato fūiat extorquet
a subditis. querens potius p̄dico q̄
subsidium in subiectis. **extra de cōsib9**
Plerūq̄ Et hoc etiam modo domi-
n9 vent̄ cui tanq̄ prelato suo mlti
obediunt. quoz de9 vent̄ est.
dicitur p̄dico quia parum spiritui
seruit. et tamen multa requirit et
expendit. **Vñ** qui sibi obediunt
huiusmodi non cristo seruiunt sed
suo vent̄. ut dicitur **Ro. xvij.** **A-**
lio modo dicitur p̄dico uide3 pecu-
nys seu patrimonijs inhians qui
alienum iurgium reputat p̄dico3
suam. **C. ad. i. Jul. repet. omnes**
Et hoc modo p̄dico est mundus cui9
auaritia ad pecunias et lucra inhy-
ans lites et iurgia suscitāt. **Vñ**
dicit **Señ.** q̄ quietissime homines
viuerēt. si hec duo p̄dina meuz
tuum de medio tollerentur **Gen. .**
decimo tercio. Dixit abrahā3 **loth**
Ne queso sit iurgium inter me et
te ac

Capitulum. ij.

Hultor et suggestor cui9 fal-
sa suggestione et adulatione
aliqui dampnum infertur

est duplici pena dignus. scilicet propter falsum suggestum et propter dampnum illatum. Cuius exemplum apparet in hijs qui per suggestiones falsi litteras impetrant. Cui scilicet secundum iura primo condempnandi sunt ad expensas quas altera pars fecit in ea re et circa ipsum actum. ut extra de rescrip. Ceterum in fine. et C. de hijs qui accu. primus. l. qui etiam. et alias seueritati subiaceat iudicantium. ut. xxv. q. ij. a fine cognitio. Raz et. l. cornelia de falsis puniri possunt. ut ad. l. cornel. de falsis. l. si quis irreperit. Sicut ergo adulator qui falso laudando furem vel raptorem vel huiusmodi induceret eum ad furandum vel rapiendum vel aliud nocumentum primo inferendum. si eius adulatio hoc faciat alias non facturus teneatur ad restitutionem dampni in solidum. sicut tenetur et iubens et auxilians. si propter eorum iussus et consilium dampnum inferatur. et propter hoc etiam adulator talis puniendus est a deo de falsa et iniqua adulatione Ezech. xij. Ve qui confumit puluillos sub omni cubito manus Puluilli enim sunt verba blanda et laudatoria que audienti mollia videntur et suavia. quos sub cubito manus confuit. qui laudando et blandiendo ad male operandum aliquem inducit

Capitulum. iij.

Amor dei quod diu est operatur. Unde deficiente operatione deficit amor. Cuius exemplum est. quia si datur alicui privilegium ad agendum. utpote ad decimas quas quis nunquam habuerat exigendas tanto tempore durat privilegium. quanta

tempore durat actio. quia non est possibile papam vel principem qui privilegium dedit velle mutare naturam actionis. ut extra de electione ecclesie C. de inofficioso testa. l. si quando. Similiter etiam amor dei. sicut dicit Gregorius operatur magna si est. si autem operari desinit iam amor non est. Recte sicut ignis quod diu est calefacit. quando autem desinit calefacere ignis non est. Datur enim amor dei ad agendum. Unde dicitur. i. Jo. ij. Non diligamur verbo neque lingua sed opere actum. Amor proprius hominem decipit. et eius iudicium pervertit. Et ideo secundum iura in causa propria vel in re sua non potest quis esse iudex. ut. ij. q. ij. c. i. et. C. Ne quis in causa sua iudicet. Dicunt tamen quidam quod bene potest quis punire propriam iniuriam sibi factam. maxime si superiorum non habet. ar. xlv. di. Et qui emendat. quia neque tenetur aliquis remittere propriam iniuriam sibi factam nisi velit. de pei. di. v. c. ultio. xxij. q. ij. si illis. Alii vero dicunt et melius quod nullus debet vlcisci propriam iniuriam etiam si superiorem non habeat. Unde super illud Johannis. viij. Ego gloriam meam non quero. est qui querat et iudicet. dicit Gregorius. Illatas contumelias patris iudicio reseruat ut nobis profecto insinuet. quantum nos esse patientes debemus. dum se adhuc vlcisci non vult et ipse qui iudicat. Nam sicut ibidem procedit. pater omne iudicium dedit filio. Si ergo iudex iudicium non vult in facto proprio iudicare. multo minus alius debet hoc presumere quantum est de stricto iure. nisi alius presumpsonat se mandatis suis. In quo casu si immoderatus quid precipitat redigatur et reguletur ad arbitrium

hoi viri. vt extra de iure iurā. ve
ens. et. c. quita vall. Et licet pa
pa solutus sit legibus. vt. C. de le
gibus. digna vox. tamen ipse dele
gat. i. eo. c. i. Ad idem accedit. ff. de
officio p̄sidis. senatus Et de iurisdic
ti. o. iiii. qui iurisdictioni et. l. p̄
tor. Hec probantur. extra de resti
tutione spoliatorū. cōquerente Et
extra de accu. qualis emz. in fine
Sic ergo generaliter prohibetur.
ne quis in causa sua iudicet. quia
vitium est aliquē sue rei iudicē fie
ri. ff. de iudicio Iulianus ait. vnde
non debet quis in sua re sententiā
ferre. qz non potest seipsum cōdēp
nare. nec sibi p̄cipere vel absolue.
ff. de arbit. l. penult. Et differētia
debet esse inter iudicem et iudica
tum. extra de institu. c. si. extra de
iur. p̄onatus p̄ vestras. extra de
dilacōibus. de bituz. extra de vbo
fig. for. Si quis igitur aliqd̄ iniuri
e patiat̄ non det̄ ppter hoc tumul
tum facere. nec seditionē mouē. s̄
liceat ei adire iudicem et leguz po
stulare p̄sidiuz. C. de hys qui ad
ecē. cōsu. denunciamus Alioquin
h̄ qd̄ publice vel priuatim extor
tum sit. cū pena triplici restituet̄.
Vnde non est licitum qz aliquis rē
aliquā tanq̄ suā occupet. alioquin
penaz habet. ff. qz metus causa ex
tat. S. vnde. v. si quis in tanta. ff.
de reli. et sūptibus. si. ossa Fallit
hoc forte. in azonem vbi q̄s non
habet copiam magistratus. ar. C.
de iudeis nullus. ff. de orig. iur. l.
ij. S. post orig. Qd̄ itelligas quo
ad hoc vt si forte aduersarius me
us fugiat liceat michi ipsuz detine
re et etiam manus inicere. ad hoc
vt ipsum ducam coram iudice ope
tente. ff. de hys que in frau. credi
ait p̄tor. l. si debitorem. C. de curi

alibus. l. gnali. li. x. Et est ar. qz
si clericus delinquat et fugiat qz pos
sit sine metu canonis duci corā epi
scopo. et quousqz sibi redditus fie
rit detineri. sicut vñt̄ ecclesia gal
licana Sed nō diffinio vtum excoi
catio euitetur. quia non inuenio
hoc expressum i iure canonico Et
semper quātumcūqz deliquat quo
usqz corrigibilis est p̄uilegium re
tinet. extra de sententia excoi. in
audiētia. c. c. otigit. ij. Patz ego
qz non licet hoī vt sit proprie cause
diffinitor. vel pprie iniurie vltor. l.
sue rei occupator. Nā pprius amor
fallit. et ab equitate recedere facit
Sed nota qz sicut homo in foro iudi
ciali non debet esse iudex cause su
e. ita nec in foro penitentiā debz
esse ipse iudex culpe sue Apostolus
p̄mo Corintheorum quarto. Reqz
me ipsum iudico. sed iudicio sacer
dotis debet eam dimittere Luce de
rimo septimo Ite ostendite vos sa
cerdotibus ac.

Capitulum quartum

HPrima dicit̄ viduata amif
so celesti sponso deo. sicut
dicitur viduata ecclesia ca
rens episcopo vel archiepiscopo.
Dicitur enim sine archiepiscopo ec
clesia viduata quo ad quedaz. pu
ta consilij conuocationem. crisma
tis confectionem. basilicarum dedi
cationem. clericorum ordinationē.
episcoporum consecrationem. Si
militer episcopalis ecclesia vidua
ta dicitur quo ad quedaz. episcopa
lia puta crismatis in fronte confir
mationem. extra de consuet. quanti
to. virginum cōsecrationē. peniten
tium publicē remissionem seu recō
siliationem. xxvi. q. vi. S. i. et. c.

lxviij. di. quibus coepiscopi. xxv. di. pleis ubi ad episcopum Ecclesiarum reconciliationem. extra de consecratione ecclesie vel altaris. Abbatum benedictionem. extra de etate et qualitate cum contingat Maioris inquisitionis discussione. et monasterii consecratione. extra de elect. tñs. missa. In hys enim omnibus a filiis dicitur viduata ecclesia episcopalis. Similiter anima priuata per peccatum celesti sponso caret consilio. i. consortio ecclesie. quia si sit de ecclesia numero non tamen merito. Item crismate gratie et de dicatione persone. quia neque templum anime. neque corpus est deo dicatum quod diu est in peccato. Item ordinatione vite. quia vita peccatoris inordinata est. Item consecratione anime. quia non est peccatoris anima deo consecrata. nec contra temptationes habet robur siue firmitatem. nec conseruationem virginalis mundicie. Item caret peccatorum remissione et reconciliatione offense. Item benedictione misericordie. Nec est enim benedictio abbatum. i. patrum que benedicuntur in semine elemosinarum. Unde et misericordibus dicitur illud Mat. xxv. Venite benedicite patris mei percipite regnum quod vobis paratum est ab inicio mundi. Item eorum discussione penitentie. quod peccator seipsum non discutit nec aspicit. Apostolus. i. Corinthiorum vnde dicitur. Si nosmetipsos iudicauerimus non vtiq. a domino iudicabimur.

Capitulum vi.

Autoritas et dispensatio superioris excusat inferiorum delicta. Cuius exemplum

apparet in simonia. Potest enim dari tpale per spuali ex prouisione superioris. vt extra de pactis. cuj pde. Et extra de presbiteris in fi. Quasi superioris autoritas vitium purget. vt. ff. de hys qui non infa. l. furti. §. quibus iussu. Et extra de transac. statumimus. et. c. remens. Sic etiam autoritas principis minime solempne testamentum facit solempne. C. de test. l. omni. q. facit ex nudo pacto dari actionem. vt. ff. de pact. l. legitima que mutat substantialia. vt. C. coia de legatis. l. ij. C. de rei vx. actioe. l. i. Et sic forsa filij israel excusantur a furto. quia furati sunt egyptijs vasa aurea et argentea de mandato et autoritate domini Exod. ij. Item autoritate prestantis faciendi malum puta mandando illud fieri. vel concedendo licentiam reputatur vt faciens malum. Et ideo dicit impator omnia nostre facimus quibus a nobis impitur autoritas vt. C. de reici iur. e. l. i. §. cumq. et. §. sed neq. Item autoritatem habet maiores ordinandi de minoribus. Unde princeps cum suis proceribus potest facere constitutiones vt. C. de offic. prefec. l. humanum.

Capitulum vi.

Onia que quis facit exis in caritate. si transferat in alium non propterea ipsa illa perdit quantum ad meritum. Cuius exemplum est quia licet populus Romanus autoritatem concedendi constitutiones seu etiam leges legatur transulisse in principem. vt Codice de veteri iure.

e. l. i. §. Et hoc etiam tamen intelligitur translata. i. cessa non quod omnino populus a se abdicauerit potestate. Et sic dicitur transferri iurisdictionem a delegato in delegatum. ut ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictionem. l. i. §. Qui mandatum. Nam et si olim potestatem cedendi legem populus in principem transtulisset; tamen postea reuocauit. ut ff. de orig. iur. l. ij. §. ex actis a. §. Cum placuisset. Sed licet sic esset antiquitus hodie tamen dicunt aliqui. quod nec populus nec senatus potest cedere legem generalem. sed soli principi licet cedere legem talem. C. de legibus. lege. fi. quod ego verius credo ut etiam patet. C. de veteri. iur. enu. l. ij. §. sed hoc. Sicut enim translato sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat. sic dici potest quod translato imperio necesse est quod potestatis cedendi leges translatio etiam fiat. extra de vsti. translato. Nam qui nichil retinuit isolidum. presumitur transtulisse. Arg. extra. de offic. dele. vena. ad. fi. Sed et prima opinio ut sentit hosti. est de consuetudine inumbrata. que nec dum opinio nem si etiam legem tollit. ut in plem. instit. §. igitur post libros. a i auct. de hered. et sal. §. i. Coll. i.

Capitulum vij

Quero debet esse subiecta spiritui et non econuerso. quia spiritualia maiora digniora et fortiora sunt quam carnalia. Et hinc est quod clericus non potest ueniri sub iudice seculari. extra de iudic. de criminis. Et etiam episcopus non potest hodie layco delegare. etiam si clericus presentet. extra de foro. op. significasti. Nec obstat. quod habet. xi. q. i.

Placuit Et iterum. xi. q. i. clericus nullus. xvi. q. vii. filius se. Hoc enim intelligitur de deposito et incorrigibili qui non potest per alium distingui. extra de cleri. excoi. c. ij. in. fi. et de sen. excoi. ut fame. xvij. di. nec licuit. xxij. q. v. de figuris. Nam si relicto habitu immisceat se prelus vel faciat guerram impune occidit. extra de sentent. excoi. cum non ab homine in fine. Vel hoc potest fieri auctoritate pontificis. i. pape. ut scda. q. v. cum de uotissima. Laycus autem bene uenit sub iudice ecclesiastico in multis casibus. ut in causa seruorum et rusticorum ecclesie. lxxxix. di. iudicatum. xi. q. ij. ecciarum seruos. Item in causis penitentium. xi. q. i. aliud. Item in causis libertorum pupillorum et viduarum a debiliu personarum. lxxxvii. di. desolatis. Et precipue quantum ad tuitionem et defensionem ne a potentibus opprimantur. xxxij. q. v. administratores. extra de censibus. lxxij. q. ij. si quis de potentioribus. Idem etiam est in peregrinis mercatoribus et agricultoribus et mare nauigantibus. extra de treu. a pa. inuouam. xxxij. q. ij. si quis rompetas. Idem cum agitur de feudo ecclesie et inuatores etiam locorum ecclesiarum. vel raptores seu malefactores possunt uenire clerici sub quocumque maluerint iudice. Et similiter quando iudex ecclesiasticus iustitiam reddere negligit. et suspectus est vel subditum ledit. cognoscit episcopus. ut in. aut. ut disse. iudic. lx. i. et. §. i. et. §. si tamen contingit Coll. ix. Idem est de relictis ciuitatibus que iudicibus carent. Quia ego ecclesiastica ad spiritum. secularia vero referuntur ad carnem. sicut clericus sub seculari iudice non debet ueniri. ita quoque nec spiritus debet

sub lege carnis teneri. de qua **Ap⁹**
 ait **Ro. viij.** **V**ideo aliam legem in
 membris meis repugnantem legi
 mentis mee ac **Ro. viij.** **D**ibitores
 sumus non carni ut secundum car-
 nem uiuamus. **S**ed quasi econuer-
 so sub iudice ecclesiastico laycus o-
 uenitur. quando sub moderamine
 spiritus carnalis appetitus restrin-
 gitur **Gal. v.** **S**piritu ambulate et
 desideria carnis non perficietis. **I**te
 mortificanda est ne anima peat. si-
 cut homo incendium timens destru-
 it domum vicini ne sua ardeat.
Est enim licitum hoc secundum le-
 ges. **N**am si defendendi mei causa
 tuum edificium incendio orto dissipa-
 uerim non teneor tibi **E**t ideo **Ulpianus**
 reprobat labeonem. qui ait
 in hoc casu. et in eo noie etiam fami-
 lie iudicium dandum. **ut. ff. eo. l.**
in. §. q. ait pretor. **P**osset tamen
 dici q. labeonis sententia fuit vera
 ubi iustus non fuit metus. quia
 adhuc non peruenerat ignis usq.
 ad domuz vicini qua destruxit. tunc
 enim teneor in simpluz act. **l. acq. §.**
Sed si peruenerat vel iuste dubita-
 bam an perueneret. quia forte te-
 pus ventosum erat. habz loci qd
Ulpianus dixit. **N**eg enim damp-
 num dare uideoz eque pituris edi-
 bus. **ut. ff. q. vi. aut. clā.** **S**i alius
§. Est et alia exceptio. **Q**uauis at
 non peruenerit. tamen putaba ig-
 nem venturum. adhuc cessat actio
 sic intelligitur. **ff. ad. l. acq. §.** **S**i
 quis fumo. **§. aut dicitur.** **S**ic etiam
 peccatur ei. qui causa mercium suaz
 seruandarum alienas proicit i ma-
 re. **ut. ff. de prescrip. verb. qui ser-
 uandarum Respon. i.** **M**ulto ergo
 magis debet homo spiritualit pl⁹
 curare de anima q. de carne. **E**st em
 anima quasi domus dei propria.

caro autem quasi aliena. **V**nde **do-**
minus ait **Mat. x.** **N**olite timere
 eos qui occidunt corpus. super ani-
 ma autem non habent iam ampli-
 us quid faciant. ergo domus car-
 nis seu concupiscentia mortificando
 per penitentiam destruat. ne sez
 libidinis incendio domus mentis
 absorbeat. **Ro. viij.** **S**i spiritu fa-
 cta carnis mortificauit is uiuetis
Et hoc precipue est necessarium cu
 quis perflare senserit temptatiois
 ventum. et ubi se fragiles senties
 metuit ruine periculum. **S**unt etiam
 carnis delectationes velut aliene
 merces in mare proiciende. id est i
 amaritudinem penitentie conuertē-
 de. ut mentis interne virtutes q. si
 proprie merces saluentur. **Mathei**
v. **S**i pes tuus scandalizat te amide
 eum et proice abs te. **E**t idem eti-
 az **S**i oculus tuus scandalizat te e-
 tue eum et proice abste ac **Exod.**
xv. **E**quum et ascensorem eius pro-
 iecit in mare. **E**quus enim est cor-
 pus. **A**scensoz eius delectatio is ap-
 petitus qui ei dominatur. qui pici-
 endus est i mare penitentie. **O**ste-
 dunt etiam nobis prefataruz legu
 exempla. q. magis homo de ppria
 salute q. aliena debet curare. **I**te
 a carne se permitit spiritus su-
 perari e. velut quedā collusio dāp-
 nabilis et iniqua. **T**unc enim spiri-
 tus assimilae ei. qui colludit i cau-
 sa status. puta auz dominus accep-
 ta pecunia. vel alias malitiose per-
 imitit se a seruo i status iudicio su-
 perari. que collusio detegenda est.
 et dantur premia detegenti. et ad-
 iudicatur ei seruus. **V**nde ille qui
 colludit in causa status perdit ius
 in personam illius de cuius statu a-
 gebatur. et applicat illi qui collusio-
 ne detexit. **ff. de collusioibz. l. i. C. e**

I. fi. Similiter cum caro et spiritus sibi inuicem quasi litigantes aduersentur. et cum spiritus habeat ius domini super corpus. si propter delectationem acceptam a carne permittat se in temptationis causa seu lite superari per consensum. est quasi collusionis peccatum. **Qd** tamen si per penitentiam vel confessionem detegatur: caro in seruitutem redigitur ipsius penitentis. **Et** tunc tollitur dominium carnis a spiritu preuaricante. et subditur eidem spiritui penitenti. ex cuius persona dicebat **Apo. i. Cori. ix. Castigo corpus meum et in seruitutem redigo.**

Capitulum. viii.

Quis malus non imputatur alicui nisi ubi culpa inuenit. sicut medico non imputatur si potionem dat. et infirmus aliquo casu fortuito moriatur. ita quod medicus non deprehendatur in culpa. ante factum vel in facto post factum. extra de clerico egrotante. **Ad aures.** Ante factum deprehenditur in culpa. quando non est peritus in arte. vel quando intromittit se de ministerio gacelino. puta religiosus est qui intromittit se de cyrurgia quod officium non pertinet ad ipsum. extra de homicidio. **Tua nos.** In facto autem deprehenditur in culpa. quando non dedit potionem iuxta traditionem artis. immo imitebatur prudentie sue contra iura. extra de constituto. c. i. a. e. ne imitatis. **Et** post factum in culpa deprehenditur. quando circa custodiam infirmi non apponit diligentiam quam debet. **Nec** excusatur si custodem minus diligentem dimisit ubi videbat periculum imminere. ar. extra de officio archid. ea que. **Caueat** ergo quomodo plures curas simul et semel suscipiat. quia

seque infirmus constantiam diligentiam exigit. **Pluribus** intentus minor est ad singula sensus. **Nec** triplex culpa colligitur ex illa de cre. ad auens. ff. ad. l. aq. qua actione. **S. fi. a**

l. sequenti

Capitulum. ix.

Quecunq; et dispensanda vitanda sunt. cuius exemplum habetur a consuetudine curie romane. **Nam** licet per postulacionem hoc acquiratur postulato quod redditur habilis ad hoc ut eligatur postulacione admissa. ut extra de electione. **Immutat** in si. hunc tamen ordinem et si a iure preceat non seruat romana curia. **Raz** si ab ea aliquis postuletur: postulacione admissa non sequitur electio. sed approbatio postulacionis et postulati per electionem et confirmationem habetur. **Et** si extra de elect. inter canonicos. **Et** hoc ideo facit ut euitet circuitus qui certe vitandi sunt. ut ff. de conditione indebiti. l. dñs. **Et** ut vitentur dispensanda ecclesiarum. ut extra de elect. vlti.

Capitulum. x.

Cogitatio interior peccati sine consensu operis non tollit gratiam nec euacuat merita precedentia nisi sit cum delectatione morosa. quia tunc est interdum mortalis culpa. **Exemplum** huius est quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solenne testamentum preceatens. sed eius decernit tollit. **C. de testamentis. l. sanximus.** **Sicut** ergo morositas temporis autem imperfectam voluntatem testatoris. sic etiam morositas delectationis augmentat culpam interioris cogitationis. **Unde** peruersae cogitationes sicut dicitur Sap. i. sepant a deo seque que sunt morose. **Et** ideo sicut dicit

Proditus. Cū te tūllat cogitatio. cū tibi aliq̄o suggerit illicitum nō ibi teneas animuz. calca serpentis caput. calca prauē cogitatiois iniciū. est enim pericūlum in mora. Aduertendum tamen hoc est. q̄ p̄prie loquendo delectatio cogitatiois dicitur morosa non ex mora tēporis. sed ex eo q̄ ratio deliberans circa eā immoratur. nec tamē eam repellit tenēs et fouens libentē ea q̄ statū vt attingerūt aīm respui debuerunt. vt dicit **Aug⁹. xij. de trinitate.** Itē nota q̄ cogitatio ipsa se tūndū se nō est peccatū mortale immo quandoq̄ veniale est tū. puta cū aliquis cogitat inutilit. Quandoq̄ aut sine peccato omnino. puta cū aliquis cogitat vtiliter de fornicatione scz vt de ea p̄dicet vel disputet. Sed si aliquis circa cogitationem fornicationis immoratur vt delectetur de ip̄o actu cogitato tūc est peccatum graue. imo etiam cōsensu in talem delectationē etiam absq̄ cōsensu exterioris operis dicitur esse mortale.

Capitulum. xi.

Confessioēz debz precedere diligens cōscientie perstrutatio et examinatio. Nam secundum iura anteq̄ quis cōsecratur vel ordinatur. debet precedere p̄ tridūū scrutiniū examinationis. scz vt incipiatur in feria quarta p̄cedente sabbatum ordinum. Et debet p̄ tridūū diligēt iquiri de genere. de p̄ate. de etate. de institutione. i. de titulo ad quez ordinatur. de loco in quo versatus ē. de scientia. de fide. et de alijs hmōi. et sic examinati p̄ tridūū cōtinuū sabbato qui p̄bati sunt episcopo p̄ntatur. **xxij. di. quando.** Similit̄ atēquā penitens se sacerdoti in cōfessioē re-

presentet. vt bñficiū absolutiois et sacramentalis grē cōsecratioēz recipiat. debet semetipsum primo diligēt perstrutari et cōscientiā suam per tridūū. i. diutius examinare. Vel per tridūū. i. de triplici tēpore scz de iuuentute virili etate et senectute. Vel per tridūū. i. tripliciter. scz de cōmissis in deum. in proximuz et in seipsum. **Vl p̄ tridūū q̄dēt eē cōsideratio penitentiū seu cōfessioēz circa p̄sonas. circa peccā. et circa circūstāntias peccōz.** Debz q̄ fieri examinatio penitentiū de tota vita sua q̄ vult gñaliter cōfiteri. dēt fieri examinatio nō solū de actibz p̄dictoz. s̄ etiā de circūstantijs. scz de cōditōe p̄sōe. de loco. de facto. de causa. de modo. de tpe. de auxilijs quibus cōperatus est sicut in hoc versu cōtinetur. Quis quid vbi quibus auxilijs cur quō quando. Sicut cleric⁹ vt dictū ē examinatur non soluz de p̄sona et vita. sed etiā de alijs circūstantijs.

Capitulum. xij.

Confessioē grauiamē nō est sustinendū. sed est per penitentiam p̄tinē remouendū. Nā scdm iura nō ē toleranduz gūamen eccie. Vñ cōsuetudōes iudicte i gūamē ecciaz nō dnt observari sed euocari. extra de cōsuetudine. c. i. Sicut ergo ē reuocanduz qd̄ infert gūamē eccie. ita etiā ē remouendū et purgandū qd̄ infert gūamē cōscientie scz peccatū. ex eo q̄ q̄ diu retinet peccator se per vult de malo i peius. **Gre. Peccm̄ qd̄ per penitentiā n̄ diluitur mox suo pondere ad aliud trahit.** Et ad idē de penitentiā. di. **iiij. c. i. ij. et. iiij. et sequentē.** p̄pter qd̄ **Apo⁹. hortatur Heb. xij. dices Deponētes omē p̄odus et circūstās nos peccm̄ nē. Maxie autē peccandi**

consuetudo est que conscientiaz grauat
Ds. Filij hominum vsquequo gra-
 uis corde scilicet per peccandi consue-
 tudinem que cor indurat et aggra-
 uat.

Capitulū. xij.

Quorūdam sunt spūales vi-
 ri non per carnales sed spi-
 rituales. sicut clerici non
 sunt corrigendi vel verberandi p-
 laycos. sed tantū per clericos. Vñ
 si prelati percuteret subditos si-
 ue monachos siue alios non p-
 clericos sed per laycos vñq; esset exco-
 municatus. et qui p-cepisset. et qui
 verberaret. vt extra de senten. ex-
 coica. vñ uersitas. Nisi forte sint
 incorrigibiles qui nō possunt omo-
 de per clericos oprehendi. tūc enim
 p- laycos possunt. dū tamen n̄ p-
 se extendat violentia laycorum q̄
 requirat rebellio clericorū. vt exte-
 de senten. excoi. vt fame. S. layci
 Item correctio prelati debz eē mo-
 derata. Nam si esset nimis atrox et
 violenta in clericis ita vt mors se-
 queretur. non transeunda esset si-
 ne punitione. Vnde si subditū suū
 non habito respectu ad ordinem si-
 bi datum. ep̄c. cedi crudeliter iusse-
 rit. et incontinenti mortuus fuerit hō
 micida iudicatur. ar. li. di. si qua
 femina. Si autem per. viij. mēses
 vel amplius vel minus ad arbitriū
 iudicis redigendum vixerit et po-
 stea moriatur. q̄uis p̄sumatur ex
 alia infirmitate. tamen suspendē-
 dus est dñs ad temp⁹. vel vsq; ad
 duos menses. vel scdm q̄ videbit̄
 inspecta persona. vt extra de cleri-
 co percussore. Preterea. et si se nō
 emendauerit postea deponatur. vt
 e. t. i.

Capitulū. xij.

Corpa sanctorum post r̄sue-
 rectionem erunt et premia
 buntur in celo. sicut et spi-
 ritus eorū. et sicut corpa dampnato-
 rū in inferno. Tenet em̄ in homine
 spiritus quasi vicem viri. Caro at̄
 quasi vicem vxoris. et scdm iura
 vxor sequitur forū mariti. vt. ff. de
 iur. d. iij. l. penultima. C. de incol.
 l. vltima. ff. ad municip. eā que. a
 l. de iur. S. vltimo. et. l. filijs. S.
 i. Similiter etiā caro sequit̄ forū
 spūs. quia vbi premiatur vel pui-
 tur spūs etiam caro. Luce. xx. Tie-
 te eum qui habet potestatem aīaz
 et corpus mittere in gehennā. Con-
 gruū em̄ est vt sicut hic corpus
 simul cum anima peccat vel mere-
 tur. ita tandem simul cum aīa pui-
 atur vel premiatur. et ideo potest vi-
 cere anima beata de corpore. volo
 pater vt vbi ego sum illic sit et mi-
 nister meus. Nam sicut corpus hic
 diiungitur anime ad ministeriū la-
 boris. ita in celo ei copulabitur ad
 consortium mercedis

Capitulū. xv.

Dampnati qui sunt in infer-
 no. nec suffragia valent
 recipere. in quo differunt
 ab hys qui sunt in purgatorio. nec
 ipsi alijs offerre possunt. in quo dif-
 ferunt ab hys qui sunt in celo et in
 mundo. Vnde in hoc dampnati as-
 simulantur clericis suspensis quibz
 scdm iura beneficia conferri non
 possunt. extra de etate et qualit.
 ord. p. cum bone memorie. nec ipsi
 alijs possunt offerre. vt extra de cō-
 cessi. p. vel ecclesie nō vacan. qm̄
 diuersitate. Sicut dāpnatis suffragi-
 a offerri n̄ possunt. q̄ in inferno nul-
 la est redemptio. sicut patuit in di-
 uite epulone. Luce de cio sexto. Si-
 militer etiā ipsi bona alijs offerre

non possunt qui tois omnibus sūt
pauati **Pō.** Nichil iuenerunt om̄s
viri diuitiarum in manibus suis.

Capitulū. xvi.

Dampni dati culpa aliquan-
do est excusabilis. Nam a-
liquando excusat eaz mo-
dus. vt cum quis se defendēdo dāp-
num dedit. tunc enim non tene-
dum tamen modum seruauit. Ta-
lis enim culpa caret quia secūduz
legem fecit. ff. de iusticia et de iur̄.
vt vi. Aliquando vero excusat eā
metus. Nam quēcūq; ferro me pe-
tentem quūis non patientē inter-
ficere licet. sufficit em̄ terror armo-
rū. Hac etiā ratione excusor si furē
nocturno tpe interfecero. vt dicit
in tabnario repositenti lucernā vt
tamē cū clamore hoc testificet. sed
de die nō licet nisi se telo defodiat.
sed si potui ipsum capere non occi-
dendo. et tamen occidi tunc tene-
or. ff. ad. l. aquil. l. nū. §. si. a. l.
v. et. l. si ex plagis. §. tabernari-
us. extra. de homicidio. c. n. a. nū.
Aliquando vero excusat eū impul-
sus quia sine culpa etiāz ē qui alte-
rius impulsu vel ventorum violentia
dampnū dedit. ff. ad. l. aquil. quē
admodū. §. si nauis. a. l. si ex pla-
gis. §. in dino. capitolio. Item cul-
pa dāpnuz inferētis aliqñ ē aīe fa-
ctum. aliquādo in facto. aliquādo
post factū. Antē factū ē sicut cū ali-
quis male opofuit lapides in plau-
stro. et p̄pterea lapides ceciderūt
et dāpnū dederunt. vel in stipu-
lam suā ignem appofuit in die ven-
toso. vel quia non adhibuit diligē-
tiā quā debuit de dāpno qd sequit̄
tenetur. quia qui occasione dāpnū
dat dampnuz dedisse videtur. Por-
ro si omnem diligentiam adhibuit
quā debuit. ita qd nichil dimisit de

stingentibus non tenetur. ff. ad.
l. aquil. qui occidit. §. in hac. et
l. qui foueas. et. l. idē iur̄. §. mili-
onēz. et. l. si seruus. §. si explāta
to. extra de iniurijs et dampno da-
to. si egressus. Quandoq; vero cul-
pa sequitur factum. vt in medico
qui bene secuit. et postea circa ca-
tam negligens fuit. Quandoq; at
est i facto. vt si medicus imperite
secuit. ff. ad. l. aquil. qua actione.
§. si. a. l. idē iur̄. Et probant̄ hęc
tria. extra de etate et qual. ad au-
res. et de homicid. tua nos

Capitulum. xvij.

Dabolo renūciare dēt hō
et omnibus pompis eius
pluribus de causis. s. libus
hys qbus epi renūciatio admitti-
tur. Sunt enim hęc iuste cause qui-
b; talis est renūciatio admittēda
Conscientia criminis non cuiuslibz
sed illius dū taxat p̄pter qd ipsius
officij executio post per actam p̄i-
tētiā etiā impeditur. puta si sit
enorme delictum. scdm. bñ. ganf.
et hosti. Et dicitur enorme delictuz
scdm. hosti. homicid. l. di. mior. i. q. vñ
si quis oem. de ose. di. i. c. i. Itēz he-
relis in qua post vulnus sanatum
cicatrix remanz. i. q. vñ. si qui Itē
simonia in ordine. extra de acusa.
inquisit. Secunda causa est debili-
tas corporis. nec omnis debilitas q
ex infirmitate et senectute p̄cedit
sufficit. sed illa dūtaxat per quā im-
potēs redditur ad exequendū offi-
cium pastorale. Tercia est defectus
scientie. sed quāuis deli deranda sit
eminens scientia. i. pastore in eo ta-
men est competens toleranda. ex-
tra de elect. qualiter. Quarta cau-
sa ē malicia pleb. qñ sez adeo dure

certiuis existit. et in rebellionē sū
a ita pertinax inuenitur q̄ prelat⁹
nequit proficere apud ipsam. Quod
si mortis periculu⁹ imminet iusta
est causa renūciationis. extra de
renū. ad supplicationem. et extē
de elect. bone memorie Hoc pericu
lum intelligitur secundū q̄ pars
etiam ipsum capitaliter persecū
tur. In quo casu superior ad que⁹
spectat etiam ex officio et si nichil
petatur eum transferre debet. ad
gu. extra de rerum permuta. que
situm. siue quia aer eicem est pesti
lens et mortifer. lxxxiij. di. quorū
dum Sexta causa est graue scāda
lum. scilicet quando de ipso prela
to grauius scandalizantur subor
ti. Septima causa est irregulāitas
persone. vt si bigamus. et tunc nō
remanet. vel illegitimē natus. et
tunc ex dispensationē remanē po
test. vt patet extra de renū. nunc
pridem vbi ista plerūq̄ exponunt
Omnia autē p̄dicta quod dāmo dya
bolo op̄tūt. quia ipse crimina enor
mia suggerit. vt heresim et simoni
am et homicidium Jo. viij. Ille ho
micida erat ab inicio cō. Ipse q̄ vi
res nostras tam spūales q̄ corpā
les infirmat et ofringit. ipse obscu
ritatem nobis dubietatis et igno
rantie ingerit. Ipse sua malitia p̄
tinax et immutabilis existit. et in
super nos ad periculu⁹ eterne mor
tis pertrahit. Capitaliter em̄ nos
persequitur. et pestifero nos flatu
venenose suggestionis inficere cō
natur. Grauius etiam nobis scāda
la suscitāt et inducit. et dum affe
ctum spiritus a ratione recta s̄trā
hit. et voluptatē carnis per consen
sum coniungit. quasi bigamum ie
regularem effecit. ex quo etiā ad
ulterina p̄oles carnalis operis p̄

cedit. Ex quibus omnibus paten
ter apparet. q̄ dyabolo renūciari
dum est et omnibus eius pompis
Apo. i. Corin. x. Nolo vos socios
esse demoniorum. Et Eph. iij. No
lite locū dare dyabolo Ca. xvij.

O In cordie vel oñ ignem in
cendentes excluduntur a
consortio sanctorum sicut in
ecclesiā ecclesiarum excluduntur per
excommunicationem a consortio fide
liū. Nam incendiarij ecclesiarū q̄
sc̄ ecclesiam vel locum religiosum
vel cimiterium. vel ea que sunt infra
spacium p̄uilegiatum. vt legitur.
xvij. q. nñ. sicut antiquitus incēde
runt vel effregerūt sunt excoicati
ipso iure Ita q̄ ex quo denunciati
sunt in ecclesia non possunt absol
ui nisi per papam. vt extra de sen
ten. excoi. tua nos. et. c. questi
Excipitur tamen mortis periculu⁹
imminens. vt extra. e. super eo. et
e. in litteris. Alij autem incēdia
rij sc̄ aliorum locorū non sunt ex
communicati sed excoimunicandi. Et
excoimunicati non absoluuntur ni
si dampno restituto et iuramento
prestato. q̄ ignem ulterius nō ap
ponant. vt xxij. q. vlti. pessima.
Et hēdes cogunt satisfaccē dāpnū
passis Cōsuetudo tñ approbata vt
dicit hostien. cōdit tales incēdiari
os excoicatos ipō iure quū denū
ciati n̄ sint. siue i ecclesiis siue i vil
lis incēdiū omiserit dolo malo Cō
suetudo at̄ obuāda ē cū sit optia le
gū int̄ps. vbi at̄ cōsuetudo n̄ appa
ret s̄tēdū ē cū alano. sc̄ q̄ incēdi
arij aliorū locorū q̄ ecclesiarū n̄ sūt ex
coicati s̄ excoicadi. Si ergo p̄ exco
municationē excludunt a consortio fi
deliū q̄ incēdūt ecclesiam l̄ tēplū ma
teriale. multo magis excludunt a
btōrū consortio qui incēdunt igne

discordie vel odij templum spūale
scz anime **Ps.** Incenderūt igni sã
ctuarium tuū

Capitulum . xix .

Ombia i quibus veritate pe
riculuz aie debent trahi ad
partem et p̄sūptionē tutio
ozem. extra. de spōsal. iuuenis. **I**
deo in dubio scdm iura p̄sumit q̄s
excoicatus. extra de sen. excoi. cū
desideres **I**tem in dubio p̄sumitur
quis fornicator. xxx. q. v. et alit.
et. c. nrates. **I**tez in dubio p̄sumi
tur quis pagan⁹ siue non baptiza
tus. de ofec. di. nñ. puulos. a. c.
si nulla. et extra de bap. c. i. **I**tem
in dubio p̄sumitur quis non ordia
tus. lxxvñ. di. p̄sbiteri **I**tem i du
bio p̄sumitur ecclesia non ofecrata
de ofe. di. i. solēpnitates. et. c. ec
clesia **N**otandū ē autem hic q̄ iuri
ste distm guunt multiplicē p̄sump
tionem **E**st em quedā p̄sūptio iudi
cis et cōtumacie hoīs. vt qñ epus
citauit clericū suū a nō redit ad ec
clesiã. p̄fuit iudex q̄ habeat ecclesi
am pro derelicta. ar. a strario sã
fu. vñ. q. i. presentium. **S**ed hęc
presumptio bene admittit probati
onē strariam. **E**t de hac etiã legiē
ñ. q. v. oibus nobis circa finem.
Alia p̄sumptio ē fame. vt quando
quis infamatus ē. nec apparēt ali
a indicia. et hęc admittit p̄batiōēz
in strariuz. aliqñ per inquisitionēz.
aliqñ per purgationē. **A**lia vero ē
nature. vt si pater exhereditauit fi
lium p̄sumitur q̄ iuste. quia n̄
permittit natura p̄sumē q̄ fili⁹ pa
trē offendat. **C.** de inoffici. testō.
om̄ modo. et autē n̄ liceat pri. q̄
nullus affcus vincit patrū vel ma
ternū. **C.** de curia furi. l. vlt. **E**x hac
etiã p̄sumptio ē contingit q̄ non p̄e
sumit fieri. strã fratē falsū testio

nium dicte. maxie i crimine here
sis vel in alio graui. **N**aturale emz
sedus nō permittit quidq̄ falsi cri
minis suspicari. extē de coha. ele.
et muli. c. i. a. c. vlt. **A**lia vero p̄e
sumptio ē iuris tantū. vt cū ius p̄
sumit aliq̄o. sed non statuit ius sū
per p̄sūpto. vt si vir diu fuit auz
vxoze sua i lecto. p̄sumit ius q̄ eã
cognouit. si ipse hoc dicat q̄uis vx
or neget. extra de spōsa impu. cō
tinebatur. et. c. duo pueri. xxxñ
q. i. si quis acceperit. **T**amen bene
admittit p̄batiōēz in strarium.
xxvñ. q. i. nec aliqua. **S**ed notādūz
q̄ aliquando lex fingit bonum qd̄
canon malum p̄sumit. **N**am in li
bere mulieris diuisione et coha
bitatione lex fingit matrimonium
ff. de. ritu. nup. in libe. **C**anon vō
p̄sumit stuprū seu strubernium p̄p̄e
periculū n̄ p̄bet matrimonū. xxx.
q. v. c. i. et. ñ. **E**t hoc p̄pter pericu
lum qd̄ accidē potest ex clādestina
desponsatione. **N**az q̄uis vere ma
trimoniū stractū sit inter aliquos
si tamē alter diuertat non distm
getur per ecclesiam nisi matrimoi
um probetur. xxx. q. v. **S.** hñs ita
Ite secundum p̄sumptionem iuris
si cyrographum cancellatum sit p̄
sumitur debitor liberatus nisi p̄be
tur contrarium. ff. de probationi
bus. si cyrograph **I**tem instrumē
to et litteris statur prima facie in
si contra probetur. extra de p̄ba.
post testimonium. **C.** de proba. iū
bemus **I**tem p̄sumitur a iure q̄
quicquid habz vxor de bonis mari
ti acq̄sierit nisi strariū p̄bet. ff. de
donat. int̄ virū et vxorē quitus nū
eius. **C.** de donat. int̄ virū et vxo
re. **E**tiam sic in clerico administra
tionem habente. **V**nde si relinqua
tur clerico ab extraneo p̄sumit ē

Relictum intuitu ecclesie • nisi con-
 tra probetur • extra de testamētis
 requisisti. **I**tem p̄sumit ius q̄ q̄
 libet sit p̄doneus nisi p̄betur contrari-
 um. extra de scruti. in or. fac. c. i.
 et q̄ sit soluendo. ff. de p̄ul. cre.
 si creditores in fi. et p̄sumit q̄ q̄
 libet sit bone fidei nisi p̄betur male
C. de euict. l. penul. Et ideo qui do-
 lum dicit dolum debet p̄bare. ff.
 de p̄bationibus. quotiens. §. qui
 dolo. **D**ominus tamen **G**uillhelm⁹
 alūmēn. parisiēn. episcopus dice-
 bat. q̄ potius debemus p̄sumere
 maluz q̄ bonum. quia pro vno bo-
 no inueniuntur decem mali Et ml-
 ti sunt vocati pauci vero electi. **S**z
 illud qd̄ dictum est in contrarium
 fit de equitate et benignitate iuris
 Et quia de omnibus dubijs benigna
 interpretatio fieri debet. extra
 de regul. iuris. estore. Et similiter
 quedaz glosa super eplam ad Ro.
 dicit. q̄ dubia in meliore p̄tem sūt
 interpretanda. **V**nde theologi dicūt
 q̄ ex leui de aliquo malaz opinio-
 nem habere absq̄ sufficienti causa
 est ei iniuriā facere. Et q̄uis otin-
 gat sic interpretantez sepius falli
 circa malos de quib⁹ bonam habz
 opinionem. tñ meli⁹ est bonaz opi-
 monem habere de malis per talez
 deceptionem q̄ rariuz falli. et ha-
 bere malam opinionem de bono ho-
 mine. Dicunt etiam theologi. q̄ ha-
 bere malā suspicionē de aliquo ex
 leuib⁹ iudicijs potest prouenire
 ex tribus. **V**no modo ex hoc q̄ ali-
 quis mal⁹ ē. et ideo ex leuib⁹ de
 alio iudicat malum. **S**ecundo ex o-
 dio et inuidia ad alterum. ex qua
 facilliter de eo suspicatur malum.
Tercio ex longa experientia. **V**n-
 de **Ph**ūs in. η. **N**ethyri. dicit. q̄ se-
 nes sunt maxime suspiciosi. quia

multotiens experti sunt alioz de-
 fectus **P**rimo due cause manifeste
 important peruersitatem affectus.
Tercia diminuūt de ratione suspi-
 tionis. quia experientia ad certitu-
 dinem proficit. **E**t nota etiā. q̄ ex
 leuib⁹ iudicijs de bonitate alteri
 us dubitare est veniale. sed p̄ cer-
 to et quasi diffinitiuē ex leuib⁹ iu-
 diens maliciam extimare si sit de
 grauibus non est sine peccato mor-
 tali. quia non est sine contemptu
 proximi. **J**udex autem si ex sola su-
 spitione procedat ad aliquem con-
 dempnandum cum manifeste sit o-
 tra iusticiam semper mortalit̄ pec-
 cat. **A**lia p̄sumptio est iuris et de iu-
 re. vt cum ius fingit aliquis et sta-
 tuit sup̄ ficto. et hec non admittit
 p̄bationem in contrarium. vt si q̄s
 semel deierauerit nunq̄ admittit
 in testimoniu. quia p̄sumitur q̄ se-
 per deieraret. extra de testib⁹. testi-
 moniu. **I**tem si aliqua mulier inui-
 ta tradatur marito. et habitat se-
 cū per annū et dimidiū. de cetero n̄
 potest reclamare. **I**dem si p̄mittit
 se cognosci. q̄uis non habeat an-
 nos legitimos. **N**az et carnalis co-
 pula facit de sponsalib⁹ matrimo-
 nium iure p̄sumēte q̄ osenserit. et
 de hac p̄sumptione ius facit. vñ dici-
 tur p̄sumptio iuris de iure. extra
 de de sponsalibus. **A**d idem. extra
 de desponsat. impub. de illis a no-
 bis. **Q**uandoq̄ tamē ius fingit ali-
 ud esse q̄ sit. **N**am fingit mulierez
 stipulatā dote q̄ non ē stipulata.
C. de rei vx. ac. l. i. in p̄n. **F**ingit
 etiā natū qd̄ non est. ff. de sto. ho.
 qui in vtero. **I**tem fingit viuē qd̄
 non viuūt. **I**nsti. de exau. tu. §. si
 h̄ autem. **S**ed et fingit non esse na-
 tum quōd natum est. ff. de libe. et
 postumis. cuius testimonio. §.

lucius Præterea fingit nō concep-
tum qđ nascitur mortuum. ff. de
verborum significatioib⁹. qui mor-
tui. **A**lia est p̄sumptio qualitatis et
facti. que etiam est de iur. quia sc̄
iūs p̄pter qualitatem facti p̄sumit
quid bene vel male actum. **I**nde di-
citur per exteriora apprehenduntur
interiora. Nam si quis simpliciter
humiliter et continenter vixerit.
et cum honestis et discretis libere
puerſetur. p̄sumuntur eius opera
lō et recta et munda. **E**t e contra si
libenter non orauerit nō ieiunave-
rit non humiliter se habuerit. sed
cum luxuriosis lusoibus et potato-
ribus se exposuerit huius opa pre-
sumi possunt inhonesta et mala. **E**t
ex malo qđ opere p̄sumitur mal⁹
animus. extra de elect. c. i. et
extra de clericis nō res̄. c. i. **E**t
impudicus oculus impudici est cor-
dis nuncius. sc̄m Aug⁹. xxxij. q.
v. nec solo. et. c. qui viderit. **E**t
quicquid iniuriosum sit aut dicē
p̄sumitur animo iniuriandi fact⁹
aut dictum nisi oīra p̄betur. vt. **C.**
ad. l. cor. de. sic. l. i. et de iniurijs si
ue iuris. licet delinquēs dicat qđ
ludens fecerit. Nam ludus noxi⁹
i culpa est. ff. ad. l. aquil. nā lud⁹
Et ideo non debet remanere impu-
nitus. ff. de furtis. in furti actione
S. vlti. quis enim ludos appellabit
ex quibus crimina oriuntur. vt i
vlti. ff. veteris. **S.** illud notat. **I**de-
o p̄sumitur de facili oīraſurarios
qui cōsueuerūt exercere vsuras.

Capitulū. xx.

Elemosinarū dispensator
si habet in domo vel fami-
lia vel collegio suo indigē-
tē non debet eum negligere.
quia appinguis est vel collega. cui⁹

exemplum est in ecclesiasticis ele-
ctionibus. Non enim prohibetur
aliq̄s eligere consanguineum dū
modo sit idoneus. **E**t similiter si y-
doneus in ecclesia in qua faciēda
est electio inuenitur de ea est eligē-
dus. vt. xxxij. di. in noīe domini.
lxi. di. nullus inuitis. **S**ed in hoc ē
differentia. qđ in electionibus ē in
favorem cuiuslibet congregatiōis
indultum vt de se eligat si ibi ydo-
ne⁹ inueniē. lxx. di. nec emeritis. et
c. nullus. **P**otest cōgregatio huic
iuri fauorabili renunciare et aliq̄
eligere l̄ postulare tota vel maior
pars cōgregatiōis ipsius quīs in
ea aliquis dignus existat. vt ext̄
de elect. cū vintonensis. et. c. cū
inter canonicos. sed in elemosinis
dandis. dicit **A**p̄osto. i. **Thi. v.** qđ si
quis suorum et maxime domestico-
rum curam non habet. fidem nega-
uit. et est infidei deterior. **V**nde
magis coniunctus est alii necessa-
rio preferendus ceteris parib⁹. **P**u-
ta si alius non occurrat magis indi-
gens vel eque indigens et melior l̄
reipublice vtilior. in quibus casib⁹
preferendus ē cōiuncto

Capitulum. xxi.

Eroz vtilis toleratur. **C**ui⁹
exemplum est. quia cū
seruus non possit esse iu-
dex. quia nec abiter qđ minus est
ff. de arbit. pedius. **S.** si. **T**amen
si credatur liber et sententiam fe-
rat. tenet sententia propter vtili-
tatem eorum qui apud eum egerūt.
ff. de officii prefetti. barbarius. tam
i veritate iudex n̄ ē. ar. ff. de. cur.
habemus. medefanus **A**d idem in
l̄ti. de testi. **S.** sed neq̄. **C.** de testi.
l. i. **C.** de. lat. lib. coll. l. i. **S.** sed et
g iij

qui domini. et. S. sed a si quis ho-
mini libero. Sic dicimus de excom-
 municato. ar. extra de procu. c.
 h. Et extr. de except. exceptione.
 extra de sen. a re. iudi. ad proba-
 dum. Item si quis geat se pro le-
 gato cum non sit certe valebunt e-
 ius sententie si homines ad ipsum
 tanq̄ ad legatum bona fide recue-
 sum habuerint. ar. ff. ad macedo-
 niu m. l. in. Item error intentionis
 qui est sine dolo aliquando excu-
 sat licet non ex toto. qd̄ patet per
 exemplum in rapina. Nam raptor
 non dicitur qui violenter rem ali-
 cui rapit nisi dolus malus interue-
 niat. quia si quis rem propriam a-
 licui violenter auferat credens si-
 bi interesse tunc cessat actio rapto-
 ris. licet talis multetur per consti-
 tutione m. si quis in tanta Insti-
 de vi bonorum rapit. S. sed nec du-
talia et preceenti. Item si publi-
 canus pecus in eum adduxerit du-
 putat me aduersus legem vectiga-
 lis aliquid commisisse et sic moria-
 tur non tenetur quous errauerit.
 Secus si ideo inclusit ne pascatur
 et fame perierit. quia tunc tenet
 ff. de iu. et iu. l. n. S. si publica-
nus. Item error peccatum assimi-
 latur errori ementium et vendenti-
 um iter quos contingunt plerūq̄
 sex errores impediētes contractus
 emptionis et venditionis. Primus
 est in precio. ut si puto vendere de-
 cem tu putas emere quinq̄. secus
 e contra. ff. locati. l. si locem. Iste
 error est in yperitis qui opera pe-
 nitentie vel iusticie que sunt mag-
 ni valoris. vendunt vili precio hūa-
 ne laudis. Hoc enim est quia ypo-
 crita premium humane laudis ma-
 ioris valoris exstimat q̄ sit. Secun-
 dus error est in contractu. ut q̄a

puto vendere. tu putas tibi donari
 ff. de reb. cre. si ego. Similis error
 est in malis prelatis ecclesie. qui
 bona ecclesiastica p̄ libito suo tra-
 ctant tanq̄ libere sibi donata id ē
 tanq̄ essent veri domini. cum tamē
 sint non domini. sed dispensatores
 et ministri. Et ideo in fine inueni-
 ent ea caro precio sibi vendita gra-
 uem scilicet penam pro eis exsolue-
 tes. Tertius error est in corpore. i.
 in ipsa re. ut quia puto vendere sim-
 porianuz. tu putas emere cornelia-
 num. ut. ff. e. in venditionibus. si
 quid si vendo tibi petrum cocuz tu
 sit pelliparius. et si is qui cocus ē
 martinus vocatur. si habui nota
 nomina seruorum tunc is debetur
 qui nominatus est. sed si nō habui
 nota is videtur venditus cuius ar-
 tificium est adiectum. ff. de rebus
 du. qui habebat. Talis error est i-
 ter dyabolum et luxuriosum. Cui
 dyabolus offert opus carnis. et il-
 le accipit credens emere id est per-
 cipere solum delectationem. et dy-
 abolus intendit ei tradere magis
 amaritudinem. quia voluptas tri-
 stes habet exitus. ut dicit Boetius
 Proverbiorum quinto. Rouissima
 illius amara quasi ablinthium.
 Quartus et quintus si in substan-
 tiali qualitate siue materia erret
 ut si es pro auro. vel plumbuz pro
 argento destruat. et si etiam ac-
 tuz veneat pro vino qd̄ ab initio a-
 ctuz fuit emptio non valet. secus
 si postea actum fit. quia eadem p̄-
 prie substantia est. Est enim idem
 corpus probatur hoc. ff. eodem in
 venditionibus. S. ultimo. et. l. a-
lioquin. et. l. aliter. Sed si in par-
 te erretur in substantiali qualita-
 te tenet pro parte in qua non er-
 tatur. ut. ff. eodem titu. q̄ tamen

et. l. cū ab eo. **S. vlti.** **I**ste error ē in avaris. qui quasi plumbuz recipiunt p̄ auro et acetum pro vīno. i. corporalia pro spūalibus et t̄pālia p̄ eternis. **A**ppreciantur enim magis plumbū q̄ aurum. i. magis t̄palia q̄ eterna. **S**extus est si erretur i sexu. vt puto vedere puellā. tū putas emere puerū. secus si putas emere virginem cum iā sit corrupta. vt ff. aliquo. **S. q̄ et si e go.** **S**ed venditor sciens corrupta tenetur actione ex empto ad resol uendū tractum. ff. de act. empt. et vendi. ex empto. **S. si quis v̄gine** **I**tem si erretur in esse nulla est emptio. vt si tibi vendo domū que iam obusta est et vterq̄ ignorat. **T**alis error etiam inuenitur i ypo critis. qui dare deo videtur seimam. i. carnē in quātum macerāt eam p̄ penitentiā. sed deus vult pueruz. i. spiritum purum. **I**tem vendūt domum iam cōbustā. ille scz persone que cū luxuriate fuerint in xpo vult nubere. sicut dicit **Ap̄. i. Thi. v.**

Capitulum. xxij.

Excommunicatus assimilāde qui fuit expulsus de paradiso et separatus ab angelorum consortio. et priuatus eorum alloquio. et etiam priuatus esu ligni vite. **Genesis. in.** **P**er primuz significat. q̄ excoicatio excludit a regno celorum. ex eo q̄ excoicatio si recte feratur ligat etiam quo ad deum. **Mat. xvi.** **Q**uāq̄ ligaueris super terram a c̄. **E**x eo vero q̄ fuit separatus ab angelorum cōsortio et colloquio. ostēditur q̄ excoicatio separat a cōmunionē fidelium. **E**t dicit lex q̄ maioris pene vi

sum est non versari inter homines vel hominū carere suffragiis q̄ eici extra ciuitatem. puta in exiliuz deserti et nemoris. **C.** ne sanctuz baptisma teit. **h̄i** qui sanctum. **E**t alibi **D**āmitus a rege et excoicatus equiperantur. vt in. li. feudozū. **E**x eo vero q̄ adam fuit priuatus esu ligni vite ostenditur q̄ excoicatio separat a sacris. **xi. q. in. nemo.** **h̄e** itelligitur de excoicatione maiori. **I**tem excoicatio tollit homini gratiā. cuius similitudo est. quia elidit rescriptū si ab excoicato fuerit impetratum. vt extra de eta. et quali. ordi. presi. cum bonē memorie. et extra de proba. c. vlti. **I**te nota q̄ excoimunicatus a iure pro aliquo delicto potest etiam excoicari a iudice. **C**uius exemplum apparet in statutis factis cōtra libertatem ecclesie. extra de sententiā excoimunications. **C**irca que ponūtur ibi sex casus. in quibus ipso iure maior excoimunicatio inaurit. secundum hostien. **P**rimus est qui de cetero seruari fecerunt statuta edicta et consuetudines introductas contra libertatem ecclesie. nisi ea de capitularibus siue cartularijs suis vel alijs libris. **xi. q. i. S. et h̄e si quis antiquata** **I**ntelligas quo ad statuta in scriptis redacta infra duos menses post huius publicationem sententiē non fecerit aboleri ergo i duobus casibus sūt tales excoimunicati quo ad statuta. **P**rimus est si ipsa infra duos menses de libris suis non deleuerit. **S**ecundus est si ipsa seruari fecerint. verum quo ad consuetudinē in vno tantum scilicet si ipsas de cetero seruari fecerint. **A**lius casus ē in hys qui de cetero talia statuta fecerint. **A**lius contra illos q̄ talia

statuta scripserint. Alius contra potestates consules et rectores et consiliarios locorum vbi huiusmodi statuta et consuetudines de cetero edite fuerint vel seruare subaudi quauis non statuerint vel seruare fecerint. vt sic differat a precedentibus casibus. Alius est contra illos qui secundu[m] ea presumpserint iudicare. Alij contra illos qui scribere presumpserint iudicata. sicut hec omnia colliguntur. extra de sententia exco. nouit fraternitas tua Omnes tales secundu[m] hostien[sem] excommunicati sunt ipso iure. Sed quia adhuc a iudice possunt excommunicari. etiam subditur in decretali. Idemq[ue] fraternitati tue mandamus. q. in consiliarios et officiales ciuitatis ipsius nisi statuta ipsa deleri fecerint. et ydonee sicut res exigit caueri q[ue] similia de cetero non debeant attemptare. excommunicationis sententia[m] promulgare procuret. subaudi ratione contumacie quia nolunt ydonee cauere. Insuper excommunicatos denuncies. quia hoc attemptat. vt extra de sententia excommunicationis. nouit Sed aduerte q[ue] non est absortu[m] vel absurdum si excommunicatos a iure iterum dicamus excommunicari ab homine. Nam excommunicatus excommunicatur. extra de sententia excommunicationis. cu[m] p[ro] causa. Q[uo]d addit q[ue] debeant ydonee cauere ad intelligitur sub certa pena et ypoteca vel datis sufficientibus fideiussoribus. ar. extra de presumpt. litteras. Et hoc notat satis mens verboru[m] ydonee sicut res exigit

Capitulu[m]. xxij.

Falsitas dicitur in spiritalibus sicut et in temporalibus et corporalibus. Nam falsitas in temporalibus dicitur. q[ui] doq[ue] in scripto siue scribat quis falsum siue debeat verum. vt res. i. rei veritas non appareat siue sit testamtu[m] siue instrumentu[m] publicu[m] vel priuatu[m]. siue sint tabule lignee siue ceree vel rationes. vt. ff. de crimine falsi. l. i. §. qui in rationibus. et. l. paulus. §. paulus. Secundo committitur falsitas in dicto. vt testis falsidicus et iudex scienter iniue contra constitutiones iudicans. et q[ui] testem vel iudicem corrumpit et recipiens pecuniam ne veritatem dicat. vel vt testem instruat locutionem prauam edocendo. vel qui falsis legibus vtitur allegando. et sic opulatio antiqua non videtur alleganda. Et hec probantur. ff. de crimine falsi. l. i. §. It[em] qui ob instruendam. et. l. sed si aliquis. §. qui iudicem. et. §. sed et si iudex. et. l. eos. et. l. vlti. et. C. de veteri iure en. l. ij. §. hoc autem. et. §. eandem penam. Et si quis mentitur presidi vel principi a per obreptionem aliquid obtinuerit non tenetur. vt. ff. e. si quis oppresserit. v[er]u[m] et mendax impetrator debet carere impetratis. extra de iur. super litteris. C. si contra ius. vel vtil. publ. et si de legibus. et de diu. appo. l. ij. Ideoq[ue] puniendi sunt iudices qui retant preu[m] argui falsitatem. C. si contra ius vel vtil. publ. l. puniri. Falsidicus autem testis tribus personis est obnoxius. P[ri]mo deo. ideo imponitur ei penitentia septem annorum. vi. q. i. quicunq[ue]. Secundo iudici. ideo infamis fit. xxij. q. i. si quis conuictus et verbis castigatur. v. q. v. illi qui. vel

extra ordinat[i]e p[er]mittit[ur] . vt. C. de
testibus nullum Tercio proximo.
 et ideo iuxta modum lesionis p[er]mi-
 t[ur] . in . q . ix . Richoldinus . xi . q . ij
quisquis . Vñ falsidicus testis pec-
rat ut d[omi]n[u]m assumens e[um] i[n] teste falsi
S[ed] extra iudic[i]e peccat facies e[um] con-
dempnare in o[mn]i et absolue reu[er]e . S[ed]
extra p[ro]xim[u]m peccat facies e[um] i[n] iuste
d[omi]nari . Item dicto omittit falsu[m]
 advocatus vel procurator . qui ad
 uersario secreta cause aperuit vel
 instrumenta p[ro]didit . ff . e . is qui de
 posita . ff . de penis . si quis aliquid
 § . si quis instrumentum . et . § . i[n]
 strumenta . Aliquando etiam con-
 dempnatur ad interesse . xij . q . ij .
 si quis de clericis . Alias tenetur in
 iuriar[u]m . ff . de positi . l . i . § . si quis ta-
 bulis . ff . ad . l . acquit . si quis testa-
 metu[m] . § . sed et si quis tabulas . Et
 etia[m] tal[is] p[ro]ditor dici potest . xlvj . di . cle-
 ricus . et sic falsu[m] omittit qui secre-
 tum aperit . extra de offi . de le . cum
 olim magis Tercio falsitas omittit
itur in facto . vt in moneta et me-
sura . ff . e . quicunq[ue] . et . l . lege . et
l . penul . § . i . extra de strah[en]e . nup[er]
c . i . Et ponitur exempl[u]m de h[is] qui
 nummos p[ro]p[ri]os raserunt vel finxerunt
 In quo casu liberi bestias s[er]uicunt
 huiusmodi d[omi]nariuntur supplicio .
 Sed etia[m] de diminutione habes . ex-
 tra de iur[is] . iura . c . quato . It[em] ponit[ur]
 exempluz de eo qui auro aliq[uo]
 vici addidit . vel argenteos num-
 mos adulteros finxerit . vel eoru[m]
 tale quod non prohibuerit . vel nu-
 mos staneos seu plumbeos emerit
 vel venderit dolo malo Qui tam
 falsam monetam percusserit . si in
 totum formare noluerit suffragio
 iuste penitentie absoluetur . Pro
 mensura autem falsa duplex pena
 imponitur . et insuper relegatur .

ff . eo qui falsam . l . vltima . Item
 facto committitur falsum in ptu
 supposito in quo priuata est actio
 Nam de eo soli accusant parentes .
 vel h[er]i ad quos ea res pertinet no[n]
 quilibet ex populo vt publicaz ac-
 cusationem intendant . vt . ff . eo
 qui falsum . § . i . et in . l . cornel . § .
 a . et in notorum sigilloum corrup-
 tione . extra de fide instr[um] . inter di-
 lectos Quarto committitur i[n] v[er]bu
vt si quis v[er]itur falsis litteris vel
instrumentis . et huiusmodi ab a-
lio confectis vel impetratis . Item
 si quis se pro milite gesserit cum n[on]
 esset . vel illicitis insignijs usus e[st]
 vel falso duplemate id est inter
 dicto certi loci itin[er]i breuiori via
 commeauerit . et talis est pro ad-
 missi qualitate grauissime punien-
 dus . ff . e . eos qui . § . vltimo . Et
 idem est in non ordinato qui gerit
 officium ordinati . extra de clericis
 non ordinatis et ministris . c . i . ij .
 Idem est i[n] eo qui sub pretextu cle-
 rici cum hoc munus non impleat .
 ab alijs se muneribus subtrahere
 conat[ur] . C . de sacro . a qui sub pre-
 textu . extra de vita et hon[or]e . cleric[us]
 c . finali . Idem in eo qui cum no[n] sit
 clericus t[ame]n clericus m[er]etur bene-
 ficium ecclesiasticum obtinere . ex-
 tra de tr[an]slatioib[us] ex litteris . extr[um]
 de rescriptis cum a deo . Spirituali-
 ter autem hec quadruplex falsitas
 referri potest ad quatuor genera pec-
 catoru[m] . quia falsitas scripture per-
 tinet ad hereticos qui sacras scrip-
 turas que sunt velut instrumenta
 vel testamenta dei . Vnde et vet[us]
 et nouum continent testamentu[m] .
 falsis glosis et expositionibus de p[er]-
 uant et corrumpunt . Falsitas aut[em]
 dicti generaliter pertinet ad meri-
 dices . quorum sunt varia genera
 v . vi .

inter que precipuum et pessimum est mendacium in doctrina spūali contra fidem et bonos mores. Sed falsitas facti refertur ad yperitas q̄ falsant monetam id est bona opa quibus celeste regnuz mercari possumus. Falsitas autem vsus refertur ad demones. qui semper cōtra nos falsitatibus et deceptiōibus vtuntur. et precipue quando trāsfigurant se in angelos lucis pretēdentes se esse qd̄ non sunt. Vnde omnes hęc falsitates vitande sunt subtiliter et cauende. Mat. vii. Attēdite a falsis pphetis n̄

Capitulū. xxiiij.

Fautor mali presūtitur qui ipsum prohibere et impedire potest et non facit. Cuius exemplum apparet in clerico rū defensione. qz̄ incidit i canone late sētentie ab ipō iure et maiori excoicatiōe ligatur. q̄ potest defendē clericū a violēta manuū iniectiōe et nō defendit. extra de sentē. excoi. quāte p̄sumptiōis. Hoc em̄ non solū restringitur ad illos q̄ tantum ratiōe p̄tatis et officij hoc phibere possunt. xxij. q. iiij. forte. et c. duo ista nomina. Sed etiam itelligitur de illo q̄ et si nō ratiōe potestatis vel officij hoc phibere p̄t. potest tamē aliē. puta qz̄ scit hoc fieri debere per illū. Cui si diceret caueas ne illud facias. statim alius abstineret. vt patet satis apte in e. de cretali quando dixit. ne autez solos violentie huius actores. i. qui hoc faciūt vel precipiunt hoc fieri vel i hoc expresse cōsentiant aliquo iū p̄sumptio extimet puniendos. facientes et cōsentientes pari p̄a puniendos catholica condempnat au-

et oritas. eos delinquētibus fauere interpretans. q̄ subaudi q̄uis ex p̄esse nō cōsenserint. tamen hoc fieri debere scientes. cum possēt sbaudi nūdo verbotm̄ hoc phibere manifesto facinorū desinunt obuiare. lxxxij. di. §. i. et c. sequēt. et c. error. et lxxvi. di. facias. ff. ad filiē. se. o. l. ij. §. potuisse. et. §. sequēt. et. §. penl. Et hoc hodie cōprobat in aut. di. ij. imo. extra de sen. excoi. di. inuitur. Qd̄ haberi dū ē nō tm̄ verbo sed facto et pl̄. qz̄ hoc locū hēt non tm̄ in clerico. s̄ etiā in vicino et pximo

Capitū. xxv.

Fidelis d̄ esse homo multipliciter put fides scdm iuristas multis modis accipitur. Nā p̄mo ponit p̄ sacramento baptismi. xl. di. de iudeis. extē de baptismō debitū. Et scdm hoc dicitur fidel q̄libet rite baptizatus. Secūdo p̄ castitate thori. xxvij. q. ij. viuges. et scdm hoc d̄ fidelis qui thori fidem seruat. Tercio pro conuentionali securitate que etiam hosti seruanda est. xxij. q. i. hosti q̄ ḡ ue est fidē fallere. ff. de consti. pac. l. i. §. i. et sic dicitur fidelis q̄ pacta fideliter seruat. Quarto pro conscientia. extra de h̄sti. spol. litteas et de prescrip. quomā ōne. xxvij. q. i. §. i. de penitē. disti. ij. illud vltra medium ad h. di. et sic fidelis dici potest. qui conscientiam habz non fictam sed veraz. Quinto p̄ credulitate scdm quā credim⁹ id qd̄ n̄ videm⁹. Cre. fides nō hēt merituz cui hūana ratio p̄bet expimētū. et sic fidel d̄ q̄ catholice credit. Sexto p̄ legalitate vel cōfidecia. isti. de re rū diui. §. redite. et sic d̄ fidel qui est legalis. Septimo p̄ eq̄litate et exuberātia actionū. Insti. de acti.

S. actionum. et iuxta de exceptis cum venerabilis. et sic dicitur fidelis qui operatur quantum potest.

Octavo pro fidelitate et legalitate volo straria. i. de presenti bona fides. et sic dicitur fidelis in omisso. i. non fraudulentus vel dolosus.

Nono pro probabili ignorantia. ff. de acquire. reru. do. qui bona fide. a. l. bone fidei. vel probabili credulitate. ff. de verbo. sig. bone fidei emptor. **D**ecimo pro simplicitate bona seu innocentia. unde dicitur coiter. bone fidei homo est. quasi dicatur. non est duplex non est malitiosus si innocens qui omni verbo credit. **xxi.** q. iiij. innocens

Capitulum. xxvi.

Filius dei ostenditur aliquis esse tripliciter. sicut tripliciter probatur aliquis esse filius presbiteri vel alterius. **P**rimo verbo scilicet confessionis. Nam is qui confitetur se filium fore quavis de illegitimo thoro sic credit esse. extra de elect. innotuit. habetur enim ei fides contra se. ff. de interroga. ac de eta. **S. i.** Hoc etiam modo probatur quis esse filius dei. Est enim confessio triplex fidei criminis et diuine laudis. Qui cumque ergo veram fidem ostentat. a peccata propria confessione non celant. et deus sepius laudant. hinc quasi ex confessione sua filii dei esse probantur. **Jo. iiij.** Omnis spiritus qui confitetur christum ihesum in carne venisse ex deo est. hoc quantum ad fidei humanitatis christi. sed de confessione diuinitatis subditur in eodem. Quisquis confessus fuerit quoniam ihesus est filius dei deus in ipso manet et ipse in deo.

Secundo probatur ex affectu. extra de presuptione. afferte. ii. q. vi. ad romanam ecclesiam. **C. de officens. te. si mat.** Sic etiam probatur quod

esse filius dei ex affectu caritatis. quia caritas sola distinguit inter filios dei et filios perditionis. secundum **Aug.** Et intelligitur de affectu dilectionis non tantum dei sed etiam proximi. **Jo. iij.** Omnis qui non est iustus non est ex deo. et qui non diligit fratrem suum. **T**ercio probatur ex cohabitatione. Nam dato quod aliquis neget se filium sacerdotis. si tamen ostendat quod mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis eius filius presumitur. extra qui filii sicut legitimi. **Cum que.** **C**ontra autem si potest probare negans quod mater sua maritum habebat legitimum cum quo morabatur tempore conceptionis. probat se legitimum. Quauis enim mater eius defacili sciri possit. ff. de Insti. no. quia se per. **I**mpossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. **I**deo dicit lex quod hec conditio est impossibilis. sed si probaueris te esse filium talis. ff. de do. et de mo. lucius. **P**aterna ergo filiatio illegitima defacili non probatur. licet certa indicia admittantur. si per testes legitimos comprobentur. **I**n his enim in quibus certa probatio haberi non potest. ut in furtis et similibus indicia probabilia et presumptiones volente sufficiunt. **C. de rei ven. in dicit. C. de questionibus milites. ff. de re. mili. non omis. S. a barba ris. C.** **C**onfirmatur etiam quodammodo ostenditur. an homo sit filius dei an non. Nam velut mater penitens penitente in esse gratie penitentia est que tunc moratur cum legitimo viro. cum sit propter christum. **E**t hec est in vere penitentibus. sed tunc quasi cum alio viro moratur et adulteratur. quando ficta intentione operatur. **E**t talis est penitentia propter

Vnde colligitur qd vere penitentes
sunt legitimi filij dei. sed ypocrite et
falsi penitentes sunt filij spurij et
non dei sed dyaboli. quibus compa-
rit illud Jo. viij. Vos ex patre dy-
abolo estis etc.

¶ Capitulum xxviij.

Fraudulentus et ypocrita
perdit meritum boni operis
qd facit. Cuius exemplum
est. quia si quid fiat i fraude legis
non valet qd sequitur ex eo l. ob-
id. vt. C. de leg. i. g. non dubium
Verbi gratia. potest hoc ostendi q
tuor exempl. scdm q quatuor mo-
dis fit fraus legi. Primo de tractu
ad tractum. vt cu iunx qui do-
re non potest. vt extra de donatio-
nibus in t. viru et vxore. c. ultimo
vendidit pecuniam non exacturus
Ideo q non valz tractus. vt. ff. de
do na in t. viru et vxore. si sponsus
S. circa. Secundo de persona ad p-
sonam. vt si iunx interponat alias
personam cui donet. vt iungi suo de
ff. de dona. in t. vi. et vx. l. iij. S. si
tantum. Tercio de re ad re. vt cu
filio familias. cui non potest tradi
pecunia mutua sine metu macedonij
patre infcio et ratu non habete. vt
C. ad macedon. l. i. a. vlt. traditur
Species certo precio vt ipsam ven-
redon. ite si filius. S. mutui. Quat-
to de tractu ad eundem contractuz
dat et pecuniaz recipiat. vt. ff. ad ma-
sed altero modo. vt cum trado ti-
bi mutuum vis dare mulierem p-
fideiussore ego sciens ea tutavaleri-
ano. nolo q ipsa constituat se pri-
cipalem. et tu fideiubeas pro ipsa
vt. ff. ad valerianu. quis. S. sicut
essem. Sicut ergo fraus legis eua-
cuat id qd sequitur ex facto. ita
fraus et fictio ypocritis euacuat me-
rituz consequens ex opere bono.

Vnde Mat. v. dicitur de ypocritis
Amen dico vobis receperunt mer-
cedem suam. Ideo dicit receperunt
quia nullam recepturi sunt merce-
dem in futuro. sed potius suppliciu

¶ Capitulum xxviij.

Frequentatio confessionis qtu-
or bona facit anime. Et hoc
patet per exemplum in consue-
tudine. Est em consuetudo ius qda
moribus institutum qd p lege acci-
pitur cu deficit lex. di. i. consuetudo
di. viij. frustra. Et dicitur moribz
instituti. i. assiduis vel frequentibz
actibus hominum secundu iustitias
Et ideo actus confessionis assiduitas
et frequentatio has virtutes habet
respectu mentis. quas dicitur con-
suetudo habere respectu legis. Na
primio consuetudo habet virtutez le-
gem imitandi. Imitatur em leges
.i. supplet vbi lex deficit. extra de
consuetudine. cu olim. extra de sepul-
chris. de vx. in. fi. et. c. certifica-
ti. insti. de iur. naturali. S. ex non
scripto. Sicut autem consuetudo sup-
plet defectum legis. ita q frequent-
tatio confessionis supplet defectu con-
tritionis. Na cu in peccato duo sunt
scz culpa qua offendit deus et pena
que p culpa debetur. In contritione
quide deus remittit culpam. et pena
eterna in tpelem mutatur. sed ni-
hilominus manet adhuc ligatus
ad penam temporalem. Vnde si de-
cederz sine confessione non contemp-
ta tamen sed preuenta iret ad pur-
gatorium. qd sicut dicit Aug. est
maxia pena. Quando ergo confiteris
sacerdos absoluit te ab hac pna vi-
clauu cui subicis i confessione. Et qn
semel confitei aliqs dimittit aliqd de
pna hmoi. sicut qn itez confitei et postz

toriens ostendi q̄ tota dimittere
 et ita sicut dictū est supplet frequē
 tatio confessionis defectum contritiōis
Secundo habet consuetudo virtutez
 dubium ius interpretandi. extra
de consue. cum dilectus. §. i. ad fi. ff.
de consue. l. si de interpretatione Si
 militer dum homo frequenter di
 screto sacerdoti ostendit. frequen
 ter de suis factis et dubijs casibus
 per eius sapientiam et consiliuz decla
 ratur. et sic per frequentiam confessi
 omis claritatem de dubijs recipit.
Tercio habz virtutē ius tollendi et
 abrogandi. Nam consuetudo si sit ra
 tionabilis tollit ius in loco in quo
 viget. ff. de legibus et se. c. l. de q̄
 bus. Similiter confessionis frequen
 tatio ius dyaboli ab homine tollit
 Habet enim ius dyabolus in hoīe
 ex eius inductu peccante. sicut ho
 mo in suo peccore. Et toties hoc ius
 renouatur quotiens peccatum p
 petrat. sed hoc ius dyaboli per c
 fessionem abrogatur. et dyaboli ex
 rographum id est peccatum cassat
 Vnde quia frequenter peccamus c
 fessionem iterare frequenter in di
 gemus. **Q**uarto habet virtutem
 presumptionem inducendi Est em̄
 aliqua consuetudo specialissima. scilicet
 dum quam in dubijs iudicatur. et
 hec presumptionem inducit cui pre
 statue fides. nisi forte contra probe
 tur. Hec est consuetudo patristicamili
 as. ff. de pig. ac. l. vniuersorum.
 ff. de vltis qui se miles. ff. de legi
 bus. l. si seruus plerumqz. §. si vis
 extra de presump. ex studis. et c.
 mandata. et c. cum in iuuentute
 Similiter quanto frequētius per
 confessionem conscientia purgatur. tā
 to maior presumpcio. i. spes de pec
 catorum confessionum venia generat.
Ps. Dixi ostendit aduersū me iu

sticiam meam dño. et tu remisisti i
 pietatem peccati ac. **Ca. xxx.**

Gratia tollitur siue perdit
 per vnum actum peccati
 mortalis. Cuius exemplū
 est. quia quandoqz derogatur pri
 uilegio vel statuto per vnicū actū
 contrarium. vt si papa statuatur in a
 liqua ecclesia certum numeruz ca
 nonicorum. et super iam inducto
 vel statuto ab alijs et per ipsum pa
 paz confirmato littere concedatur.
 huiusmodi p̄uilegio derogatur p
 vnicū actum contrarium. vt extrā
de constitu. cum accessissent. et extrā
de p̄bendis. pro illorum. et extrā
de hys que sunt a ma. par. ca.
ex ore. xi. q. in. p̄uilegiuz. **C. de iu**
re do. ipe. l. ij. C. de pact. iter ep̄.
et vendit. l. omittis. Item gratia
 diuina non operatur in homine si
 ne ipsius voluntate et dispositioe.
 qd̄ patet in susceptione sacramto
 rum que gratiam continent. Nam sa
 cramenta ipsa talia sunt accipien
 tibus q̄li corde et conscientia suscipiū
 tur. i. q. i. §. Ecce cum dominus de
 clarauit. ideo sunt malis ad iudici
 um. de consue. di. ij. Dicit etiam hoste
 en̄. q̄ qui inuit⁹ recipit sacramtū
 etiā caretere nō recipit. extra de
baptismo. maiores. ideo nō cogit
quis p̄cise ordines suscipe

Capitulum xxx.

Heretici diuinas scripturas
 depuantes et malitiose ex
 ponentes grauē p̄nāz me
 rent. Nam q̄ leges l̄stitutions seu re
 scripta p̄ncipis malitiose interpretā
 efficiunt ifaēs. vt. **C. de legib⁹. et**
consti. l. ij. Multo ego magis q̄ maligne
 interpretant. et exponūt septuās di
 uinas om̄nes leges et statuta dei
 confusione et dampnatione sunt
 digni. Nam tales inter hereticos

putantur. licet enim stricto modo
 proprie dicatur hereticus qui aliter sen-
 tit de articulo fidei quam romana ecclesia
 xxij. q. i. hec est fides. a. c. quoniam
 tamen largius accepto vocabulo
 omnes qui male interpretatur sacra
 scripturam. i. qui ipsam aliter intel-
 ligit quam spiritus sanctus efflagitet a quo
 inspirata est. licet etiam talis ab ec-
 clesia non recesserit. nichilominus
 hereticus dicitur. xxij. q. ij. heresis

Capitulum. xxij.

Ignorantia iuris excusat ad
 tempus. Cuius exemplum
 est quia ignorantes constitu-
 tionem factam infra duos menses
 post diuulgationem non ligantur
 extra de constitu. agnoscetes. a. lxxxij
 di. proposuisti in fi. Nam constitutio
 post duos menses a publicatione inci-
 pit artare. ut in aut. non facte no-
 ue. c. in ipsa. Sexta. et. lx. i. col.
 v. et extra ne clerici vel monachi
 c. vlti. extra de sen. excoi. nouent
 Elapso hoc tempore non potest quis
 allegare ignorantiam. quia non singu-
 lorum auribus inculcanda. xvi. di. q.
 dicitis. xij. q. ij. qui in humanis. Item
 quod ignorantia canonis a qua excuset
 patet. quia si quis episcopo constitutionem
 ediderit. quod quicumque furtum fecerit ex-
 coicatus sit vel similem aliam. extra
 nei que etiam intra eius territorium con-
 tra hoc faciunt si ignorant sententiam
 latam. nec tantam moram traxerunt
 quod scire presumantur non ligantur.
 ar. exte. qui matrimonium. ac. post
 c. fi. extra de adul. si ea. Nec enim
 ligatur excoicatus sententia nisi sci-
 ens. extra de sen. exco. significauit
 et. c. cum desideres. Nec etiam talis ex-
 traneus tenetur scrutari de creta al-
 terius regni. C. de emerens. l. mer-
 catores. Si vero hoc sciat vel magna
 moram ibi traxerit. iam incipit esse

subditus ratione delicti et sententie
 late. Nam et de furto tenetur ibi
 respondere ubi commisit. extra de rap-
 to. c. i. vi. q. ij. placuit. Item ratione
 delicti a plures aduersus extraneos
 homines delinquentes imprius ha-
 bet. Nec enim distinguitur unde fit.
 ff. de officio p[ro]curatoris. l. ij. Item igno-
 rantie excusatio non admittitur ubi
 potest homini aliquid imputari.
 Si enim puto percutientem me per-
 cutere et percutio alium. hac igno-
 rantia non excusor. ff. ad. l. aquil.
 l. v. §. i. et. l. scientiam. §. penl.
 Unde in hac actione culpa leuissima
 imputatur. Nam si quis cisternam fo-
 dit. et ipsam apertam dimiserit. sic
 non cooperuit quod animal in ea non
 possit cadere et bos ibi ceciderit tene-
 tur. extra de dampnis dat. c. ij.

Capitulum. xxxij.

Inobediencia est grauis cul-
 pa. et ideo secundum iura con-
 tumacia grauius punitur
 Est enim contumacia erga iudicem vel
 prelatum commissa inobediencia. Vnde
 multo grauior est inobediencia er-
 ga deum. Sed nota quod contumax dicitur
 aliquis multis modis. Nam uno modo
 dicitur contumax qui citatur tribus edictis
 vel uno pro omnibus non venit ad iu-
 dicium. ff. de re iudicata contumacia.
 Et hoc modo peccator citatus a deo tri-
 pliciter. scilicet pro eius flagella. per eius
 verba. per eius beneficia. si non venit
 ad iudicium est contumax. Secundo
 modo dicitur contumax qui non vult
 putare quod ipse dicitur percutat quod citatio ad
 ipsum non pueniat. a talis pro citato de-
 bet haberi. ff. de re iud. ad ea. §. se-
 per. et. l. iure civili. ff. de. ad. et
 de mo. l. iure. cili. a. l. quibus diebus. Et
 huic assilantur peccator est qui predicatores

et predicationes fugiunt. Sunt enim predicatorum quasi quidam dei nuntii et precones. Et eorum verba sunt velut iudicis edicta. Unde de talibus peccatoribus dicitur Job. xxi. Dixerunt deo recede a nobis scientiam viarum tuarum nolumus. Item contumax est si venit ad presentiam iudicis. sed non exhibet se siue representat. sic quod iudex ipsius cognoscit. sed potius latitat retro columpnas aut stationes. ff. qbus ex causis in pos. i. fulsimus. §. qd sit latitare. et. §. idem sciendum. Huic assimilatur qui venit ad penitentiam siue confessionis iudicium. sed non sic ostenditur quod sacerdos eius scientiam cognoscere possit. aut quod occultat aut quia palliat vel excusat vel huiusmodi. Unde etiam dicitur contumax qui iudici obscure respondet. et sic qui ostenditur per verba obscura et involuta. Tercio dicitur contumax qui recedit sine licentia. In autem de legitimo. §. omniū vero. Talis est qui reciduat in peccatum. vel qui penitentiam sibi impositam non perficit. sed absque dispensatione vel licentia sacerdotis dimittit. Quarto dicitur contumax qui ad preceptum iudicis non restituit. in quo casu res manu militari ei auferri iubetur. ff. de rei vindicatione. q. resti. et que ius. fi. ti. q. in pos. si quis inmissus. Et hijs assimilantur qui ad dictum sacerdotis aliena non restituerunt postquam confessi sunt. unde de 9 quandoque per alias vias auferet eis ex quo nolunt restituere. pro huiusmodi autem criminibus dicit canon contumaces excommunicari debere. xi. q. in. certum. Omnis autem contumacia graue crimen potest dici. Est enim quasi peccatum ydolatrie repugnare velle. et

quali scelus idolatrie nolle acquiescere. viij. q. i. sciendum

Capitulum. xxxij.

Ispirata hominibus a deo excipiuntur a omni lege cuius signum et exemplum est in iure canonico. quia electio per inspirationem non est in forma iuris. sed exceptio a formis. vt extra de electionibus propter diuersas. Et similiter secundum legem diuinam ea que inspirantur a deo excipiuntur a lege omni. sicut patet in patriarchis qui acceperunt plures uxores. vt Jacob qui habuit liam et rachel. et similiter dauid. quod tamen ex lege omni non licebat. Lex enim de vnicā uxore non est humanitas sed diuinitus instituta. nec vnquam verbo aut litteris tradita sed cordi impressa. sicut et alia que ad legem nature qualitercunque pertinent. et ideo in hoc a solo deo dispensatio fieri potuit. Nam illi ex cuius auctoritate lex efficaciam habet reseruetur. vt licentiam prebeat legem pretermittendi in illis casibus ad quos legis efficacia non se extendere debet. Et talis licentia dispensatio dicitur. Et in hoc quod scilicet aliquis haberet simul plures uxores a solo deo dispensatio sibi fieri potuit per inspirationem internam. que quod principaliter sanctis patribus facta est. et per eorum exempla ad alios deriuata eo tempore quo oportebat. Predictum vero preceptum scilicet de vnitatem uxoris permittit vt maior esset multiplicatio populi ad cultum dei educandem. **Capitulum. xxxij.**

Iuriantur aliqui christo tripliciter. Cuius similitudo apparet in ipso iurans hominem. In iuramentum enim vnus homo alteri explicit. vno modo re. hoc fit quotiescunque manifestat

Secundo verbis. Et quando diuitium fit. Et dicitur conuictum a conuocatione vel conuentione. i. collectioe vocum. Cum enim in vnum plures voces conferuntur specialiter conuictum dicitur quasi conuocium. Et fit nedum presenti sed etiam absentis. Nam si quis ad domum suam vel tabernam venit diuitium facit etiam te absente si vociferatur. vel alios ad vociferandum inducit contra certam personam. nam vite nulla est executio. ff. de iniur. l. i. §. iniuria et. l. Item apud labeonem. §. diuitium. a. §. fecisse. et. §. tibi. Tercio fit iniuria in litteris. ut cum quis librum vel hystoriam vel cartam ad infamiam alicuius pertinentem scripsit vel composuit vel edidit vel dolo malo fecit quod quid eorum fieret puta dimisit scripturam cadere in plateam. ar. ff. de ver. signi. late. Nec distinguitur utrum nomine suo vel alterius hoc ediderit. expresso nomine proprio illius quem infamare intendit. vel non expresso. Eodem modo tenetur. qui huiusmodi scripturam vendere curauit. vel emere. Eodem modo tenetur etiam sine scriptura. si in notam vel signum aliquod horum prouiderit. puta veste lugubri vel squalida utitur in iniuriam alicuius. vel barbam dimittit. vel capillum submittit. ff. de iniur. l. i. Item apud labeonem. §. ait pretor. ne infamandi causa. a sequenti. v. q. i. quidam maligni spiritus. Et nota quod de famoso libello agi potest criminaliter secundum. l. scilicet ad penam capitis tam contra illum qui fecit. quam contra illum qui inuenit nisi ipsum corruperit vel abufferit. vel inuentum nulli reuelauerit. C. de famoso libello. l. ista. quanta. q. i. si quis famosum libellum.

Et potest in hoc casu quilibet de populo accusare. et accusatori constituitur precium pro modo substantie accusate persone. vel si erat seruus producit in libertate. Quid enim si publica utilitas ex hoc emerget. ff. e. l. §. si. et lege senatus consultum. et. C. de famo. libe. l. vnica. potest etiam ciuilitate agi actione iniuriarum. que non publici iudicij sed priuati continet querelam. C. eo. iniuriarum. ff. eo. osti. §. vnico. Unde et de omni iniuria etiam si descendat ex lege cornel. ciuilitate agi potest ut ibi et de omnia alia quacumque actione. ff. e. pretor eduxit. §. post se. hodie secundum canonem. qui famosum libellum conficit flagellatur et excommunicatur v. q. i. qui in alterius. et. c. is. q. Sed et si certum est quis confecerit potest accusari et deponi cum sit grue reimen et accusatione ac dampnatione dignissimum. xv. di. §. nunc autem. Primo ergo modo scilicet re iniuriati sunt christo iudei qui manus iniecerunt in eum et ligauerunt. et hi qui eum verberauerunt et crucifixerunt. Sed secundo modo iniuriantur ei maledici et blasphemii. qui linguas suas contra ipsum relaxare presumunt. Tercio autem modo heretici qui falsa de ipso christo scripserunt et contumeliosa ut manicheus et arrius et alij consimiles. Notandum autem quod iudei iniuriantes christo quasdam falsas excusationes pretendere conati sunt. ut non iniuriose sed iuste eum perdere crederentur. Nam secundum iura. iniuria alicui facta excusari possent ex tribus. Primo ex culpa siue delicto puta ex eo quod ille cui iniuriatum est vere deliquerat. Nam peccata nocentium nota esse et expedit

et oportet. ff. de iniur. euz qui no
centem. et. C. ed. siquide; anima
tuam ubi non se preseruet Alias
tenetur nunciator. C. a si non es
nunciator. **V**ane ergo excusatio
nem iudei contra cristum pretede
re voluerunt quando dixerunt py
lato **S**i non esset hic malefactor no
tibi tradidissimus eu **J**ohais deci
mo octauo. sed vere mentiebatur
quia ipse peccatum non fecit. nec
inuentus est dolus in ore eius. pri
ma **P**etri secundo **S**ecundo excu
satur iniuria ex causa. puta si fecit
iniuriam causa venerande rei pub
lice. vt si magistratus scutu; alicu
ius perforauit. quia in bello se ma
le habuit. ff. eo qui rei publice. **I**
deoq; excusatur sacerdos a canoē
ratione turbationis diuini officij.
extra de sententia excommunicati
nis. veniens. **V**ane excusationem
pretenderunt iudei. cum dixerunt.
Vane inuenimus subuertente ge
tem nostram **L**uce vicesimo tercio
Sed in hoc etiam mentiebantur.
quia ipse gentem suam id est iude
os non subuere sed saluare co
natus fuerat. secundum illud **M**a
thxi primo. **I**pse enim saluum fa
ciet populum suum a peccatis eoz.
Tercio excusatur iniuria a premi
nentia. quia ratione dignitatis pre
sumitur pro aliquo q; non animo
iniuriandi quid agat. vt si minister
rie publice iubet aliques duci. q; a
decreto pretoris non obtemperat.
quia iuris excusatio non hab; iniu
riam non tenetur **E**t que iussu po
testatis a magistratu sunt. ad iniu
riarum actionem non pertinent **E**t
inde est q; nec magister incidit in
canonem. si causa correptionis scho
larem in minoribus ordinibus o sti
tutum percusserit. extra de senten

na excoicationis. cu voluntate. **S**
si qui vero **V**ane excusatioez iudei
habere voluerunt. ex eo q; iudei p
mo xpm tanq; blasphemiu p pici
pem sacerdotu et osiliuz reum mor
tis adiudicari fecerunt. **E**t postea
per presidem pylatum tanq; con
tradicentem cesari et tributa dari
phibentem. a pylato crucifigi euz
petierunt. **S**ed tamen etiam i hys
mentiti sunt. quia nec blasphemus
sed dei cultor verus. nec tributū ce
sari negai suavit. immo dixit **H**eo
dite que sunt cesaris cesari ac. **I**te
iniuriantur aliqui eccie. **N**ā scdm
iura omnis iniuria tripliciter inferē
Aut em inferē in corp; aut i digita
te aut in famam. **I**nferetur i corp;
cu quis pulsaē vel verberat vel cu
vi aliqs domum alterius igredit
In hys em tribus casibus agit iu
riaru ex lege cornel. **E**t est pulsaē
sine dolore cedere. verberare autē
cu dolore. sed et dicitur verberasse
abusive qui pugnis cecidit. ff. de
iniuris. **I**tem apud **l**abeone. **S**. **V**
berasse. **D**om; aut mea accip ieda
est non solu si ppria sit. sed et si co
ducta fuerit. vel gratis concessa. si
tamen ad meritoria vel stabula no
pertinet. vt omnia hec pbantur.
ff. e. l. **S**. i. omi. et. l. lex cornel.
de iniur. ff. i. **S**. i. **S**. i. **h**. et. **i**n. **F**orte
etia in hys casibus agetur iniur.
de iur. pretorio. cu filio famli. pul
sato de be; pat. ptoia actio iniuri
aru filio vero debetur. ex. l. cornel
S. illud. **E**t hoc modo iniuriant ec
clesie illi. q; in personas ecciasticas
man; violētas teme; iniuriunt eos ea
pientes vel verberantes. vel etiaz
ipa loca ecciastica occupates vi.
Ad dignitate vo minueda fit iniuria.
cu comes q; comitat et sequitur. si
ue liber sit siue seruus siue mulier

vel masculus vel etiam pedagogus
 non tamē tenetur qui cepit addu-
 cere. sed qui adduxit vt comes nō
 esset cum ea. Sed nichil interest v-
 trum vi hoc fecerit. vel persuaden-
 do vt eā relinqueret. ff. de iniur.
l. i. §. om̄q. et. l. i. Itē apud labeo-
nem. a. §. comitem. a. §. addux-
isse. Hoc modo iniuriatur eccie re-
ctores mali. q̄ ecclesias sibi om̄issas
 sine gubernatore et officiatore reli-
 quunt. Vel mali pastores q̄ plebes
 sibi om̄issas tempore prosperitatis
 coitantur. sed tpe aduersitatis et
 p̄setutionis eos fugiūt et dimitūt.
 Ad famam autem alicuius fit iniu-
 ria. cū alicuius pudicitia attēptat
 vt scia ancillari vel meretricia ve-
 ste induta sit. hoc fit per appellatio-
 nem vel affectationem. Et appella-
 re dicitur blanda exactione pudici-
 ciam alicuius attemptare. cum sez-
 agitur. vt ex pudica ipudica fiat.
 sed qui verbis turpibus vtitur nō
 temptat pudicitiam et iniuriarum
 tenetur. Affectari vero est cum q̄s
 tacitus frequenter sequitur cōtra
 bonos mores. Assidua enim frequē-
 tatio nonnullam infamiam prebet
 ff. e. l. i. §. om̄q. et. l. i. apud labeo-
§. tenetur. et. §. si quis. et. §.
it̄ aduersus. et. §. qui turpibus.
et p̄cedenti. et. l. i. sed est questiois
§. si hoc modo iniuriatur eccie he-
retici. Qui blandis fictisq̄ verbis
 pudicitiam sinceritatem fidei siue
 morum i ecclesiasticis personis cor-
 rūpere moliantur. vel illi qui blā-
 dis colloquijs seu prouocatiuis nu-
 tibus vel continuis et pestiferis exē-
 ptis ad impudiciā trahūt. Apo. 9.
 Corrupūt moēs bonos colloq̄a pua

Capitulū xxxv

Intentio bona non liberat
 a pena si opus sit stultū et
 illicitum. Cuius exēplum
 apparet secundum iura in eo qui
 vt sit castus et volens placere deo
 abscoit sibi membra impudica.
 Naz talis irregulatis efficitur. lo-
 di. si quis abscoerit. Non enim fer-
 ro s̄ aio castitas queri debet. xxxv
 q. v. tunc sanabitur. Ergo de rigo-
 re iuris is q̄ etiā vt sit castus hoc fa-
 cit fieri de ponendū est licet credat
 placere deo. Nam vt ait versus.
 Displicet impudens vnde placere
 putat. Et scdm hoc intellige. lo. di
 si euangelica. et. e. si quis a medi-
 cis. et. c. qui per partem. et. c.
 si q̄s per egritudinez. Nec obstat.
 extra de corpore viciatis significa-
 uit. q̄ ibi gratia fit. Itho. Illi eu-
 nuchi placent quos castrauit non
 necessitas sed voluntas. Item itē-
 tio et spes plus recipiendi etiā si-
 ne pacto quasi vsurariuz facit.
 nam etiā sine pacto. si hac interi-
 tioe principaliter ductus vt aliq̄d
 michi daēs tibi mutuarem pecuni-
 am alias non mutuaturus. licet i
 foro iudiciali non possit censei vsu-
 rarius. vt extē de vsuris. i ciuita-
 te. tamen in foro penitentiali indu-
 cendus sum vt pecuniam sic recep-
 tam restituam. Luce. vi. Date mu-
 tuū nihil idē sperātes. extē de vsu-
 ris. ofuluit. xij. q. iij. si festinaue-
 ris. Si tamen alias essem mutuatu-
 rus. sed secundario spero q̄ michi
 subuenias vel me remunerēs i nul-
 lo vel in modico pecco. scdm hosti-
 ar. lx. di. quid proderit. lix. di. si
officia. lxxvii. di. i singulis. i. q. ij.
quā piam. extra de testamētis. cū
in officijs. ff. de peti. hē. sed et si.
§. ofuluit. extra de simoia tua. Si
 aut nullo pacto ab h̄cio itueniēte

neq; ex actione ex post facto hō
ita debitor aliquid gratis offerret
recipi posset sine aliquo peccato dū
modo intentio non fuisset ab inici
o. Nullam em̄ maculam oblatio sit
scipienti ingerit & que nō ambiētis
petitione p̄cessit. i. q. 11. sicut ep̄m.

Capitulum xxxvi.

Iudiciū xpi quod fiet in fi
ne mūdi erit in aliquo silē
iudiciali foro hominū. Rā
iudicium vt describūt iuriste est a
ctus legitimus trium personarū
scz iudicis actoris et rei qui reddēt
in vnicū vt differat ab arbitrio
scd̄m honem. Ad hoc extra de v.
lig. forus. et ff. de v. b. obl. int̄ sti
pulantem. S. i. Sed etiam si factū
negetur. n̄. persona scz testis iou
ritur. n̄. q. 11. c. i. Romine aut̄ te
stium accipias instrumēta et etia
argumenta vt in p̄dicta decretali
for. S. causa scd̄m glo. Similiter
in illo iudicio xpi finali erit iudex
xpc. actor dyabolus. rei p̄cōres.
testes angeli. instrumēta v̄scientie
vel scripturē diuine. argumēta p̄cā
patētia v̄ ipse creature v̄tra p̄cca
tores om̄ote Ysa. xlii. Iudiciū gē
tibz proferet. Et nota qd̄ illd̄ iudi
cium hoc ordine similitudinarie lo
quendo fiet. Quia p̄mo procedet
scz citatio mōitoria p̄ceptoria & p
emptoria. i. Thel. iij. Ipse dominz
in iussu. Ecce citatio p̄ceptoria. de
qua etia in Ps̄. Exurge dñe i pre
cepto qd̄ mandasti et sinagoga po
puloz circūdabit te. et p̄pter hāc
in altum regredere dñs iudicat po
pulos. Sequit̄ in voce arch̄geli.
Ecce citatio mōitoria. de q̄ Iohelis
ij. Cōsurgāt et ascēdāt oēs gētes
in vallē iosophat. qz ibi sedēto vt
iudicē omnes gētes. Et s̄b d̄. In
tuba dei descēdet de celo. & morui

qui i xpo sunt resurgēt p̄zimi. Et
ce citatio pemptoria Apoc. x. An
gelus quē vidi stantem supra mā
et super terram leuauit animā su
am ad celū et iurauit per viuētē
in secula seculozum. quia tempus
amplius non erit. Sed in diebz v̄
eis septimi angeli cuq; aperit tuba
ranere consummabitur misterium
dei. Secundo sequetur examinatio
Examīnabit em̄ citatos p̄mo de bō
nis eis om̄issis scz de corpe. de quo
malam rationē reddēt luxuriosi q̄
in luxurijs illud nutrierūt. Et de a
nima de qua malā rationē reddēt
superbi. qui ipsā omnibz bonis p
superbiā euacuauerūt. Et de rebz
tpalibus de quibus male respōde
būt auari. qui pauperibz ex eis ni
hil dare vluerunt. Et etia de tpe
de quo male respōdebūt ociosi q̄
ipsum tpe negligent expenderunt
Itē examīnabit de bonis om̄issis
siue non faciēdo siue nō multiplicā
do siue nō cōtinuādo. Itē examīna
bit de mal̄ om̄issis. Iudex em̄ trē
n̄ rationē nō requirit de minimis.
nec de alienis neq; de occultis. sed
iudex eternus tāte erit seueritatis
qz requirit rationem de minimis.
puta de verbz ociosz. et de alijs pu
ta a p̄latis de subditis. & de occultis
scz de cord̄ secretis. Itē examīnabit
de mal̄ om̄issis siue de peccatis. pu
ta originali mortali et veniali. siue
etiam de supplicijs. Vnde examīna
bit et de absolutione culpe et de re
missione penę. Tercio sequetur cō
uictio. qz scz examinatos conuictet
per autentica instrumēta scz p̄ sc̄a
euāgelia Ro. ij. In die cū iudicabit
de? occulta hōim fm̄ euāgelii meū
Et bñ dicit occulta hōim. qz qd̄dā ē
opus dei tm̄. vt opus creationis.
qd̄dā vero dei et hominis sicut opz

iustificacionis. in quo per consensum
liberi arbitrii adiutores dei sumus.
et quodam est solius hominis scilicet
opus transgressionis scilicet peccatum.
Et hoc solus erit opus quod iudicabitur
et dampnabitur. **Quarto** sequitur
sententia platio. quia contra
conuictos sententiam diffinitiuam
profert dicens. **Ite** maledicti in ignem
eternum etc. Et nota quod ista sententia
nullo auxilio iuris poterit subleuari.
scilicet neque per appellationem
neque per supplicationem. neque per
retractationem. neque per integritatem
restitutioem. **Appellatio** enim ibi locum
non habebit. quia crimen cuiuslibet
notorium erit. scilicet per confessionem
propriam. quia cuiuslibet conscientia
ostenditur suum scelus. **Ite** per
evidentiam facti. quia omnia facta
a hominis. ut dicit **Ieronimus**. qua
si in quadam tabula picta demonstrabuntur.
Item erunt notoria per presumptionem
violentam scilicet eo ipso quod stabunt a
sinistris. **Ex** hoc enim presumetur quod
sint dampnandi sicut de hominibus qui
stabunt a dextris presumetur quod sint
saluandi. **Non** etiam habebit ibi locum
supplicatio. **In** humanis enim iudiciis
cum sententia profertur a principe non
licet appellare sed supplicare. supplicatio
autem a parte non valet. etiam si beata
virgo et martires omnes confessores et
virgines et omnes sancti celestis curie
intercederent. **Item** non habebit ibi
locum querela falsi. ut scilicet dicatur
quod illa sententia sit lata per falsos
testes vel falsa instrumenta iudice
circumvento. quia ille iudex non poterit
decipi nec circumueneri. cum sit veritas
et sapientia dei. **Vnde** contra ipsius
sapientiam nichil valebunt loquacitates
advocatorum. aut sophismata philosophorum. aut

facundie oratorum. aut argutie
sutorum. **Non** etiam poterit releuari
vel reuocari per integritatem restituti-
onis. ut scilicet de cetero ad pristinum
statum restituatur. **De** hoc **vi**. **Im**
possibile est eos qui semel illumina-
ti sunt etc. et lapsi sunt scilicet per
finalem impenitentiam seu sententiam
eiusdem reuocari ad penitentiam.

Capitulum xxxvii.

Prociuum suspiciosum et
certum de malo est vitio-
sus. **Quia** secundum iura de quolibet
presumendum est bonum ubi non
stat contrarium. **Vnde** que homo
ne sit indignus debet presumere fore
dignus. extra de presumptione dudum
ff. de manu in test. lras suas. ff. de
le. n. cum pater. §. rogo. extra de iu-
dic. cum de puta. ff. de fidei omni. ta-
yas. §. sorore. **Nec** obstant que ha-
bent. **C. de hys que re. eta. ipe. l. in**
et. C. de pbo. ex psona eius. ff. de
ingra. d. l. i. **Quia** licet hec iura pro-
bent. quod presumitur quis non soluen-
do et pauper nisi probetur contra. **Non**
enim presuitur diues nisi euidenter sit
ff. qui satis da co. si. verò. §. qui p-
rei qualitate. **Tamen** aliter est de bo-
nitate quod de diuitibus. quia virtutes
quibus aliquis bonus est congruunt homini
naturaliter. non scilicet quia naturaliter
sunt. sed quod homo aptus natus est ad
eas. secundum **Philosophum** in. n. **Ethicoz.** **In**
sunt etiam homini virtutes actu vel ha-
bitu post baptismum. in quo offertur
gratia. de use. di. n. n. c. n. et. c. per
aquam. **Sed** congregatio diuitiarum ex ac-
cidente venit. ut in aut. ut omnis obe-
in. §. i. coll. v. **Vel** refert utrum ap-
pareat. quod semel fuerit soluendo. et
sic adhuc presuit non contra probetur. vel quod se-
mel cessit bonis. et sic adhuc presuit esse
non soluendo non contra probetur. **C. de**
pbo siue possidentis. **Ite** quod omnem est

quod quilibet presumitur bonus. verum est quando queritur de persona promouenda. secus autem est quando queritur de persona saluanda. quia persona carnalis et honores carnales. anima vero spiritalis et saluatio spiritualis. Item nota quod iudicatur aliquando licite maior a minori quod patet in papa qui est maximus et tamen iudicio alterius subdici potest explicito. vno modo propter heresim. sic enim ab alio et iudicari et accusari potest alias autem non. xl. di. si papa. ix. q. in. alioz. **Secundo** si ipse se subiecit iurisdictioni alterius. ij. q. vj. nos si incompete ter. ff. de iudicio. o. iu. est re. **Tercio** si ipsemet se deponat. vt. xxi. di. nunc autem. Item nota quod iudici est multiplex perfectio necessaria. **Prima** est nature scilicet quantum ad etatem vt non sit puer. Nam impubes iudicare prohibetur. ff. de iudicio. cum pretor. **Secundo** non autem omnes. vni impubem non potest delegare quilibet nisi princeps. de cuius delegatione disputare sacrilegium instar est. Nam dignus presumitur quem imperator eligit. C. de crimine sacri disputari. xvij. q. in. **Secundo** qui autem. In aut. vt iudices sine quoque suffra. **Secundo** eos autem. **Tercio** ibi quis enim non diligat coll. ij. Alius autem delegare non potest inuitis parentibus nisi tali qui sit maior. xx. annis. sed de consensu potest duz tamen sit maior. xvij. annis sed non cogatur sententiam dicere. ff. de arbi. cum lege. Item requiritur perfectio nature quantum ad sexum. quia femine non potest delegari. quod regulariter scilicet remote sunt ab omnibus virilibus actibus. ff. de regul. iur. l. ij. ideo non possunt iudicare. xxij. q. v. mulieres. nec

excoicare. extra de maio. et obedi. dilecta. **Nec** penitentias dare. extu de penitentia. noua quedam. nec cuiuslibet actibus fungi. in. q. in. **Secundo** requiritur in iudicio pietas scilicet. Oportet enim cui committitur iudicium quod iura non ignoret. extra de consang. c. i. et quod sit prudens. extra de offi. iudic. de l. iij. **Secundo** canonicus. sed quo ad causas temporales sufficit quod pietam habeat. vel per lectionem librorum. vel per experientiam. ad C. de epis et clericis paulatim. C. de iudi. ceteri. iur. e. In aut. de iudicio. i. ff. coll. vi. **Tercio** tranquillitas anime quam tollit ira et furia. Unde furiosus non est aptus iudicare quia non sentit. in. q. ix. iudic. xxxij. q. vj. nec furiosus. xvij. q. i. **Consalvus**. extra de iur. abn. tel. c. si. extra de regulari. sicut tenor. **Quarto** requiritur integritas fame. quia infames a legitimis actibus prohibentur. extra de testi. licet ex quadam. extra de excessi. plat. inter dilectos. Dicuntur autem infames heretici. fures. sacrilegi. capitalibus criminibus irretiti. sepulchrorum violatores. et qui aduersus preses scilicet episcopos armantur. in. q. in. huius qui episcopos. et. q. v. omnes. et. c. constitutus. **Silue** incestuosi homicidi. pueri. raptores. malefici. venefici. adulteri. et per suis sceleribus anathematizati. et demum omnes quos ecclesiastica vel seculari leges infames pronunciant. pbantur hec. in. q. i. infames. **Quinto** requiritur libertas fortune siue conditionis scilicet vt non sit seruus. quod seruus non potest esse iudex. quod nec arbitri quod est in. ff. de arbi. p. d. **Secundo** si. **Capitulum. xxxvij.** **I**uramentum non violat quod illud in melius commutat. Vni potestas iurauit regimen civitatis

tenere per annum. et magister q̄
iurauit regimen scolarium tenere
per annum. et capellanus clericus
seruiens qui ecclesie l̄ domino iu-
rauit seruire per annum. et alij cō-
similiter aliquid iurantes possunt
sine violentia iuramenti religionē
intrare. cum illud in melius cōmu-
tent. secundum Gaufredum. extū
de iure iurando. peruenit. Hostien.
autem licet putet q̄ talis possit
se obligare. tam̄ consiliū q̄ prius
seruet et adimpleat quod iurauit
ante q̄ intret. Quia ut dicit q̄ tu-
tius est ei q̄ si ad religionē intra-
ret iuramenti religionē contemp-
ta. nisi ab illo cui iuramentū p̄sti-
tū possit licentiā obtinere. extra
de iure iurando. debit orēs. Et ex-
pressum est istud consiliū. extra
de sponsal. commissum. xxij. q̄.
iij. §. ultimo. Et soluit Hostien.
illud quod allegat Gaufredus de
iure iurando. peruenit. dicens il-
lud esse intelligendum quando p̄-
missio facta est deo tantum. et nō
quando homini iuratum est. In
quo casu deus in testem inuoci vi-
detur. extra de iure iurando ac si
existus. Quonymo quasi fidelissor
inducitur deus. Ideoq̄ falsidicus
testis tribus personis est obnoxius
extra de crimine falsi. c. i. Quādo
ergo homo deierat deus contemp-
nitur. proximus decipitur. et ip-
se deierans diffamatur. Non est er-
go mirū si difficilior frangitur tri-
plex sumulq̄ simplex vel duplex
extra de treuga et pace. c. i. Deus
enim tanq̄ plenus misericordia ve-
mittit de facili. non sic homo. extū
q̄ metus causa. c. i. Nec verisimile
est ipsum cui iactura alterius vel
le fieri locupletiorē. ar. ff. de con-
ditione in dēbitū. nam hęc iactura.

ubi tantū at̄ deo iuratum est.
non diminuitur in casibus predic-
tis seruitium domino sed potius cu-
mulatur.

Capitulū. xxxix.

Iusti pauci bene viuentes
preferuntur multis pecca-
toribus. de quibus dicitur
Mathei vicesimo secundo. Multi
sunt vocati pauci vero electi. Vn-
de etiam in electionibus ecclesiasti-
cis prelatorum in aliquo casu pre-
ualet consensus paucorum. Nam
si maior pars eligentium consenti-
at in viam compendij et compro-
missi. pauci in viam scrutiniij tenz
curia Romaria. q̄ illi qui eligunt
viam scrutiniij preualet hac ratio-
ne. Quia via scrutiniij est via ordi-
naria per quam cuiuslibet sanum est
in quem vult dirigere votum suū.
secus autem in compromisso cōtin-
git. p̄ q̄d plerumq̄ prouidetur de
persona de qua non est creditū nec
speratum. ut extra de electione.
dilectus filius archi. morū. cum
nullus mutus sit dandus episco-
pus. ut. lx. distinctione nullus.
ad compromissum nullus mutus
compellitur. ut. ff. de arbitris. l.
sed et si. §. si quis iudex. iij. q̄. viij.
§. iij. Sic et secundum deum iusti
qui eligunt viam certam et ordina-
riā scilicet bene viuendi. licet pau-
iores sint tamen preualet pecca-
toribus qui ponunt se in incerto. sci-
licet proponendo permittere in futu-
ro. q̄d non est in eorum arbitrio.
Et ideo frequentius superuenit eis
iudicium quod nō sperabant Vñ
Aug. Tene certum et dimitte

incertum. ¶ Petri. i. Vos autē magis satagite ut per vestra bona opera uocationē uestram certam faciatis. ¶ Notandū est tamē qd licet ita sit de consuetudinē romane ecclesie ut dictū ē. tamē de rigore iuris ut dicitur aliqui paucorū traditio in hoc non p̄ualet sed succūbit. quia hoc est generale in cunctis actibus ecclesie. ut obtineat sententia plurimorū. ut extra de hys q̄ sūt a ma pte. ca. p totū. Et hoc etiā potest extra peccatores inflecti. quia licet aliqui pauci penitētes in fine legātur fuisse a deo misericordiam cōsecuti ut latro in cruce. et q̄daz alij tamen secundū rigorem diuine legis. que dicit Proverb. i. Desperastis omne consilium meum. et increpationes meas neglexistis. ego q̄ in interitū uestro uidebo eū. ¶ Qd̄ uide licet consilium ab eis de spectum traditur Eccl. xvij. ubi dicitur. Con fiteberis uiuēs. uiuus et sanus cō fiteberis. patz qd̄ q̄uis plures sine detestibiles erunt. qui se q̄ usq̄ in finē se emēdare distulerunt Apostol⁹ Phil. iij. Quorū finis interit⁹

Capitulū. xl.

LEx diuina differt a lege hūana. quia lex diuina punit animū. sed lex humana punit manū. i. factum. Nam in foro penitentiā. i. in iudicio anime sola uoluntas punitur. ut patet de penitentiā. di. i. homicidiorū. et. v. c. ubi sequēti. a. c. super tribus. uidi. testm. xxxij. q. v. sic hñ. et. c. i. qui uiderit. viij. q. i. sciendū. Deus enim nō ex opibus iudicat. sed ex corde. xxxij. q. v. qui periurac. a cor respicit et nō manū. xij. q. v. si qd̄ inuenisti. Et ex corde p̄cedunt

adulteria homicidia et cetera peccata. xv. q. vi. c. i. ante medium et ad finē. Talia em̄ cū latentia sint. soli deo et sacerdoti eius uicario si cōfiteantur relinquimus iudicāda uel remittēda. sic itellige. xxxij. di. erubescāt. vi. q. i. si oma. xxxij. q. v. xpiana. extra de penitentiā d̄ mis. Quāuis intrinseca per extrinseca sepius p̄humanit̄. Ad hoc. xxvij. q. i. nec aliqui. xxxij. q. ij. si uerum. de. cō. di. in. de penitentiā. xxxij. q. v. nec solo. ¶ Qd̄ itelligas de cogitatione de liberata. ex quo q̄s cōsensit peccato faciendo. multo fortius si delectatus sit ut de penitentiā. di. i. super tribus. sed in foro cōtentio. so aliter est. Nam aut uoluntas stetit in suis fimbis. et non est p̄sum ad actum. et sic nullam penam meretur. ut ff. de penis. cogitationis. ff. de furtis. si quis. et. l. i. a l. incipiendo. ff. de acquiren. possessione. §. si rem apud te. nisi in casibus sicut heresis. extra de hereticis ad abolendam. et. c. excommunicamus. §. credentes. Item in crimine lese maiestatis. C. ad. l. iul. ma quisq̄. Et in eo qui cogitauit fugiētē de ecclesia extrahere. C. de hys qui ad eccl. cōfug. l. si. cum tamen non processit ad actum. Et eodem modo potest itelligi p̄cedens lex quisquis. Si uero uoluntas ad actū progreditur et actus perficitur puniendus est quantumcuq̄ peccat. Nemo inquit lex tali pacto penitentiā ductus innocens esse desinit. ff. de edil. edicto. quis sit fugiti⁹ post principi. ff. de furt. que ea mēte ff. vi. bō. rap. non prodest. ff. qd̄ quisq̄ iur. i. aliū. l. in. ff. de postu. l. i. §. bestias. ut in casibus quibus circa tempora penitentię loq̄r ē. ff. de seruis fugitiuis. l. i. §. i. ff. c. iij.

de publi. et vt. l. i. §. q. si fecerit. ff. q. metus causa. Item si cui excep-
 tione. §. satis clementer. C. de cri-
 mine stell. l. i. §. i. Quid si actus non
 perficiatur. et is qui processit ad a-
 ctum ipsum perficere potuisset. sed
 noluit quia penituit non incidit i-
 penam. immo ei parcendum est. ff.
 ad. l. cornel. de falsis qui falsam.
 ff. de iur. Item apud labonez. §.
 si curauerit. vt mortem sibi constitue-
 rit. vbi punitur conscientia criminis
 iam commissi. ff. de bonis eorum q.
 sibi consti. l. in. Si autem ideo non p-
 fecit actum. quia non potuit. sed
 bene voluisset perficere puniendus
 est ac si fecisset. ff. ad. l. pompeii de
 patriciis. l. i. in. ff. de re mil. l. in.
 §. is qui. C. si quacumq. peditus
 potest. l. i. C. de episcopis et cleri-
 cis. si quis non dicam. §. de furt.
 si quis alieno. C. ad. l. iul. de adul-
 t. eum qui. C. de incest. nupt. qui
 Item nota q. ille legem bene ser-
 uat qui implet mentem legislato-
 ris. Quid patet. quia ille qui verba
 quidem legislatoris. sed non mentez
 seruat legem fraudare dicitur. Na
 aliud est facere contra legem. et ali-
 ud facere fraudem legi. Contra le-
 gem enim facit. qui facit qd lex p-
 hibet. licet sit fraus legis quando
 circumuenitur seruatis verb. meis
 vt. ff. de legibus contra legem et. l.
 sequenti. Vnde patet q. iudei litte-
 ram legis solam seruantes et misti-
 ram significationem qua lege tra-
 dens principaliter intendebat re-
 linquentes fraudem legi faciunt.
 Vnde apostolus. 1. Corin. 13. Non
 lit terra sed spiritu ac. Itz nota q.
 lex communis et regula aliquando
 pretermittitur licite ex causis speci-
 alibus. Cuius exemplum est in iu-
 re. vbi ea que sunt regulariter de

iure communi pretermittuntur. ab
 quando licite siue ppter priuilegiu.
 siue ppter utilitatem. siue ppter co-
 suetudinem. siue ppter honestatez.
 Nam regulare est vt ad collegium
 cuiuscumq. ecclesie spectet electio.
 et tamen plerumq. ex consuetudi-
 ne l. priuilegijs alieni intrant. vt
 extra de electi. Cumana. et extra
 de causa possel. a ppter. cum eccle-
 sia. a de postulatione bone. a exte
 de consuetudine. cum dilectus. et
 extra de iure patronatus. nob. Vo-
 cantur etiam aliquando religiosi
 ex honestate n. ex debito. vt. xxij.
 di. in nomine domini. lxxix. di. c.
 i. Vocatur etiam populus non ad
 eligendum sed ad consentiendum
 vt. lxxij. di. §. electiones. et. c.
 sequen. Vocantur etiaz principes
 vt ab oppressiombus defendant.
 vt. lxxij. di. §. principibus. Sic eti-
 am ex spiritualibus causis quoda
 antiquorum patruz legem dei com-
 munez licite pretermiserunt. sicut
 samson seipsum occidit Jacob du-
 as uxores simul habuit David lay-
 cus panem sanctum comedit. que
 omnia non licebant secundum lege
 comunem. Caplm. xli.

Locus non sanctificat homi-
 nem. sed homo locum. xl.
 di. multi sunt sacerdotes.
 Vnde vbi papa est. ibi roma. non
 econtra. Nam res accedunt homi-
 nibus non econuerso. ff. de edili.
 edicto. Iustissime etiam propter
 hoc etiam dicit beatus Greg. q. non
 preest locus vbi deest spiritus. Et
 de bto benedicto dicitur. q. locu s.
 non hostem mutauit. Similiter etia
 dicim. q. ho ificit locu non euerfo
 Vnde dicitur. 1. Machabeozu. v.
 Non propter locum gentem. sed
 ppter getem locum domi. elegit.

Itaque et locus ipse particeps factus est populi malorum

Capitulum xliij

Luxurie mediatrices ut sunt quedam maledicte vetule iuuenulas decipientes. que iusto vocabulo *Rufiane* appellatur peiores sunt quam assassini. quia illis mediatrix procuratur occisio corporis et interdum vnius hominis tantum. sed per tales mediatrices procuratur mors anime. et non vni tantum sed vtriusque luxuriantium scilicet viri et mulieris. Unde apud deum non inuoluntaria pena digne sunt tales mediatrices quam inferat assassinis. Circa quos ecclesia statuit. quod qui cum principibus vel prelati. seu quis alie ecclesiastice vel secularis persone quam quepiam christianorum per assassinos interfici fecerit. vel etiam mandauerint. quamquam mors ex hoc forsitan non sequitur. nec non etiam contra illos qui dictos assassinos receperunt. vel de fecerunt. seu occultauerunt non solum excommunicationis vel depositionis incurunt sententias ipso facto. sed sunt etiam cum omnibus bonis suis omnibus christianis expositi et perpetuo diffidati. ita quod ex quo de predictis vel aliquo eorum probabilibus ostiterit documentis. scilicet quod aliquis scelus tantum execrabile commiserint. nullatenus alia excommunicationis seu depositionis vel diffidationis sententia requiratur. sed et beneficia tantum per illos ad quos pertinet collatio libere offerantur. ut in auctorem domini nostri *extra de hoc pro humani redemptoris generis*. Multo ergo magis mediatrices animarum mortem procurantes. et que etiam mittunt eas sunt a deo maledicti et excommunicati. et de moribus expositi. et ab angelis custodientibus

diffidati

Capitulum xliij

Matrimonium spirituale assilatur carnali et significatur per ipsum. Est enim matrimonium aliud carnale. aliud spirituale. Carnale quidem matrimonium fit ita ad eum in paradiso tractatum. et est modo vnum de septem ecclesie sacramentis. quod venerabile existit. Tum ratione auctoris qui ipsum instituit scilicet dei. Tum ratione loci in quo instituit. scilicet in paradiso. Tum ratione temporis. quia tempore innocentie. Tum ratione prioritatis. quia prius est tempore. Et ideo dici potest quod potius est iure. *extra de maiestate et obedientia. c. i.* Tum ratione intentionis peccati euitanda suscipiende propter. Sed nota quod matrimonium illud ad eum et eum fuit institutum. *Gen. i.* *Inmisit dominus soporem in adam et sed tractum fuit Gen. ii.* ubi ait adam. *Uoc nunc os ex ossibus meis et caro carnis.* Et ratificatum *Gen. ii.* cum ait. *Propter hoc reliquet homo patrem et matrem et.* Consumatur autem *Gen. iiij.* ubi adam cognovit uxorem suam et cetera. Sicut nunc matrimonium carnale christianorum quod est sacramentum instituitur per verba de futuro. scilicet per sponsalia. *ff. de sponsal. l. i. c. xxx. q. v. nostrates.* Contrahitur per verba de presenti. *xxv. q. ij. S. i. extra de spon. cum locum.* Ratificatur quando per ecclesiam approbatur. *xxx. q. v. c. i. et. ij. et. c. sponsus per totum. extra de clandestina. de spon. cum inhibito.* Ideo inter infideles ratum non habetur. quia non habent sacerdotum. *extra de osti. translatum.* *¶* Sed aliquos ratificat matrimonium in sacramento fidei. scilicet in baptismo qui

t. n. j.

est fundamentum omnium sacmē-
torum. Vnde inter fideles respicit
libellus repudij. qui inter infideles
admittitur. ut inuit Aug⁹. xxvii
q. ix. §. fi. Consummatur autē per
carnis copulam. extra de conuersio-
ne iuga. ex publico ad h. a. c. ex
pte. ij. ad h. p. quā vna caro sunt
et vniuntur inseparabiliter q̄ diu
vixerint. ita tñ q̄ licet in veritate
duo sunt corpora. vnum tantum
corpus censetur. extra de conuersi-
one coniuga. ad apostolicam. **M**a-
trimonium vero spirituale etiā di-
stinguitur. quia aliud est laudabi-
le aliud vituperabile. Et laudabi-
le adhuc est multiplex. **P**rimum
inter deum et beatam virginē ma-
riam. Vnde et ipsa dicitur sponsa
Canticorum quarto. Veni de liba-
no sponsa et cetera. Et de hoc ma-
trimonio legitur. xxvii. q. ij. §. i. a.
ij. et. §. ecce et sequenti. **I**stud
matrimonium potest dici iniciatū
Luce primo. Missus est angel⁹ ga-
briel ad mariam aē. Contractum i
eodem ibi. Inuenisti enim gratiā
apud deum. ecce concipies et pari-
es filium aē. Ratificatum in eodez
Spiritus sanctus superueniet in te
aē. Consummatum i eodem. Ecce
ancilla domini fiat michi aē. **S**ecū-
dum matrimonium est inter diui-
nam et humanam naturam iū vte-
ro virginis marie ineffabiliter cō-
tractum et idissolubiliter seu irrei-
terabiliter vniens naturas. hoc fu-
it iniciatum **P**sa. vj. Ecce virgo co-
cipiet aē. **I**hēmie. xxi. Nouum fa-
ciet dominus super terram. muli-
er circumdabit virum. Et similes
per verba aliorum prophetarum. qui
dixerunt aperte filius dei humanā
naturam assumpturus. Nec enim
fuerūt verba de futuro. per que vt

dictum est sponsalia contrahūtūe
Contractum autem fuit per verba
gabrielis dicentis Luce primo. A-
ue gratia plena dominus tecum. **E**t
per responsionem virginis di-
centis in eodem Ecce ancilla domi-
ni fiat michi secundum verbum tu-
um. Nam matrimonium etiā car-
nale per mutuum consensum meo-
antibus interueniens per verba de
presenti contrahi potest. ff. de spō-
salius. sufficit. et. l. in sponsali-
bus. nichil interest. et. l. fi. Rati-
ficatum autem fuit diuina auctori-
tate et voluntate. **T**antum enim
matrimonium alterius voluntate
et auctoritate ratificati non potu-
isset Vnde Gal. iij. Quisit deus filiū
suum factum ex muliere. factum
sub lege. Consummatum autem ē
in incarnatione. Nam sine aliqua
corruptione spiritu sancto operan-
te verbum caro factus est **J**o. i. Et
in hac cōsumatiōe tota trinitas ope-
rata est. quia indiuisa sunt opera
trinitatis. extra de summa trinitate
c. **T**ercium matrimonium est xpi et
ecclesie. iniciatum in xpi natiuita-
te. contractum in eius predicatiōe.
ratificatum diuina auctoritate in
miraculoz opatiōe. cōsumatū i pas-
sione. **V**el iniciatū quando xpc ice-
pit predicare **M**at. iij. Exinde ce-
pit ihesus predicare aē. Contractū
in eucharistie institutiōe **M**at. xij.
Quod uentibus illis accepit ihesus pa-
nē zē. Ratificatū i spūs sci missiōe
Act. ij. **F**aus ē repente zē. Cōsuma-
tū in euāgelij diuulgatiōe **Gal. iij**
Ecce ancilla et filium eius. **Q**uartū
matrimonium ē epi et eccie. iniciatū
in electione **Web. v.** Nec quisq̄ su-
mit sibi honorem aē. Contractum
in cōfirmatione. extra de tñslatiōi-
bus inter corporalia. **V**el contractum

per mutuum consensum eligentium et
 electi. extra de electione. cū in ca-
nonicos. Ratificatur cū ad obedi-
entiam suscipitur. ar. extra de iurē
iurē. ego. Vel in confirmatione rati-
ficatur. Consummatur autem in cō-
secratione. extra de trālationib⁹
licet. Quintum mrimoniū ē sacer-
dotis et ecclesie sue. qd̄ inciatuē in
eius canōica electiōe siue presēta-
tiōe. extra de iurē p̄onatus. q̄ at
Per assensum autem huic presēta-
tiōi p̄stitum contrahitur. Cū
vero p̄latus ipsum admittit et
confirmat ratificatur. quando cu-
raz dimittit consummatur. ar. extē
de insti. ex frequētib⁹. Et de hoc
etiā matrimoniō legitur. xl. di. si
cut. xxi. q. ij. sicut in vna q̄q̄. Et
dicit decretalis. q̄ sicut ep̄c p̄est
m̄ici. i. cathedra ecclesie sue. sic
et archip̄sbyter plebi sue. extra
de officio archip̄sby. c. fi. ad. fi.
Sextū mrimoniū est dei et aīe
 fidelis inciatum in creatiōe. lv. i.
di. nati. tractum in baptismo.
Osee. ij. Sponsabo te michi in fide
Ratificatū in sancta operatiōe. q̄a
per hant anima firmatur cum deo
ps̄. Qui facit hec non amouebit i
eternum. Vel ratificatur in dei
dilectione. i. Cori. vi. Qui adheret
deo vnus sp̄s fit cū eo. Consum-
matur in morte quando ab impio
seculo siue mortali subtrahit. xxvi
q. vi. si p̄sbyter. Septimū matri-
 moniū ē dei et aīe penitētis. qd̄
 inciat in oratione per verba de fu-
 turo. i. p̄positum ostendi. Sed con-
 trahitur i confessione per verba de p̄-
 senti vbi loquitur. et ostēs peccā-
 dicendo. et sacerdos vice dei absol-
 uendo. Ratificatur in positiōe pe-
 nitētie et susceptione. et cōsumatur
 in plena satisfactiōe. Est etiā aliū

matrimonium dei et aīe scē qd̄ incia-
 tur in gratie p̄uentione. contrahitur
 in p̄uentionis gratie susceptione si-
 ue in assensu liberi arbitrii. Rati-
 ficatur in boni opis executione. Con-
 sumatur in boni opis assuefactiōe
 et cōtinuatione. Ad hec. xi. q. ij.
extimauit. Matrimonium autem
vituperabile est dyaboli et anime
qd̄ inciatuē in suggestiōe que de-
lectat. Contrahitur in consensu q̄
acceptat. Ratificatur in opere qd̄
confirmat. Sed cōsumatur in pec-
candi consuetudine in qua est cōsum-
inata malicia scilicet contemptus
Nam peccator cum in profundū ve-
nerit peccatorum contempnit. vel
consumatur in morte. xi. q. ij. ex-
timauit. de ose. di. ij. humillime.
Capitulum xliij.

Mereri vitam eternā licet ho-
 mo nō valeat ex digno.
 quia nō sunt digne passi-
 ones huius t̄pis ad futuram glori-
 am que reuelabitur in nobis ac.
 vt dicitur Ro. xij. Deus tamen ex
bonitate sua facienti qd̄ in se est ex
ogruo tenetur eam dare. vnde vō-
ratur corona iusticie. ij. Thi. ij.
Cuius plura exempla habentur in
iure. Nā licet ex grā sit q̄ postula-
tiō admittatur vt postulato vel po-
stulati op̄tat actiō vt admittat. ar.
ad hoc. ff. de adimēdis lega. l. rem
legata. ff. de euict. l. ad r̄s dōatas
Verūpt̄n si postulatio fiat i cordi-
a. et de digna p̄sona ex debito ma-
bit superiori ipsa admittē. et si nō ad-
miserit iniuriā facit postulatiō et
postulato. Sile p̄ntat⁹ p̄tē nō p̄t
p̄actionē se institui qz ius nō hēt i
re. Nā et sine iuris offēsa et sine p̄-
sētati iuria p̄t p̄ntator laycus va-
tiā et aliū p̄ntat. vt extra de iurē
p̄onatus. cū aduocat⁹. Vñ anteq̄a

plato fuerit approbatum ratum n̄
est qđ a patrono fuerit inchoatum.
vt extra de iure patronatus. q̄ aut
conful. Et tamen offendit platus
si presentatū p̄mo et dignū non i
stituit Vnde non admissus agit cō
tra illum a quo respuitur. vt ei p̄
uideat de beneficio optenti. vt ex
tra de iure patronatus. pastor Sic
etiā silr dicimus qđ dispensatio nō
ex iure sed ex grā petitur. Et tam
ad eā cōcedendam superior tenetur
ex causa. vt. l. di. pondet. et. c.
dono sancto. a. c. si quis p̄biter
vel diaconus. Silr ad elemosinaz
paupi oīra diuitem actio nō dat.
et tamen diues saltē i casu extre
me necessitatis vel de superfluo te
netur. Luce. vi. Qđ superest date
elemosinam. Et patronus vt di
ctū est de grā admittit presentare.
vt. xvi. q. v. si quis ep̄or. extē de
iure patronatus. quātum. extē de
p̄ma. in quibusdā. Et tamen mu
ria fit ei si non admittitur. et si p̄
sentatus ab eo non instituitur. vt
ff. de aqua coti. a. est. l. i. S. penl
ff. qui satis dare coguntur. l. si vero
in fine

Capitulū. xlv.

Miracula solus deus facit.
q̄uis sancti miracula dicā
tur facere. quia nō faciūt
nisi in v̄tute eius. Et silr solus de
us peccata remittit q̄uis sacerdo
tes absoluentes remittere dicant.
scđm illud Jo. xx. Quorū remiseri
tis peccā aē. Cuius exemplū est. qđ
dicitur in iure. qđ soli p̄ncipi licet
condere leges. vt. C. de legibus a
constitutionibus. l. vlt. Et tamen
alibi dicitur qđ senatus legem con
dere possit. vt. ff. de leg. et sena
tō. l. non ambigitur Qđ est. qđ su
periores de q̄bus ē vt possint odere

legem p̄ncipis auctoritate odere
intelliguntur. Sic in papa dicēduz
est. vt legati plati capitula a silia
auctoritate ipsius facere institutio
nes intelligantur. Vnde in silis
excepta intelligitur auctoritas dñi
pape. vt extra de elect. significasti
xvii. di. per totum. i. q. vi. duduz
peregrina. ix. q. in. cuncta

Capitulum. xlv.

Misericordie dei non p̄iudici
cat qđ peccatorem finalit̄
destituatur. qui diuini exspe
ctatus per penitentiā redire neglex
it Cuius exemplum est. qm scđm
iura non p̄iudicat sponse. que
sponsum in eadem p̄uincia de gē
tem per biennium expectauit. vel
per triennū si etat in alia p̄uincia
Quia p̄ triennū expectādo est si
ad aliam p̄uinciam se transferat.
vt patet. C. de duos. et repu. libe
rū. a. per sponsum sterisset si alij
nupsit Tunc enim nichil fraudis
.i. pene est ei. qđ nuptias maturari
do vota sua eludi diuicius non est
passa. C. e. l. n. Similiter non est
fraus aliqua imputāda diuine mi
sericordie. si peccatōre per triennū
.i. per triuim etatum de cursū. scz iu
uenilis. virilis. et senilis Vel per bi
ennū. i. tpe vite a mortis expecta
tu. et non sedeuntē finalit̄ deserit.
a i eternā dāpnationē ire p̄mittit

Capitulum. xlvj.

Mortis i mala dispositōe
seu voluntate oīa p̄cedenti
a lō fiūt irrita et a merce
de vacua. sicut ciuilit̄er vltime vo
luntatis dispositio. i. vltimuz testa
mentū omnia p̄cedentiā euacuat.
Nam vltima voluntas seruanda ē
vt. in. q. ij. Et est ratio. ne libtas
sup̄m iudicij restringat. vt. ff. p̄
socio. l. cum duobus. S. idem. ff.

Nil enim ita debetur hominibus si-
cut ultime voluntatis liber fit scilicet
ut. C. de sacrosanctis ecclesiis. l. 1.
1. Hoc tamen fallit in testamento
inter liberos quod per secundam disposi-
tionem non tollitur nisi testator in
secundo testamento declaret primum nol-
le valere. ut. C. de testamentis. in
aut. sed hoc inter liberos. Item cum
quis in primo testamento intenderit
sibi licentiam iterum testandi. quod tunc
primum non intelligitur nisi in secundo
de primo mentio habeatur. ut. ff. de
leg. in. l. si quis in principio. Item
mors liberat hominem a seruitute hu-
mana. Nam subditur homo homini
quod diu uiuit. sed post mortem subdi-
tur soli deo. Et hinc est quod in officio
ecclesie. scilicet in principio lectionum
dicitur. Iube domine benedicere
In fine autem dicitur. Tu autem
domine miserere aeternam. Unde in pri-
ncipio petitur benedictio ab homine
per nomen diminutum siue sine copati
quod est donec. sed in fine petitur mise-
ricordia a deo per nomen perfectum
quod est donec. quod scilicet principium signat
uita hominis. et quod diu quis uiuit est sub
homine excepto papa. xxxij. di. qui
cathedra. et. c. sequens. et. c. nul-
la ratione. Et ideo ut recognoscat
se subditum petit benedictionem propter
bonum obedientie. Finis uero signat
mortem. quando iam non homini sed
est soli deo. Vel est sensus. ut nos
dominus taliter uiuere faciat sub
regimine hominis quod in fine misere-
atur nostri. Ideo autem utitur in pri-
ncipio nomine diminuto. in fine uero
integro. quia in principio ut dictum
est queritur benedictio ab homine. cuius
opera imperfecta sunt. C. de veteri iure
e. l. 1. §. sed quia diuine. in aut. de
Iusti. cautela. l. 1. §. in fine. coll. vi
et de non alie re. q. §. in aut. coll. 11.

Si in fine petimus misericordiam a deo quod patet
est misericordiam. xxvi. q. vi. si quis presbiter. Et
quod opus imperfectum non cognouit. extra
de baptismo maiores. Item ideo pri-
mo petimus ab homine. postea a deo. ut
scias quod illud quod homo minus bene
facit deus supplet. uel ad ipsum ultimi-
mo recurrit tanquam ad ultimum refugium
um. Ps. Domine refugium factus es nobis
Capitulum. xlviii.

Negligentia et dilatio operis
tollit operandi potestatem. Cuius
exemplum est in iura cano-
nica in electione. quod ad eligendum est con-
cessum tempore trium mensium. ut. l. di.
postquam. lxxij. di. obeuntibus. Alterius
enim vacante non det cathedralis vel es-
glaris ecclesia. Unde si infra tres menses non
fuerit celebrata electio iusto impe-
dimeto cessante ad superiorem primum
deuoluunt potestas promouendi. extra de e-
lecti. ne fides. Et si infra alios tres
menses non fuerit petita consecratio episcopi
metropoli. sui iudicio cedat. quod tempus
per se si negligenter cedit. extra de
translatiōib. in corpore. Et idem
est de metropolitano respectu suorum su-
piorum. Sicut secundum deum quod negligit ad
deum uerti tempore ad hoc sibi concessio quod
signat per tempus trium mensium. propter tres pri-
cipales etates. scilicet augmentum statum
et declinationem. quod sunt peccati in hac
uita ad peccatum uelle. postea mor-
te intercedente deuoluunt eius causa ad
iudicium dei. et per uiam facultate peni-
tenti et dignitate celestis regni. Unde
salubriter consulit peccatori. Ecclesi. v. Ne
tardes uerti ad dominum. et ne disse-
ras de die in die aeternam. Item negligentia
eorum quod homo facere debet et potest. sic sunt pri-
cipue spiritualia et pertinentia ad salutem
valde periculosa est. Unde a deo puniuntur
sic in uiam puniunt negligentia prelatorum. quod
aliqui puniuntur peccata leuiori scilicet excoi. du-
orum mensium. i. q. i. aliqui peccata grauiora scilicet
t vi

depositionis. lxxxi. di. dictū. lxxxvi
 di. c. i. extra de transla inter corpo
 ralia. C. de officio p̄fec. or̄ie. si q̄s.
 ff. de custo. et exhi. actor. carceri
 et. l. milites. xi. q. in. placuit. **P**
 ma ergo pena locum habet in mo
 dica negligentia. posterior autez in
 magna que culpam sapit. et p̄ cō
 sequēs volū. ff. de verboz sig. late
 culpe et lege magna. Similiter h̄m
 deuz aliq̄n est negligentia magna
 que est peccatum mortale. a mere
 tur penā magnam nō solū amissio
 nis gratie vel glorie. sed etiā gehē
 ne. Et hoc vno modo consideratur ex
 pte eius qd̄ p negligentia p̄termit
 titur. puta si negligatur id qd̄ est
 de necessitate salutis. siue sit actus
 siue circumstantia. Alio modo ex pte
 cause. puta si volūtas in tantuz sit
 remissa circa ea que sūt dei vt tota
 liter a caritate deficiat. Et hoc pre
 cipue contingit qm̄ negligentia sequit̄
 contemptum. **P**rouerb. xix. Qui negli
 git viā suā mortificabitur. Aliquā
 do vero est negligentia modica que
 est veniale peccatum. a ideo mere
 tur penā leuiorē puta t̄palem. **V**n̄
 quōdo ex negligentia p̄mittitur ali
 quis act⁹ vel circumstantia que non
 est de necessitate salutis. nec hoc fi
 at ex contemptu. sed ex aliquo defectu
 feruoris qui impeditur interdū
 per aliqd̄ veniale peccatum. unde
 tunc negligentia non est aliqd̄ pec
 catum mortale sed veniale. **Ecc̄i. vii.**
De negligentia tua purga te cum
paucis

Capitulū. xlix.

Obedientia nō respicit p̄ci
 piētis sanctitatē s̄ auctori
 tatē. **V**n̄ in hys que p̄tinēt
 ad administrationē ecclesiasticaruz re
 rū potius fuisse obediendū pape q̄
 paulo ap̄lo. qd̄ patet etiā nūc. **V**n̄

paulus dixit. q̄ oportet ordinādū
 sine crimine eē. vt. xxv. di. **S.** nūc
 autem. Et tamē auctoritate pontifi
 cum episcopi dispensare possunt i
 crimine adulterij et in minoribus
Et hoc quia papa maior est paulo
 in administratione. vt. xxi. di. **S. i.**
Nam papa ē loco petri. vt. xxiiij.
 q. i. qm̄ verus. et si sic vicarius ihe
 su xpi. vt extra de transla. inē cor
 poralia. et extra vt b̄nficia ecclesi
 astica sine di. c̄se. vt nostrū. **P**etr⁹
 aut in administratione maior fuit
 paulo. vt. ij. q. viij. p̄to. xxi. di.
 in nouo. **I**tē obediendū non est ali
 cui extra mandatum dei. v̄n̄ si a pa
 pa aliqd̄ mandatū vel rescriptū p̄
 daret qd̄ esset extra dictū dei. om̄no
 respuendū esset. vt. xxv. q. i. sunt
 quidā. qz nedum minor in maiore.
 sed et par in parē nō habet imperi
 uz. vt. ff. de arbit. l. nā. ff. ad. se
 rebell. l. aliquo. **S.** tempestiuuz
Dicta tñ xpi vel euāgelia papa pot
 modificare. sicut illd̄ qd̄ dñs dixit
Quos deus diuinxit homo nō sepa
 ret. modificatur p̄ summū pontificē
 sic. **Q**uos de⁹ diuinxit cōsensu aīoz
 et carnis copula. **A**lias si primum
 inteuemat nō scdm̄ sepanē p̄ religi
 ois igressū. vt extra de iuerfi. cō
 iuga. verū. a. c. ex publico. **N**ō sic
 si ali⁹ coniugū velit i domo pp̄ria re
 manē. vt eo. ti. ex pte tua i fi. **I**tē
 obediētia p̄ coi utilitate iuncta.
 nec pp̄t hūilitatē neg pp̄t pp̄riā iō
 moditatē licite recusat. **V**n̄ si plāt⁹
 p̄cipit clerico suo q̄ vadat romaz
 vel alias p̄ negotijs eccie. et ille
 nō vult obediē dicēs. q̄ alij sūt ibi
 magis ydonei vel priores eo. **h**ec i
 quā excusatio iūsta ē. qz ordo i le
 gatioib⁹ nō seruat. ff. de lega. sciē
 dū. **S. penl.** **S**i at excusat se q̄ nō
 possit relinq̄re curaz rei familiaris

essz sine dubio excusatio iusta: si s
 utilitate alicuius persone private
 mitteretur. quia nemo tenetur re-
 linquere propria negocia p alieis sci
 licet puatis. vt patet. ff. quemad-
 modū testā. apī. Sed et si quis ex
significationibus. C. de testi. si qn
S. n. ff. de arbit. licet. ff. de iu. si
longius aqz suis si. Sed si mittitur
p coi eccie utilitate nō est excusa
tio iusta. qz cois utilitas preferen-
da est private. extra de postulatioi-
bus patorz bone. i. Et plurimorum
utilitas vnius utilitati pferenda ē
vñ. q. i. scias. In aut. de resti. et
ea. que. pa. in. xi. mense. S. quam
ob rem. Nec em patus utilitatem
suā utilitati eccie pponere dēt. alio
quin obligat. xñ. q. nñ. quancqz
ff. de admist. tu. et cuato scdm di-
gmtatē. S. i. Nec debet clericus or-
dmatus occasione pprioz negocio-
rū negocia eccie relinquere nisi re-
laxetur licentia ipetrata. ar. vñ. q.
.i. pñtū. et. c. placuit vt xi. et.
xvi. q. i. qui vere. Si em inuoluntate
poicta admitteretur excusatio nō
inueniret de facili qui munera pu-
blica. ff. de vaca. inue. l. i. circa pñ-
tipium. Obedire ergo tenet cleri-
cus. ar. C. de epis et clericis. si
qs presbit ad si. ibi. ex gestis nego-
tijz sbaudi vel gerēdis. Nisi possit
remanēdo grām obtinere. Si emz
sunt aliqua munera rei publice tē-
poralis que recusationē nō admit-
tunt. vt. ff. de natiōe mu. sūt mu-
nera. Multo fortius in munē rei
publice ecclesiastice oportz idisti-
cte et gnaliter obtinere. ar. ff. de
Insti. et iur. l. i. et. ff. de reli. et
sumptu si. sunt persone. Dico tamē
esse equissimū qz epē qz regere habz
oia. xi. q. i. Si regenda clericū ele-
uet. si detrimentū gūe sibi viderit

inimere. ar. ff. ad. l. potiam de
 iact. l. i. l. ij. S. equissimū. et. ff. q
 po. i. pig. hab. iterdū. et. l. seque
 ti. Ite obedientie inuente recusa-
tio aliquādo est debita. sicut qñdo
precipitur aliquid qd sit oītra deuz
Nam scdm canones semper obedi-
enduz est nisi id qd inuigū apte
sit oītra deum. xxñ. i. qo culpatur.
Aliquando vero est licita. puta si
id qd p̄cipitur non pertinet ad di-
uim cultus obsequium vel ecclesia-
sticaz utilitatē. vñ. q. i. frat. et co-
episcopus. Vnde si episcopus p̄-
cipiat alicui clerico suo qz libros su-
os accōmōcet nepoti suo. vel eccie
sue renūciet vt alij offerat. obediē-
nō tenetur. quia nec ad diuim cul-
tus obsequium pertinet. nec ad ec-
clesie utilitatē. Nam et si p̄cipiat qz
repleatur bursa sua. cū ipse nō ege-
at nō tenetur obediē. Ideo dixit
rācellari. parisiē. qz nō tenebatur
ad obedientiā burfale siue argen-
tinā neqz mulinā neqz equinā itel-
ligas sine causa inuictā. ar. extra
de cens. cum aplus. xvi. q. i. p̄redi-
cator. Sed si episcopus p̄cipere
clerico duē ceruicis vt libros suos
rōmōdaret clerico bone indolis vt
instrueretur i studio theologie ad
quem ipsuz mitteret vt proficēt.
videtur qz ei sit obediendum. qā
non mouet ipsum carnalitas. sed
ecclesiastica utilitas et cois. ar. in
dicto. c. vñ. q. i. quia frat. extra de
magistris super specta. Potest er-
go dici qz si occasiōe eccie vel de bo-
nis ecclesiasticis libros acquisierit
obedire tenet. Alias oītrarium. ex-
tra de testa. requisi. et de iure
patronatus. cum dilectus. Aliqñ
vo excusatio obedientie vidēt rati-
onabilis et acceptanda. sciz secun-
dū aliquos. quādo allegat dāpnuz

proprium. Distinguunt em̄ q̄ si cle-
ricus cui iniuncta est aliqua obedi-
entia ab ep̄o. puta q̄ vadat ad ali-
quem locū vel huiusmodi. allegās
priuatam utilitatem certat de dāp-
no vitando est audiendus. sed si de
lucreo captando audiendus nō est
Ad qd̄ pertinet. C. de iur. deli. san-
ctissimus. S. si vero creditores. C.
de codicill. l. si. S. penl. Nec debet i
obediētie notam incurere pro ali-
quo modo temporalī. ext̄ de ma-
io. et obediētia. illud

Capitulum. l.

Opus hominis acceptatur
a deo secundum intentioēz
et mentez facientis magis
q̄ secundum illud qd̄ factum est.
Cuius exemplum habetur ex osue-
tudine que inducitur cum populus
incipit aliquid obseruare ea mēte
vt de cetero sit consuetudo. vel vt
dicunt aliqui cū expresse placz po-
pulo aliquid obseruari p̄ consuetu-
dine in futurum. alias vero nō eo
ipso qd̄ aliquid sit ius consuetudi-
narium inducitur. ar. ff. de itinere
actuqz p̄. l. vlt. Ergo intentio con-
sideratur in facto in agis q̄ ipsum
factum vt consuetudinem inducat
Sic etiam est de nostris operibus a
pud deū. quia deus sicut dicit Gre-
gorius. cor et non s̄bam pensat.
nec cogitat quantum sed ex quan-
to in suo officio offeratur

Capitulum. li.

Omando postulati potest a
deo humilit̄ ex grā qd̄ non
debetur ex iusticia. Nā fm̄
iura postulatio ē gratie petitio. vt
cum ex grā petiē aliquē ieligibilez

licenter eligi vel concedi. Hoc em̄
non tam ex iusticia q̄ ex grā mo-
uetur. vt extra de postul. bone in
prima bone. Itēz orantes vel postu-
lantes a dño misericordiam vel grā-
am non sunt digni exaudiri si sint
ad inuicem in discordia vel ranco-
re. Vnde Eccl̄. xvij. Homo homi-
seruat iram. et a deo querit mede-
lam. quasi dicat frustra querit Cu-
ius exēplū est. qz secundū iura po-
stulatio debet fieri i concordia Cū
enim per postulatum grātia requi-
ratur deoriter et omūter est pe-
tenda. vt extra de postulatiōe. bo-
ne memorie in p̄ma. Aliter enim
romana ecclesia nō osueuit recipere

Capitulum. liij.

Omnantur aīme nostre spi-
ritualit̄ sicut momiales ve-
lantur corporaliter Est em̄
multiplex velum. scz veluz p̄fessio-
nis qd̄ suscipitur a virgine. vel cor-
rupta cum profitetur. de altari vel
de manu alicuius. sed in. xij. āno
ad minus. xxi. q. i. c. i. et. q. ij. pu-
ella. Itēz velum consecrationis qd̄
imponitur virgini tantū. et. xxvi
anno ad minus. xx. q. i. placuit.
lxxvij. di. placuit. Et dicit hostien.
qz vix ipse obtinuit Lugdum qz in
hoc casu i āno. xx. consecrāz. s̄ tam
piculū est in mora. Itē est velū or-
dinationis qd̄ olim dabatur diaco-
nissis in. xl. āno. xx. q. i. diacoissa
Item est velum p̄lationis qd̄ olim
dabatur abbatissis in. xl. anno. xx
q. i. iuuenulas. Addidit etiā hosti.
velū qntū scz ouerhois. Et tūc si p̄
ānū postea stat exiē n̄ p̄t. a sic p̄t i
telli. ext̄ de r̄gla. vidua. a. e. sta-
tui? In hys ego. v. vel ep̄ntat. v.
vtutes q̄b? debe? sp̄ualit̄ orri. p̄ria

est obedientia que operatur peritentibus. secunda est continentia que potissima est in virginibus. in tertia designatur scientia siue prudentia que precipue operatur ordinandis. in quarto uel designatur iusticia. que precipue operatur presidentibus siue prelatibus. in quinto penitentia per quam ad deum conuertimur. et ideo incipientibus operatur.

Capitulum. liij.

Parentum necessitati nullo modo debet deficere filius. et precipue indigentie patris. Nam secundum leges patris potest vendere filium necessitate famis ingruente. ut tamen pretio pretio a filio redito. uel alio quocumque emptori quandoque restituito ad ingenuitatem perueniat. ut. **C. de pnbz q fil. distrax. l. ij.** Quid forsitan potest pignori obligare. quod cui quod maius est creditur. multo magis et quod minus. ff. de regul. iur. non debet cuique. **Sz** nunquam seruus efficiatur. sic secundum **Azonem**. **Alij** contra tamen seruire debet. ar. **C. coia de manumissi. l. i.** Et nunquam in alio casu quam necessitatis potest redi a pretio. **No** quod lex generaliter dicit. quod non licet patri filium redere. **C. de pnbz qui fil. distrax. l. i.** ergo generaliter ei prohibitu intelligitur non casu ei accessio. si nunquam mater potest filium redere dicitur quod non. ar. **C. de transacti. matris.** quod nec lege accessum reperit. nec filium habet in potestate sicut patris.

Capitulum. lviij.

Passio inata uel uitiu nullo conatu uel usu totaliter tollitur. Cuius exemplum est in iure naturali. quod nulla consuetudine abrogatur. Nam consuetudo contra ius naturale nullo tempore ualescit. ut. **xxxij. q. viij. flagicia.** Similiter

passio in nata siue uitiu ad quod homo ex complexionem uel natura inclinatur. licet per contrariam assuetudinem extirpatur uel mitigetur. tamen non totaliter extirpatur. **Seneca.** Quod in natum est uel infixu non tollitur sed limitatur. **Poeta.** Naturam expellens furca tamen uelq recurret.

Capitulum. lv.

Peccati uiculu facilius necitur. sed non facilius soluitur. Cuius ratio est. quia peccatum est quid spirituale. spiritualia autem a corporalibus distant. quia corporalia facilius destruuntur quam astruuntur. ut patet. ff. de pecul. non statim ff. de acq. pos. possideri. **Sz** in admittenda. **Sp**iritualia uero extrahio facilius destruuntur quam destruantur. **Ep**iscopum enim qui solus ordinat. non solus deponit. quia episcopus a duodecim episcopis auditur. presbiter a sex. diaconus a tribus. **xv. q. viij. felix** propter proprium episcopus. **ij. q. v. presbiter.** Subdiaconus autem eodem privilegio gaudet. extra de seruis non ordinandis. miramur. Sed nec causa illorum audienda est sine presentia clericorum. **Canonicoz. xv. q. viij. S. solus et duobus. c. ibi sequentibus.** Sed episcopus qui a metropolitano consecratur. **lxviij. di. c. i. et sequenti.** et extra de tempore ordinandi. sine auctoritate romani pontificis deponi non potest. **ij. q. viij. q. uis liceat. et. c. ibi sequenti.** Ergo similiter uiculu spirituale scilicet peccatum facilius est ad necedum quam ad dissoluendum. **Ysa. v. Quasi uiculu plaustrum peccatum.** Item peccatum uilificat hominem et deponit eum a sua dignitate. Et hinc est quod secundum iura aliquando superior

dignitate vel par punitur ab infē
 riori vel equali ratione delicti. scilicet
 quando facit contra sententiaꝝ ca
 nomis ab eo editi. et scienter inci
 dit in factum dāpnatum. xxij. q. i. c. i. ij. et. ij. ar. vi. di. ij. vt a
brohus ratione criminis i sua paro
 chia omisi dāpnauit impatorem.
 qd̄ alias non fecisset. Facit em̄ ad
hoc q̄ talis delinquēs a ex certa sci
entia extra canonem venēdo se fa
cit inferiorem. ar. xl. di. multi. ad
fi. et sic inferioris impio tacite se s̄b
mittit qd̄ fieri potest. ij. q. vij. nos
si impotentē. vñ iam non est supe
rior sed inferior. Sed ista sc̄dm hosti.
intelligēda sunt de maiorib⁹ vel pa
ribus extraneis etiā exēptis. q̄b⁹
sc̄z ille extra cuius cōstitutionem vel
canonem faciunt non subest. pu
ta cum intra eius territorium exi
stentes scienter contra eius cōsti
tutiones delinquunt. Sed in eo su
periori cui episcop⁹ sub est. qui ca
nonem euidit minime locum habz
puta in metropolitano pprio. Naz
sicut sententia vel canon proferen
tem non ligat. ita nec proferētis
superiorem. extra de maiortate et
obediētia. cum inferior. ff. de au
bitis. l. penl. Item nota q̄ peccata
puerorum puerilis etas non semp
excusat. qd̄ patet per exemplū tā
humane q̄ diuine legis. Nam secū
dum leges humanas quedaz crimi
na sunt que minoribus siue puēis
imputantur post. xxij. amū tātūz
Nam in adulterio vel alio crimine
qd̄ p̄ adulterio lex iulia posuit. pu
ta si pecuniam accepit p̄ opto stu
pro. vel domum p̄buit ad stuprum
vel adulterium cōmittendūz distri
cte punitur minor. quia in nullo ei
az parit̄ aduersus precepta le
gum veniētī cum cōmittit in legem

et. ff. de minori. auxiliuz. §. in deli
ctis. et. l. si ex causa. Nec em̄ iurā
loquuntur de minore maiore. xxij. q.
ānis. qz minor. xxij. ānis predictē
lege iurie non tenetur. Solet autē
in quibusdā malicia anticipare tē
pus pubertatis. extra de sponsal
impubum. a nobis. c. c. pubes.
Et aliquando tēptant qd̄ forhtari
oplere non possunt. extra de spon
sal. iuuenis. et. c. fi. In quo casu
iplos peccare itelligas si alias mu
lieres temptauerint q̄ uxores. Jus
tamen presumit q̄ in pueris locūz
non habent peccata que membris
genitalibus cōmittuntur. extra de
deli. pu. c. i. Alia autem crimina seu
delicta imputantur pueris etiam i
fra. xxij. ānum sc̄z a septēmo vsqz
ad. xxij. quia omne delictūz cadit
in impubereꝝ preter q̄ delictū car
nis. scilicet quo ad penaz spiritualē
et quo ad penitentiaꝝ a sacerdote
petendam. ex quo scilicet septem
ānos exēssit. quia talis potest mē
tiriā verum dicere. Vnde dicit Au
gustinus in Epistola ad renatum
episcopuz. sic em̄ habetur i glo
sa super canonem de consecra. di.
ij. paruuli. Septennis etatis pu
eri et mentiei et verum loqui et cō
fiteri et negare possunt. Et ideo auz
baptizantur et simbulum reddunt.
et ipsi per se ad interrogata respō
dent. Nam et mendacis et periu
ris plena est etas puerilis. extra
de deli. pue. c. i. Et quamuis iurā
re non debeant. xxij. q. v. pueri
et. c. paruuli. c. c. honestum. si ta
men iurauerit. valz pupilli iuramē
tum. Potest ergo puer dicere. ff
de libera causa. l. vlt. Et furtum cō
mittere. vt. ff. de furtis. i. puberē
Et enim malorum vires infirmitas
animi nō excusat. vt. C. si adūsus

delictus. l. i. Hoc denotat mens verbi positi. e. c. i. pueris grandiusculis non dicit infantibus. nec dicit pueris grandibus sed grandiusculis. quasi de maioribus septem annorum loquor. Sic ergo maior septem annis delinquere potest quo ad deum et spiritualiter puniri. Punitur etiam talium delicta pena temporalis. quia si uerit ex delicto suo commissio ex proposito non paritur ei. et. C. de penis impunitas. xv. q. i. illa. xxvi. q. v. si quis cuiuslibet Vbi qui clericus dampnatus per episcopum defendere vult non excusatur propter etatem vel sexum. ff. si aduersus delictum. l. i. et. ff. de dampno infecto dampni. §. si pupillus. Et ad hunc. c. o. l. ij. §. in pubes. Non ergo talibus paritur nisi quibus miseratio etatis perduxerit iudicem ad moderatorem suam initionem penam. ut extra de delictis. c. i. de. con. di. n. c. eos. ff. de minori auxilium. §. in delict. Sic et paritur senectuti. ff. de emio. a. mo. l. ij. Ad idem. extra de apostatis ex litterarum. Sed infra etatem septem annorum dicunt quidam quod si pupillus proximus sit infanti non tenetur delicto. sicut nec infans. ut C. de. se. de. lic. si infans. quia etas quid videat ignoat. C. de fal. mo. neta. l. i. de. con. di. n. eos. ff. eod. lis. cum autem. §. excipitur Unde nec perire potest. quia sciens fallere non videtur. ff. de iur. iura. qui iurasse. et. §. ult. ff. de iur. a. facti. ig. l. vltima a de arbitris die proferre. §. eorum. a de acquirendis hereditibus pupill. ex quibus cau. sis in pos. ea. Si pupillus proximus sit pubertati punitur etiam temporaliter. De pena autem spirituali quantum ad deum legitur in quat.

to Dialogorum. quod puer quidam quinque annorum propter peccatum blasphemie a dyabolo raptus est. Dicunt tamen quidam quod puer ille non fuit dampnatus. nec mortaliter peccauit. Sed visio illa fuit ostensa ad patrem contristandum. quod peccato illo peccauerat non corrigens eum. Sed hoc est expresse contra intentionem Gregorii dicentis. quod pater pueri animam filii negligens non paruum peccatorem gehenne ignibus nutritiuit. Unde dicendum est quod in illo malitia supplebat etatem. Unde puero si non esset doli capax etiam septenni non imputaretur peccatum. ff. de regul. iur. pupill. ff. ad. l. acquil. sed et si quicunq. §. i. a de volo heredibus. §. i. Regulariter tamen dicitur in iure. quod minor septem annis non sentit. et ideo non punitur. Item peccatum mortale aufert omnia bona gratuita. sicut civiliter ex delicto auferuntur omnia bona temporalia. ut. C. de bonis dampna per totum actum. Et extra de iudeis et sarracenis ad liberandas et extra de hereticis vergentis. et extra ne clerici vel monachi elatu Item peccatum mortale quantum cuius sit occultum et inuisibile tamen impedit et tollit gratiam. sicut tollitur septem ex vitio inuisibili et intelligibili. Et vocatur vitium inuisibile et intelligibile. ut suggestio falsitatis et suppressio veritatis. Tollitur enim rescriptum. si per suggestionem falsi vel suppressionem veritatis fuerit impetratum. et scienter et ignoranter. sed per talem quam non interueniente non fuisset obtentum. ut extra de rescriptis super litteris. Item peccatum mortale bino actu mentali inducitur. scilicet cogitatione. et morosa delectatione. ut

saltem terro saliz cogitatione dele-
ctatione et osensu. Cuius exēplum
est sicut secundum iura. bin⁹ act⁹
inoucit consuetudinem. vt. xxv. q.
ij. ita nos. C. de episcopali audie.
l. ij. in fi. Et bin⁹ actus vel tem⁹
inoucit possessionem vel quasi. vt
extra de causa posse et pprie. licet
etiā vnico actu acquiratur posses-
sio vel perdatur. vel quasi. vt. C. de
seruic. et aqua. l. cū talis. et exte
de rēsti. cū oportet. et extra de pbe.
p illor. Itē peccata venialia quia
pua sunt. nō tollūt caritatem nec
vitam eternam. Nā scdm iura mo-
dica dāpna tolerātur. vt ar. xij.
q. ij. etulas. et. c. si quis. et. c.
lone rei. extra de hys que sunt a
platis sine consensu. c. pastoral. ff.
de integ. rēsti. l. sero. Sic et decep-
tio modica toleratur. vt. ff. de mi-
nor. l. in cause. §. idēz pōpi id Itē
veniale peccatū non euacuat boni
operis meritū sicut septiz. quāuis
sit vtra ius puate persone. tamen
si leuē et modicā lesionē infert nō
euacuat. sed valz. vt si papa mā-
det in suo h. pto. q. non admissis
dilatoris exceptioibus pcedatur
in principali. vel si mandet acti oēz
seu petitionem alicuius deferri. vel
cum indulget cruce signatis nō cō-
ueniri tpe crucis. vt. C. de pēibus
impat. offe. l. quo ai. et. l. septa

Capitulū. lvi.

Peccatores affilantur filis
illegitimis. quorū quidam
dicuntur nothi. sicut q. nat⁹
est de adulterio. qui videtur verus
et nō est verus. Et hys affilantur
pocerite vel heretici. de quibus dici-
tur Mat. viij. Attendite a falsis p-
phetis qui veniūt ad vos i vestimē-
tis ouiu aē. Vel per nothos intelli-

gē peccatores publicos et infames
Dicitur enim nothos a notha. i. ifa-
mia que multum affligit hominez.
sic dō nota qertana q. mltuz affligit
si sit antiqua. sic et tal merito sper-
mi potest. ff. de re iudi. quidā Et ta-
men nō est peccatū illius qui nasci-
tur. sed illius qui generat. lvi. di-
nasci. S3 quia de graui peccato na-
tus est fama suggillatur. xxxij. q.
vii. quid in omnibus. Quidā vō
dicuntur spurij. sciz de concubina na-
ti. qui etiā dicuntur naturales Et
dicuntur spurij a spurcicia inconti-
nentie. Licet em concubinitas p le-
gem antiquā admittat. ff. de cōcu-
bis. In concubitu in fi. ar. xxxij.
di. c. i. et. ij. Hodie tamen talis
concubitus phibetur etiā p legem
que monet omnes caste viuere et
pume lenones castitatis pstifcos
vastatores. in aut. de lenoibus h.
i. et. §. sanctissimus. coll. iij. Et
quibus mo. na. fi. l. effi. §. illud q.
coll. vi. Et si etiā hōc lex conceder-
ret cum hōc vertatur in periculum
aime non dedignaretur sacros ca-
nones imitari. extra de secundis
nup. c. fi. Ergo per spurios per
spurciciaz incontinentie de concubi-
na natos accipe peccatores carna-
les et luxuriosos qui ex concubina
id est secundum carnem nati sunt.
et in spurcitis carnaliuz peccato-
rum inuolui Apostolus ad Gala-
thas quarto. Qui de ancilla secun-
dum carnem natus est. Quidam
vō dicuntur manzeres. id est de
scorto nati. et tales signant incon-
stantes qui omni temptationi ce-
dunt. Nam mulier fornicatrix om-
nem vitum excipit. Vel per hys i-
telliguntur cupidi et auari. quia
mulier stat i scorto plus cupidita-
te lucri q. delectationis Et ideo fm

Philosophus magis debet dici dī
pīa q̄ luxuriosa. Vnde tales vocā
tur meretrices a mercede. Prouer-
biorū. vi. Precium fori vix vni
est panis. Item peccator assimila
tur seruo. Nam qui facit peccatū
seruus est peccati. Jo. viij. Et hec si
militudo atteenditur quo ad tria.
Primo quo ad originem. q̄ serui
tus secundum iura non est a natu
ra. immo potius contra naturam.
Vnde diffinitur a iuristis. q̄ serui
tus est constitutio iuris gentium q̄
quis extra naturā subicitur domino
alieno. Insti. de iur. personarū. §.
seruitus. l. di. iur. gentium. xij. q.
ij. cū redemptor. Cum enim iure na
turali omnes liberi nascerentur. n̄
erat cognita libertas cum seruitus
esset incognita. Insti. de libtis. q̄a
de iure naturali oīa cōia erant. §.
ius gentium a regna diuisit. a ser
uitutem et obligationem induxit.
viij. di. quo iur. Insti. de iure na
tura gentium. Jus autē ciuile no
imna obligationū a actiones idux
it. ff. de pactis ouentionum. et. l.
iur. gentium Insti. de actionibus
Similit̄ peccatum non est a natuā
.i. a iure nature. immo potius con
tra naturam tanq̄ eius corrupte
la. Vnde Augustinus ait. Peccatū
non est natura sed vitium nature
appetentis id q̄d non est sui ordi
s. Vnde natura fuit creata libera ab
omni peccato. Et iterum per pecca
tum subicitur homo domino alie
no. scilicet dyabolo. vel necessitati
peccandi. quia homo in peccato po
situs sicut dicit Criso. non facit
q̄d vult. sed q̄d dyabolus vult. Apo
stolus Ro. vij. Non q̄d volo bonū
hoc ago. sed q̄d volo malū. nec ista
necessitas vel voluntas excusat.
quia non est coactionis nec exclu

dens arbitrii libertate. Itē ab eisō
homimibus incepit seruitus a pecca
tum. sc̄z a p̄mis parentibus. Non
est em̄ verum dictū quorūdam dicē
tium q̄ seruitus accepit incipiū ab
ebetate noē. q̄d p̄bat p̄ illud. xxxv
di. vi. die. Non esset hodie seruitus
nisi ebetas fuisset. quia exponi p̄t
non esset. sc̄z hoc modo inducta. .i.
per maledictionē a p̄pter ebetatē.
seruitus enim fuit ante diluuiū.
quia nemroth qui fuit oppressor fū
it ante diluuiū. Possēmus autē
dicere q̄ seruitus fuit ab ebetate
spūali. Nam p̄mi parentes satis
possunt dici fuisse ebrii quādo pec
cauerunt. quia sine mensura fue
runt. nec verum intellectum habu
erunt. nec veram electionem. sicut
nec ebrius habet. Et si illa ebie
tas non fuisset. seruitus subsequita
non fuisset. saltem coactionis et
afflictionis. Vnde post peccatū sta
tīm dicitur est eue. sub viri potesta
te eris. Genesis tercio. **Secundo**
quo ad conditionem. quia condi
tio seruitus sequitur ventrem. id ē
mulierem. Nam si mater est serua.
a partus seruus. Et si libera aliquo
tempore. scilicet dum pregnans e
rat. ingenuus iudicatur partus.
Insti. de ingenuis in p̄m. a. ff. de
statu hominum et seruorum. §. i. Si
imilit̄ seruitus peccati vel libertas
iusticie sequitur matrem. id est vo
luntatē. que quasi m̄ ē in actibus
et operibus humanis. Vnde ipsa
est secundum Augustinum qua pec
catur et recte viuitur. Posset eti
am dici q̄. velut mulier serua est ta
ro. velut autem libera est mens.
Vn̄ carnis ē seruiē. mētis v̄o iube
Vnde Seneca dicit libro tercio de
bñficijs. Errat si q̄s estiat seruitu
tē in totū hominē de sc̄dē. Pars

eius melior excepta est. corpora obnoxia sunt et adscripta dñs. **Q**ues quidē est sui iurē. **H**inc est q̄ i hñs que pertinent ad interiorē motū volūtatis homo non tenet homini obedire. **Q**uia igitur caro serua ē mens vērō libera. qui secundū carnem viuunt sunt serui. hñs vērō q̄ secundū mentem sunt liberi. **Gal. 4. 7.** Qui de ancilla secundū carnē natus. **T**ercio quo ad liberationē quia quādoq̄ seruus de gratia domini sui fit liber. et sic peccator per diuinam gratiam fit iustus. **S**icut ergo q̄ diu aliquis in seruitute est positus. ē manū et potestati suppositus. sed manū et potestati liberatur. **I**nsti. de libtis. **I**ta q̄ diu aliquis est in peccō manū et potestati dyaboli subiectus ē. sed per penitentiam ab eo liberat. **N**am secundū **Boetium**. erat atiquitus quedam virga pretoris q̄ vicebatur vindicta. qua manū tendens ter percutiebatur a pretore dicente. **A**po te liberum. **C.** si adūsus liberum. **li. 11. scdm Agonez.** **E**t ex hoc forte p̄cessit forma absoluti omnis canonicē. que cum virgis fit et verbis et alijs consuetis. **extē de se nten. excoī. a nobis. 11.** **S**ed ad huc hęc virga penitentia est. qua si penitens ter percutiatur. sciz in cōtritione confessione et satisfactiōe absoluetur a seruitute peccati et restituetur in gratie libertatē. **I**te peccans in seipsum non minus puniendus est q̄ peccans in aliu. qd̄ patet per exemplū eius qui sibip̄ si inicit manus violentas. quia talis scdm iura sic irregularis est q̄ nō promouetur et promotus dicitur. **E**t assignatur triplex ratio. **P**rima q̄ p̄sumitur q̄ in alijs oēm tyrannidē tute exercet. qui i seip

sū ausus est de seuire. **ff. de redibi. ac. cū autem. §. accipitur. vnde v̄sus.** **Q**ui sibi non parcat tibi vel mihi quomodo parcat. **ff. de bon. eo qui mor. si. an. sen. vsti. l. 1. §. ante penul.** **S**ecda ratio ē quia alienū inuadit et sic furtum facit. **F**urtū em̄ est extractio rei aliene inuito dño. **I**nsti. de obli. q̄ q̄si ex maleficio nal. **§. 1. C. vnde vi. §. si. Nemo autē dominus videtur mēbroz suoz. ff. ad l. aquil. lib homo.** **T**ercia autem ratio ē. q̄ sup̄sius est homicida et poitioni dei inimicus. **lv. di. si quis absciderit.** **I**n illo igit qui sibi mēbroz aputat causa irregularitatis est seuitia. siue magnum membrū amputet siue paruū. appareat l̄ non appareat nisi causa incisionis iusta fuerit. puta languor. **E**st em̄ caro putrida refecanda. **v. q. v. c. 1. xxij. q. 11. refecande.** **V**erum i hñs que sine sua culpa ab alio vel casu fortūitu mutilantur est causa irregularitatis deformitas i membris apparentibus. et debilitas in apparentibz. **S**ed quanta debilitas vel deformitas. vel qualem irregularitatem inducat superioris iudicio derelinquitur. **ar. extra de corpe viciatis. c. 1. et. 11. et. c. penl. et. vlt. et extra de clerico egro. c. 1.** **N**ec est verum qd̄ dicunt rustici. q̄ vbi presbiter ab hostibus sectus est nō possit celebrare si testiculos siccos et puluerizatos gerat in bursa. q̄si tunc intelligatur omnia membra sua habere. siue em̄ habeat siccos siue virides defectus illius membrū nec deformitatem nec debilitatem inducit. **I**tem peccatores sunt v̄atores dyaboli. **E**st enim multiplex venatio. **N**am quedam est oppressiua. et ista est tyrannoz et alioz opprimentū. **Gen. x. Cepit nēbroz**

robustus esse venator totā domo
 .i. oppressor hominum. vi. di. §. hns
 ita. **S**ecunda adulatoria. et ista est hy
 strionū et similibus quoties placē
 di causa dicūt bona de aliquo ipm
 falsē emendando. Et hec adurato
 rum venatio est omnibus illicita.
 et scdm iura infamiam infert. vt
lxxxvi. di. sunt nōnulli. et. vi. q.
.i. plurim. in. q. vii. §. tria. **C**er
 ta est arenatoria. cū quis recipit sa
 larium vt in arena pugnet cū be
 stijs feris. secus de mansuetis. **I**te
 secus si non pugnet p pecunia. sed
 vt pbritatem suam pbet. seu virtutem
 expiatur. Et hec etiā secūduz
 iura est omnibus illicita. vt. in. q.
 vii. §. tria. ff. de postu. l. i. §. **I**tem
 senatus. et. §. bestias. Et de hac
 etiā loquitur. lxxxvi. di. qui ve
natoribz et duobus. c. sequen. §.
goff. **H**ec at venatio moralit refer
 tur ad auaros qui pp cupiditatez
 lucrū pugnat. i. litigāt in arena. i. in
 auro. qz omne aurū tanq arena est
 exigua. vt dicit Sap. vii. **C**u arca
 est occupata. a hec aliqn est saltu
 osa. que in saltu siue nemore fit ca
 nū. auū. et hominum multitu dime
 pgregata. que licet non sit prohibi
 ta laicis. ff. de. vi. publ. l. i. a ista.
 de. re. vil. §. fere q besti. ff. de eo
 qui. re. do. naturale. et. l. pomp.
Clericis tamen omnino est infor
 ta. vt. lxxxvi. di. qui venatoribz
Sed mens dicti decreti etiā de lay
 cis intelligitur. qbus ipso tpe qua
 dragesime et ieiuniorū hec venatio
 o phibetur. Moraliter autē hec ve
 natio referē ad persecutores aliorū
 qui vel detrahendo qd pertinet ad
 canes mordaces. vel rapiendo qd
 ptinet ad aues rapaces. vel expu
 gnādo arms qd ptinz ad hoies fe
 roces q alios pseq et ledē student.

Ite peccās nō absoluit a reatu vi
 uini iudicij nisi p penitentiā satisfi
 riat. cuius exēplū est. qz scdm ius
 ciuile. **S**i ratis tua vi fluminis in a
 grum meum delata sit. non aliter
 cogor dare tibi potestate extrahen
 di nisi de preterito dāpno michi ca
 ueas. vt. ff. e. ratis. et. ff. de exi.
 tellus. §. si ratis. a de damp. ifec.
 ptoz ait. §. hoc edictum. a. l. hoc
 ampli. §. veraci. **T**ūc aut moā
 liter adaptando ratis vi fluminis
 in agrū deue nit. qn anima vi tēp
 tationis p peccati naufragiū diu
 sie ire iudiciū incurrit a quo ratis
 aie educi neq̄t q̄ diu p penitentiā
 deo satisfactū non fuerit. **I**te pe
 cians scienter non est dignus mise
 ricordia. sed peccans ignorant mi
 sercordiā in aliquo meretur. **C**ui
 exēplum habetur in eo q ordinat
 est ab episcopo excoicato. quia si
 scienter quis a tali recipit ordines
 indignus est dispensatione. extra
de ordi. ab epō qui renūci. vel exco
c. i. sed si ignorant potest cum eo p
pprium epm dispensari. extra. e.
c. ij. dispensabitur aut quo ad ex
ecutionem tm. **N**am excoicatus li
 cet caracterē quez hēt transferat
 executionem tamen quā non habz
 transferre nō potest. i. q. i. gratia a
 c. sta tuimus. i. q. vij. dyabertum.

Capitulum. lviij.

Dumri dnt illi qui sūt in cul
 pa. vñ iuriste dicūt qz p̄a
 suos debet tenere act ores
Sz hoc nō intelligit de oi pena. **V**ñ
 distiguitur ab aliquibus. qz est du
 plex pena scz eterna et tpalis. **D**e
 eterna ergo dicunt qz generaliter
 xru ē sciz qz p̄a suos tm tenet a
 ctiores Ezechel. xvij. **F**ili nō por
 tabit iniquitatem patris. **F**allit tm i
 v i.

originali peccato qđ ad omnes trā
 siit et ab adam descendit. Vnde A
postolus Per vnū hoīez intrauit
mors et p omīs transiit. Sed quo
ad penas tpales betie punitur intē
dū vn⁹ p alio. et sic loquit. xxiiij
q. in. si habes. i. q. nñ. Item p pec
rato. et. vi. q. i. quiquis. xv. q.
vlē. cum multe. extra de sponsal.
nō est nobis. extra de offi. dele. sa
ne. Alij distinguūt qđ est triplex pe
na. scz et eterna corporalis et spūalis
Eterna pena nunq̄ punitur vnus
p alio. vt. i. q. nñ. c. i. et. c. iā itaq̄
nisi sit imitator sceletis. vbi quidē
non tā p alieno q̄ p suo delicto pu
nitur. i. q. i. cito turpez. extra de re
nūc. vbi cū pīdem. et sic itellige
. i. q. in. extra dñs ad moysen Corpor
ralis vero pena duplex est Quedā
e m est circa corpus. et illa sepe pu
nitur vnus p alio. vt patz p diuer
sa. extra. i. q. nñ. S. Item p pecca
to criminū. Quedā vero circa stā
tum. vt seruitus vel infamia. et il
la etiā sepe punitur vnus p alio.
vi. q. i. S. verū. xv. q. fi. cū multe
extra de fili. p̄sbz. lēas. et extra de
purga. ca. accedens. extra de peis
ad aures. et. c. in quibusdā. Spī
ritualis vero pena quadruplex est
Prima est p̄a excoicationis. et il
la nunq̄ punitur vn⁹ p alio. xxiiij
q. in. si habes. Secunda est p̄a in
terdicti loci. et illa frequent pumi
tur vnus pro alio. extra de spon.
non est nobis. extra de offi. del. sa
ne. et. c. i. et. vi. Tercia remotio
ab oblatioibus. et illa similiē pumi
tur vn⁹ p alio. xvij. q. nñ. miror
Quarta ordinis. et illa punit vn⁹
pro alio. Nā maritus repellit ab or
dimib⁹ ppter delictū vxoris. xxxiiij
di. si cuius. Item si pater emit ec
clesiam pro filio ipso ignorante. li

ret non repellatur ab ordinibus ec
 clesiam tamen amittere debet. i. q
 v. c. viij. extra de simonia de regu
 laribus et duobus. c. sequen. Itēz
 punitur quis in eo in quo deliq̄t.
 Cuius exemplū est in illis qui i ea
 dem vocatione eligendo peccauerūt
 scienter eligendo indignum. extē
 de electione. cum in cunctis. et. c.
 innotuit in fi. et. c. bone memori
 e magunē. quo casu sunt ipso iure
 potestate eligendi priuati. Et idē
 est si peccatur in postulando. Itēz
 punitur quis sine culpa. sed n sine
 causa. Causa autēz quare quis i
 re suo sine culpa sua priuatur con
 ficitur hys versibus denotari Pau
 pertas. odium vitium fauor scelus
 ordo. Personas spoliant et lo ca
iure suo. Qui versus sic exponun
tur. Paupertas propter quaz vni
untur due ecclesie. et vna amittit
dignitatem suam. xv. q. i. et tem
poris qualitas. Odium scilicet ciui
um interficientium suuz episcopū
xxxv. q. ij. nos. et extra de peis
ad aures. et. c. in quibusdā. Vñ
si occiderunt ciues duos episcopos
proprios successiue. vel forte ex a
lia causa simili sibi ita enormi per
dit ipsa ecclesia episcopum. Viti
um scilicet lepre. extra de clerico
egroto vel debilitato. tua nos. Vñ
de propter vitium lepre remouet
episcop⁹ ab administratione eccle
sie. Fauor scilicet constantinopolis ci
uitatis. xxij. di. renouantes. Fuit
enim datus constantinopoli ciuitati
p̄im⁹ locus preter romanū. et ami
sit eum alexandrina. Scel⁹. xxvij
q. si multorum. Vnde propter sce
lus patris vel domini spoliatur to
ta familia communione. Vnde ali
quando remouetur ac deponitur
familia ab oblatioibus altaris

pro peccato domini. et clericus ut supra dictus est a beneficio ob simoniam a patre dimissam. **O**rdo propter cuius fauorem dominus seruū suū amittit. **In** .di. frequēs generalis. **E**t accedit .ff. de operis liberta eū interdū. ubi ratione dignitatis superuenientis amittit quis opas q̄s habuit i liberta. **Q**uia indignus est ut liberta seruiat. ex quo tāta adepta est libertatem. **E**odem etiā modo puatur aliquis etiā secun dum iudicium diuinum sine culpa sed non sine causa. sicut tobias priuatus est visu et iob filius ut p patientiam pbarentur ad aliorum exemplum. **V**nde dicitur **Th** .v. q̄ hanc temptationē permittit dominus euenire illi. ut posteris daetur exemplum patientie eius sicut et sancti iob. **S**icut etiā cecus natus priuatus est visu. nō ex culpa quia neq̄ peccauit neq̄ parentes eius ut cecus nasceretur. sed tamē nō sine causa. scz pro gloria dei ut patet **Johā** .ix. **I**teq̄ puniendi sūt peccatores manifesti non solū a deo sed etiā ab hominibus. qd̄ patz per exemplum i usurarij manifestis. qui preter penas eternā quā merentur apud deum. secundūz canones triplīci pena puniuntur. **N**ā usurarij manifesti. nec ad coionez altaris admittuntur. nec xpianaz si in hoc peccato decesserint accipiunt sepulturam. sed nec uiuorum oblationes recipi debent. **Q**d si q̄s clericus contra uenerit qd̄ accipit reddere cogitur. et donec ad arbitriū ep̄i sui satisfecerit ab officij sui manet executione suspensus. **V**ocantur autēz usurarij manifesti secundum **W**ostien. notorj. vel ex e uidentia facti. quia usurarius mēsam tenet parataz ad pecuniā mu

tuandam cui libet sub usuris. sicut meretrix in prostibulo. patz ar extra de coha. cleri. tua. c. fi. **E**t i hoc casu ipso iure penam patitur canonicis pretaxatam. **V**el manifesti intelliguntur notorj iuris. puta quia sunt per episcopuz in ecclesia publicati. scz si adhuc ab ecclesia tolerentur. ut extra de cohab. clericorum et mulie. nostra. **N**am si manifesti sunt per famam tantū non tamen notorj non patiuntur hanc penam ipso iure. sufficit autē ad publicationem faciendā q̄ uocati confiteantur. vel negantes p testes conuincantur. ut de cohabi clericorum. tua. **S**ufficiunt autem et certa argumenta. ut extra de usuris. cum tu. lxxxii. di. si qui sunt. **I**tem puniuntur unus pro malitia alterius. in quantum de ipsa malitia participat. sicut heres usurarij tenetur restituere pro eo in quantum patiuntur vires hereditatis pcepte. extra de appell. qua fronte. **E**t de raptoribus. in litteris. **V**nde et si alter heredum factus sit non soluendo. tenetur alius in solidū saltem quantum ad ipsū de hereditate peruenit. **N**am et res hereditaria obligata uidetur. extra de usuris cum tu. **I**tem nota q̄ quedaz p̄ficunt priuatiue. que uocantur pene dampni. **E**xemplum cuius in iure de excoi. qua priuatur homo p̄tate eligendi. quia excommunicatus eligere non potest. extra de cōsti. qd̄ intelligitur de excommunicatione maiori. ut extra de clerico excommunicato et int. c. penl. **I**teq̄ de suspensione. **Q**uia etiā suspensi eligere non possunt. extra de cōsuetudine. cum dilectus. extra de donat. aplice. suspēsi etiā c̄ e b̄ādo irregularitatē incurrunt. extra

de clerico excoicato. aplice. secu
de excoicatis minoru excoicatione.
Item interdictuz est pena que pri
uat eligendi potestate. quia nec in
terdicti possunt eligere. extra de e
lectione. cu inter. xij. leuiores

Capitulū. lviij.

Penitentia sequens preā pre
cedentia destruit. sicut et
peccatuz sequens destruit p
cedentia merita. Eze. xvij. Si auer
terit se iustus a iusticia sua et fece
rit iniquitatē secūduz oēs abhomi
nationes quas operari solet ipi
nunquid uiuet. omīs iusticie quas
fecerat non recordabūtur aē. Sic
constitutio posterior derogat priori.
vt extra de agnatione spū. c. i. ff. de
leg. et osti. i. non nouum. Etiam si
nulla in posteriori de prima mentio
habeatur. sic et posterior vita déro
gat priori. Nam posterior culpa de
rogat priori iusticie. et posterior pe
nitentia delet precedentem culpam
Eze. xvij. Si impius egerit peni
tentia ab omnibus peccatis suis q
operatus est. et custodierit omia p
cepta mea. et fecerit iudicium et
iusticia vita uiuet et non moriet.
omniū iniquitatuꝝ eius quas opa
tus est nō recordabor. i iusticia sua
quā opat⁹ ē uiuꝝ. Item penitentia
transfert homines de culpa ad gra
tiam. Et hec translatio multiplicis
fit. sicut patet p exemplū in trans
lationibus prelatorum. Nam talis
translatio aliquādo fit causa neces
sitatis. puta cum prelatus in eccle
sia sua persecutionem patit et hosti
litatem. extra de renūciatiōe. nisi
cum p̄dem. §. ppter malitiam. Ta
lis autē est translatio siue uersio eo
rum q ppter tribulationes seu ad
uersitates vel infirmitates ad deuz
uertunt. Nā mala que nos hic pre

mittunt. ad deum nos ibe spellunt.
sicut dicit Gre. Sap. x. Trāstulit
illos sez penitentes p mare rubruꝝ
per tribulationem et persecutio
nem. Ps. Multiplicate sunt infirmi
tates eoz. postea accelerauerūt. A
liquando uero fit causa utilitatis.
puta cum in ecclesia sua inutilis ē
et in alia utilis. Est enim tam uti
litas q̄ necessitas legitima causa
translationis. vñ. q. i. omīs qui. et
c. episcopus. Et hac etiā ex causa
debet homo uerti et trāsire de sta
tu culpe ad statum gratie. qz sciz in
statu culpe est omnino inutilis qm̄
tum ad merendum. quia nec sibi
nec alteri meretur. sed dum ē i sta
tu gratie operatur fructuose. quia
meretur. et ppter ea conuersio pec
catoris uocatur translatio de morte
ad vitam. et de utili ad utile. Vñ. i.
Jo. in. Scimus qm̄ translati sum⁹
de morte ad vitam aē. Aliquando
fit translatio causa leuitatis. puta
qz ex leuitate alteri ecclesie adhere
at. vel suam pro derelicta habeat.
puta qz vxorē duxerit. vel miles fa
ctus sit. vel qz ab ipsa eccia sua de
sit p tres septimanas. vel duos mē
ses sine iusta causa. vel absqz licen
tia sui superioris. In quibus casibz
et similibus priuari potest ecclesi
a debito iuris ordine seruato. Et
ideo talis causa non commendabilis
est. Et talis est uersio puerorū i
puberum. qui ex quadā leuitate a
mimi potius q̄ deuotione et sine licē
tia parentū religionēz intrant. vel
proficētur. et maxime si pueri sint
non doli capaces. de quibus mai
festum est qz ex sola leuitate hoc fe
cerunt. Et ideo non obstante ta
li professione quam infra puberta
tis annos fecerunt. a parentibus
repeti ac reuocari possunt. Aliqu

vero fit huiusmodi translatio causa cupiditatis vel ambitionis. et tunc secundum iura priuandus est ecclesia habita scilicet prima. et abita scilicet secunda. ut nec prima possideat quam per superbiam spernit. nec secundam quam per auaritiam occupauit. extra de clerico. non re. §. si. vii. q. i. eos. et. c. si quis episcopus. Prima tamen ecclesia ipsi repetere potest si voluerit. vii. q. i. non oportet. Talis ergo est conuersio siue penitentia facta pro peccatis. scilicet vel propter cupiditatem terreni lucri. vel propter ambitionem honoris qui duplici primo priuatur. scilicet celesti quod contempnunt et temporalem etiam temporalem. Tu quia seipsum aliquando affligunt abstinentia et huiusmodi. et sic priuant se ipsos modo corporali. Tu quod etiam aliquando dum eorum pro peccatis deperditur confunduntur et vitam perant. et sic priuantur premio eterno quod sperauerunt et temporalem quod ambierunt. Aliquando fit translatio causa humilitatis. puta religionis. In quo casu inferioribus episcopis sufficit petere licentiam. Alioquin si nec petita licentia a transeat ecclesia potest ipsi repetere similiter. vii. q. i. si quis vero. et. c. si quis presbiter. Ipse autem ecclesiam repetere non potest. vii. q. i. eos. et extra de renuncia. cum in duobus. Sed hic sciendum quod si ob conscientiam criminis dimissa placuit ad vitam monachalem quis de se derit ad prelaturam secularem refugere non potest de iure. al. secus. in q. i. hoc nequaquam. Et extra de renuncia. post translationem. Et huic translationi assimilatur conuersio eorum qui culpam suam et miseriam erubescetes humiliter ad penitentiam veniunt. interdum quod uidem remorsu conscientie puncti et stimulati. Qui postquam conuersi sunt ad pristinam culpam

et conuersationem secularem. i. in ordinatam vitam non redeunt. Ista est vera conuersio peccatoris. Cuiusmodi fuit conuersio magdalene. de qua habetur Luca. vii. Item nota quod penitentiae que iniunguntur a sacerdotibus sunt hodie arbitrarie. quia de eis non possit dari certa diffinitio siue regula. Et ideo relinquuntur sacerdoti arbitrio seu iudicio determinanda. sicut etiam secundum iura ea que certa regula diffiniri non possunt iudicis arbitrio relinquuntur. sicut de fide testibus adhibenda. Item hoc fidei iudicis recipiens reliquit. quia ipse magis sciens potest quam alius. ff. de testibus et attest. fides vel verba eple. Item in mora cuius diffinitio non traditur. ff. de usuris ex mora. §. i. Item in impensis factis in rebus dotalibus. Nam et si de dote debeant. non tamen facile est in uniuersum diffiniri. sed singula ex genere et magnitudine impensarum extirpi possunt. ff. de impen. in re dotalis. quod dicitur in fi. Similiter ergo et in quantitate penitentiae peccatoribus imponenda conuenit. Unde tempore penitentiam habita moderatione constituta sunt sacerdotis iudicio potest conuersorum aios prospexerit esse deutos. habito respectu ad etatis pericula et egritudinum necessitates. xxvi. q. vii. tpa. et. c. hoc fit

Capitulum. lix.

Perseuerantia bonae vite excludit ius dotali ab homine. et acquirit in eo ius deo. Unde assimilatur consuetudini. quod si sit rationalis tollit ius in loco in quo viget. ff. de legibus et sena consul. l. de quibus. Item consuetudo rationalis ius inducit. Insti.

de iure naturali gen. a ci. §. ex nō scripto. Item pseuerantia et cōnuatio boni preualet legi peccati. sic etiam cōsuetudo vincit legem. scilicet si sit a tanto tpe seruata. vt nō sit ī memoria hōim quando incipit. vt ff. de aqua pluui. ar. l. i. in fi. a ff. de aqua cotiā estua. l. hoc iur. §. ductus aque. Et sic cōsuetudo quā romana seruat eccia. et precipit ab alijs seruari etiam vincit legem. vt. xi. di. nolite de cōsec. di. i. basilicas. Item cōnuatio pme et bone vite sequentis abolet culpam et infamiam male vite pcedentis. sicut cōsuetudo posterior tollit priorez. extra de cōg. spū. c. i. Et hoc vetū est si in eodē municipio diuerse cōsuetudines diuersis tpiibus oriuntur. Nam si diuersis secus. vt. xij. di. scit sancta. Nec em diuerse aliquoz cōsuetudines alioz dnt contrariatio more subuerti. vt. xij. di. illud.

Capitulum lx.

Potestas nō solum spūal sed etiam temporalis ē apud papam. Nam papa vtrūqz gladium habet. xxi. di. c. i. lxij. di. tibi dno. Vnde et reges deponit. xv. q. vi. alius. et. c. nos factoz et. c. iuratorū. i. q. ij. quia pfulatus. xvi. di. duo sunt. Et non solum regem cōstituit. imo trāffert. extra de electi. venerabilē. imo etiam impatorē elem papa habet apbare. electionē cōfirmare vel ihemare. et ipsū cōfirmatū etiam cōsecrare. Et hec oia pbantur in predicta decretali venerabilē. Ipse etiam papa impatorē deponere potest. Si enim zacharias papa regez frācorū qui a romano pontifice corōnam non recepit. nec per eū exaitur. nec cōprobatur ab eo vel repro-

bat. nōn tam p suis iniquitatibus q̄ p eo q̄ tante potestati erat inutilis a regno deposuit et aliuz loco eius instituit. xv. q. vi. alius. multo fortius impatorē qui specialius quodammodo subest ei poterit remouere. xvi. di. duo sunt. et c. si impator. Item potestatis l' offi en plenitudo ī maioribus prelatis representatur et designatur in vsu pallij. Nam in papa pallij designat plenitudinē potestatis plenissimā extū de auct. a vsu pallij ad honorem. et extra de elect. illa cotidiana. In patriarchis vō plenissimā offi en designat potestatem. ar. extū de priuil. antiqua. In archiepis plenitudinē offi en potestatem. extra de auct. et vsu pallij. nisi. et c. ad honorem. In episcopis vero plenam offi en potestatem. quibus quidocqz cōcedit sez aliquibus. vt papien. ac cūmen. et messano. et ostien. Quibus ex longa consuetudine a ecclefiarū suarum priuil. debetur que seruanda sunt. extra de officio ordia. duo simul. xv. q. ij. c. i. ij. a. iij.

Capitulum lxi.

Prelatorum regimen precipue in duobus cōsistit. scilicet ī virga correctionis. a doctrina pōicationis. Nam latituncanum lupi arceudi sunt baculoqz pastozum. xliij. di. §. i. Sed in vga discipline attendere debet vt corrigat beniuolenter. scilicet non ex odio sed ex caritate. quia falsa iusticia deignationem habet. vera compassionem. Item vt corrigat prudenter. scilicet vt cum discretionē corripiantur timidi. tolerantur infirmi. et quos castigare seuerius necesse est non seuentis plectantur.

animo sed medentis. vt. lxxxvi. di. c. 7. Item congruenter scz vt rigor iusticie vbi congruit remittatur. et vbi expedit intendatur. Est autem remittendus siue t'pandus ex duobus. Primo ex multitudine peccatorum. i. q. vii. quoties. extra de tras. actioi. c. fi. Vñ versus omnis Obplm multum crimē pertransit in ultum. Quando autē est multitudo i causa. tunc p'latus incipere debet a spūalibus proximis vt eoz exēplo frangatur cetera mltitudo. In h di. omelationes. Item pumēdi sūt maiores de vniuersitate q alios trahunt ad peccatū. extra de ele. exco. municato. latores. Secdo t'patur rigor ex qualitate peccatū. quia de ferendum est persone et dignitati extra de offi. de lega. sane quia. a. e. pastoral. et extra de maio. et obe. per tuas. xlv. di. cum beatus l. di. contumaces. 7. q. vii. quisq. xxiiij. q. i. qui contra pacem. ff. de penis vi. seruorum. Ita tamen q n̄ deseratur iusticia vite. quia secum dum Augustinum siue plectendo siue ignoscendo hoc solum bene agitur. vt vita hominum corrigat. xxiiij. q. prodest. Est etiam interdū rigor agendus ex duobus. Primo cum peccatum ex auctoritate defenditur. de penitē. di. vi. c. i. in. fi. Item secundo cum v'sitatus est malum. a multis grassantibus opus ē exēplo. i. q. i. repūntur. ff. de penis autē facta. §. vltimo. Et nota q si superior modum excedit nimis cor rigendo. et si peccet. xxiiij. q. iiij. qui peccat in fi. non tamen cogit a subditis veniam postulare. ne dū nimium seruatur humilitas regendi frangatur auctoritas. lxxxvi. di. quando. Sepe enim ex iuersatiōe equali contemptus nascitur dignita

tis. di. de offi. p'fidiis. obseruādū. Deb et em p'elatus ex ingenio suo dignitatem augere ne contemptibilis habeatur. ff. de offi. p'oful. nec quicq. §. circa. l. di. c. i. extra de accusati. c. qualiter et quando. Secundo pertinet ad regimen p'elati doctrina p'edicationis. Vbi p'mo necessaria est caritas intus at dens. i. Corintheo. um de timo t'ercio. Si linguis hominum loquar et angelorum caritatem autem non habeam factus sum velut es sonans. Secudo vita exterius lucens. Gregorius. Cuius vita de spicitur. restat vt eius p'edicationis contempnatur. in. q. vii. §. porro in fine. Ambrosii. Indicat ille de alteri9 errore. qui non habet in se qd cōdempnet. vt. e. q. c. iudicet. Gregori9. In grauibus peccatis quis possit? dum suis premitur. aliena non diluit. vt. e. q. in grauibus. Criso9. Male viuendo a bene docendo deum instruis qualiter te debeat cōdempnare. xl. di. multi. Talis secundum Iheronimum assimilatur cineri per quem lixiuum transiens lauat et non lauatur. lxxxiiij. di. §. vltimo. Et secundū Augustinū assimilatur lapideo canali per quē aqua doctrine transit ad v'ceolos. id est ad subditorum corda in quibus alij fructum facit. i. q. i. si fuerit. Et secundum Nicolaum papa9 assimilatur faci ardenti. que seipsa consumens alij lucem ministrat. xv. q. vlt. c. vltimo. Tercio necārius est actus p'edicationis discrete docens. circa quem quatuor cōsiderabis. Tempus. vt non loquatur semper sed temporibus oportunitis. si enim semper plueret terra non germinaret. Vnde Leuitici de simo quinto. Vir q fluxus seminis

scilicet spiritualis id est verba dei patitur immundus erit. **I**deo Paulus dicitur importune premisit oportune. xliij. di. sit rector in fine. **I**tem considerandus est locus. ut scilicet predicetur in ecclesia vel alio loco publico vel honesto. non in priuatis domibus ne suspicio sit de heresi. xxx. di. si quis. **I**tem modus scilicet ut fraternaliter et libere predicetur. xi. q. in. nolite. **E**t in priuatis locis possunt aliqua preponi non sollemniter sed in modum simplicis exhortationis seu collationis. extra de hereticis. cum ex inuncto circa p. n. **D**ebet esse etiam predicatio humilis. extra de maio. a obe. humilis doctrina. quia asperitatis nimie in reprobis nec correptionem recipit. nec salutem. xlv. di. cum beatus. ff. ad. l. acquit. preceptoris. **Q**uanto consideranda est dicendorum et auditorum qualitas. **N**am secundum capacitatem audientium doctores sunt alta et profunda et subtilia et infima plana et simplicia. xliij. di. sit rector. viij. q. i. oportet. **A**lias si non intelligentibus profunda dicerentur non esset predicator sed percussor. **I**n fine nota quod prelati qui non audiunt donatum et est nimis insufficientis deponendus est. extra de eta. et quali. ca. ultimo. **I**tem prelati debent diligenter custodire gregem suum. ita quod ex negligentia vel incuria sua nullus in eo iacturam patitur alioquin reus efficitur. **V**nde prelati in hoc similes sunt illis qui habitant in littoribus maris. **Q**uia secundum leges si non inueniatur qui rapuit res ex naufragio. hij. q. iuxta littora maris in quibus nauis in hysa vel tracta fuit. inter fines a gri cuiusque predia possidet siue morantur ex edicto diui adriani te

mentur et a presidibus condempnari debent dampnum passis. ut sic possessores territorij quibus nihil rapuerint in omni eo quod dampnum passi sibi naufragio ademptum probauerint condempnentur. **E**t est ratio naturalis. quia sic debent custodire inter littora. ne etiam ab externis ibi aliquid diripiatur. **I**n uigilant ergo et ponant custodes ne detrimentum patiantur. secundum quod legitur de officio prefati uigilant. lege prima secunda et tertia. **S**imiliter si de domo l'villa expugnatis aliquid raptum sit. quibus verba edicti desint. tamen ex mente labo ait. huic edicto locum fore. **N**ec enim minus in mari quam in villa vel econuerso possumus per latrones infestari. ut. ff. eo. l. in. §. la beo scripsit. **E**t similiter ex mente diui adriani dici potest. quod si quis extraneus in ciuitate aliqua vel eius territorio fuerit spoliatus. vel res eius furto amiserit communitas tenetur. **H**ec actio et contra heredes datur. ut. ff. eodem lege quarta in fine. **S**i ergo communitas quolibet tenetur custodire diligenter territorium suum. **M**ulto magis custodire et conseruare tenetur quilibet prelati gregem suum. **A**lioquin dicitur ei illud **Zacharie** vnde dicitur **O pastor et ydolum derelinquens gregem** **V**nde sicut ydolum hominis non est homo simpliciter sed homo scilicet quid. sic etiam pastor non custodiens gregem suum. **I**tem prelati peccatum periculosum est subditis. non solum publicum sed etiam occultum. quod patet per exemplum in simoniaco. **Q**uia si episcopus sit simoniaco in ordine et occultus. suspensus est contra omnes. **E**t probatur tricesima secunda. di. nullus. et. e. preter hys

Symoniacus enim in ordine habet
 characterē viciōsū. i. q. i. reperuē.
et. c. qui buloā narrantibus. Vñ
 si scio eū simoniacū in ordine occultum
 nullo mō debeo ab eo ordiari
i. q. i. si quis a simoniacis. extra de
simonia per tuas. Et si ignoro eum
 simoniacum esse cū sit in veritate
 non recipio executionē sed dispensa-
 tione inuideo in detestationē cri-
 minis vt in dicto. c. si quis a simo-
niacis. extra de ordiat. ab episcopo.
c. i. in fine. c. c. ij. Si autem scio
 sed coact⁹ hūz recipere. si absolu-
 te coactus fuerim. tūc nec caracte-
 rez recipio. l. di. presbiteros. extē
de baptismo. maiores. Si vero coa-
 ctus fueri dōcionalit̄ tūc aliud est
 q̄ ignorant. i. q. i. constat. Recipio
 em̄ executionē sed non ibi. Et ratio
 est. quia magis constat de volūta-
 te coacti q̄ ignorantis. extra de si-
monia. sicut nobis. Si autē credo
 vel scio episcopum simoniacum nō
 in suo ordine sed in collatione ordi-
 nū seu beneficiorū si possum obtinē
 q̄ ab alio ordiner debeo utiq; hoc
 facere. Alioquin q̄ diu tolerat̄ ab
 ecclesia. a occultus est si opellat me
 secure recipio non obstante cōsci-
 entia r̄pugnante quia erronea est
xij. di. nerui. xi. q. ij. Cui est illa
 ta licet sit. ar. d̄t̄rū. ff. de libl. cau-
sa igitur. §. i. Et quia omne qd̄ fit
 d̄tra cōscientiā c̄. xxv. ij. q. i. §. ex
hys. extra de p̄script̄ quā om̄e. S̄z
 intellige cōscientiā ex p̄cepto vel p̄-
 hibitione formatam. vel qd̄ fit con-
 tra cōscientiā non erroneam. Qd̄ si
 mala audieris de prelato. sis fidel̄
 et non nimis credulus. ff. q̄ cū flo-
tu. l. i. in. fi. ff. de eo per quē factuz
est. l. i. §. i. extra de in. restitu. ex
lit̄eris. quia dictum v̄mus facile
sequitur multitudo. extra de pur-

gatione. e. t̄io. tum in iuuentu-
 te. ergo de facili aurem non prebe-
 as. xi. q. vñ. si quid igitur. lxxvi
di. si quid vero de quocūq; xxxij
di. habuisse

Capitulū. lxij.

Purgatorij pena assilā ex
 communicationi vel pene
 legali per quā sc̄z nullus se
 ipsum ligare potest vel soluere. ff.
de arbit̄s. l. penl. nñ. q. nñ. c. i. C
 ne quis in causa sua iudi. l. v̄mca
Est tñ ottrarium. ar. de sen. excoi
cū desideres. vbi inuitur q̄ si ep̄c
omumet cū illo quē excoicauit sē
tentiā incurrat. Sed dic q̄ ille non
ligatur sententia propria sed cano-
nis. Et si expresse diceret q̄ parti-
cipans cum excoicato ab eo nō li-
garetur non valeret. extra de sē.
exco. nup. xi. in. excoicatis. et. c.
cum excoicato. Similit̄ null⁹i pur-
gatorio existēs potest seipm̄ l̄ liga-
re ad culpā. vel soluere a pena. Et
ideo a nobis expectant suffragia
quib⁹ a pena illa solui mereantur.
sive per suffragia elemosinarū seu
orationum et huiusmodi. secundo
Nachabeorum duodecimo. San-
cta et salubris est cogitatio pro de-
functis exorac̄ vt a peccatis soluā-
tur. Item nota q̄ purgātur aliqui
do anime defunctorū extra locuz
munem purgatorij. in quo geneā-
liter anime purgari dicuntur. sic
patet ex libro. nñ. dyalogoz bea-
ti Gre. Et hoc d̄dit aliqb⁹ ex pri-
uilegio sp̄ali. vt sc̄z exēpte sint a
rois purgatorij loco. sicut p̄ p̄uile-
giū eximī ē q̄s a foro. xvi. q. i. fraf
extra de p̄uile. cū capella. ff. de ex-
cu. mu. l. penl. §. si p̄t. ff. de execu-
tu sp̄adonē. §. sc̄ire. ff. de admilt.

leg. is cui. Conceditur ergo hoc
 privilegium gratie quorundam hoim
 aiabus ut in aliquo loco sup traq
 purgentur ut eor stat⁹ hic existe
 ti bus facilius innotescat. ut scilicet
 ab eis citius adiuventur. vel ppter
 alias causas deo notas

¶ Caplm. lxix.

Ratio cum sit virtus eminē
 tior in hoie debet regere to
 tam aiaz et omis ptes ei⁹.
 sicut dicunt iura q⁹ quelibet eccia
 epatus regenda est iuxta dispositi
 onem et ordinationem epi. x. q. i.
 decretum. et .c. regenda. Na epc
 est maior omnibus sicut cristi vica
 rius. xxxij. q. v. mulierē. Vñ in
 obediens ei morte scz excoicatiois
 occidetur. extra. de maio. a obet
 r. i. a. n. quia omis sub eo sunt. ut
 e. ti. c. omis. Similit^r quia ratio se
 cundum Phm est supremum in ho
 mine gerens similitudinem dei. Ps
 Sgnatum est super nos ac. Est em
 lumen rationis quedaz picipatio
 diuini luminis. idcirco debet ee su
 per nos. i. principari et dominari
 in nobis. ita ut omnes ptes homi
 nis et actus secundum eius dispo
 sitionem et ordinationem regulen
 tur. Et si caro vel aliqd membrum
 illius ei no obediant occidenda fut
 mortificatione penitentie. Vnde A
 postol. Ro. xvij. Si spu facta car
 nis mortificaueritis viuetis.

¶ Capitulu. lxxij.

Recreatio quieta et mode
 sta cuiuslibet licet pro tpe.
 sed dissoluta et in quieta n
 oportet viris spualibus. Vñc e em
 scdm iura. q⁹ clericis non prohibe
 tur piscatio. licet enim clericis no
 solum causa necessitatis vel utilita
 tis sed etiam causa recreationis cu
 retibus piscari. dummodo tamen cu

silentio et modestia fiat. Na et mo
 nacho licet recia texere pro piscibz
 capiendis de ose. di. v. nuq. Pro
 hibetur tamen clericis venatio. ut
 lxxxvi. di. qui venatoribus. Ideo
 ergo piscatio conceditur a venatio p
 hibetur. quia venatio fit cum inq
 etudine et clamore. piscatio vero
 cum quiete. Et quia maior delecta
 tio et dissolutio est in venatione q⁹
 in piscatione. Venator enim currit
 per de uia. sicut dyabolus cui ducit
 animam captiuam. verum est ta
 me q⁹ licet clericis prohibeatur saltu
 osa venatio et clamosa. tamen qui
 eta et recreatiua conceditur. scilicet
 quando fit non causa voluptatis
 sed recreationis ad excitandu for
 sitan appetitum vel calorem natura
 lem. ar. extra de homicidio. dilectus
 filius. a. capellanus. a. extr de iu
 re iurando. et si cristus. de ose. di
 v. sint tibi ieiunia. i. et .ij. licet se
 cundum quosdam episcopo sit oio
 interdicta. Sic intelligunt. xxxij
 di. c. i. Ostien. autez dicit q⁹ venati
 o est omnibus interdicta. si fiat eo
 tempore quo debent homines i ec
 cleha esse vel orare. siue sint clerici
 siue layci. lxxxvi. di. amputatis.
 de conse. di. in. irreligiosuz. et .di
 v. ieiunium. quia venatorem scili
 cet in venatione mortuum neminez
 legimus sanctum. lxxxvi. di. qui
 venatoribus. Et non solum in di
 ebus ieiuniorum e illicita. sed etia
 in festis quibus homines debet ve
 nire ad ecclesiam nisi forte necessi
 tate famis ingruente. Et idem e si
 apzi venirent a vastarent segetes
 vel vineas clericorum vel monacho
 rum. Alijs autem diebus licita est
 laycis p carnibus a pellibus habē
 dis. alias no sedz. Raymu. et Gof
 fridum. Qu et de ipsa venatione

decimas dare iubentur. xvi. q. i.
 quicumque. et extra de decimis non
 est in potestate. Clericis autem est il
 licita si inimis apponant mentes in
 renatione. ita quod ecclesia in spūali
 bus vel temporalibus exinde detri
 metum patiatur vel aliqđ onus in
 de habeat. extra de clerico rena.
c. i. et. ij. Necessitate ergo ecclesie
 exigente licita est renatio clericis
 et monachis. Et sicut causa utilita
 tis et recreationis aliquoties possunt
 renari. siue sint epi siue alij. dūmo
 do renatio sit quiesca. et non profi
 tiscantur cum eamibus et auib⁹ qñ
 debent visitare et predicare

Capitulum. lxx.

Remitti non potest dāpnus
 alicui illatus sine consensu il
 lius nisi propter necessitatez
 pacis vel alicui⁹ similis utilitatis
 cōmunis. Unde pone quod guerra fu
 erit inter duos milites vel principes
 et hinc inde iniurie multe et damp
 na sint illata. postea facta est pax
 inter ipsos. et dāpna hinc inde da
 ta remissa sunt. nunquā ista remissi
 o extenditur ad hoies et valitiores
 vtriusq. Non videtur nisi de consen
 su eorundem sit facta. ar. C. de tras
ac. l. i. et. l. transactionibus placi
tum. et. l. p̄ses. et. l. v. p̄. a. te
extra de ma. et obe. c. fina. ff. de
transac. et. l. in. et. l. qui. cum
toto. et. l. nulli. ff. de pact. simus
§. pacta ubi et in summa. et. l. si.
ouenerint. Vel nisi forte alie non
possit haberi pax. ubi qđem utilit
partis geritur negociū vtriusq. •
Et sic potest intelligi. ff. de pact. •
uentionū. Aliē quomō possum re
mittere ius hois mei. cū nec possē
ab eodē tantūdem extorquere sine
rapina

Capitulum. lxxi.

Restitutio presupponit tria
 scz. dāpnus. factū. et pec
 catū. Primo enim non vide
tur cadere restitutio nisi dāpnū da
tum sit. Unde scđm legem ciuilem
si oliuam meam maturaz decpisti
vel seruū meū puerum
castrasti et p̄ciores fecisti et exp̄
tas quas in predictis fecisti donasti
.i. frugis donasse. tu michi ad resti
tutionē nō teneris. qz non intulisti
dāpnū. sed si aliqđ horū iteremisti
vel subripuisti furti teneris. et pro
seruo castrato iniuriarum erit agen
dū. vt ex edicto edi. auc. ex. l. xij
tabularū in quadruplis. Si autez
oliuā vel messem imaturaz colledi
sti dāpnū intulisti. et ideo locū ha
bet actio de dāpno dato. et per cō
sequēs restitutiois obligatio. ff. ad
l. aquil. si seruus seruū. §. rupisse.
et. §. si oliuā. et. l. fere. ff. de edil
edict. ediles. §. sed et enim. Scđo
presupponit restitutio. quod factū hois ini
terueit. et itelligo factū omisū. l.
omisū. Nū scđm iura cū sine facto
hois ex corruptioe ipsi⁹ rei dāpnū
puerit nō tenet. Et ideo scđm iuri
stas si usufructuarius riuos patia
tur corrūpi. vel vites nō sciderit nō
tenet. l. acquil. ff. de usufru. si ci
uis. §. de mō. Porro si p̄t negli
gentiā hois ignis nō ex ipis rebus
sed extrinsecus pueriat aq̄l agitur.
vt. in. §. si fornicariū. et extrē de
damp. di. si egressus. Sicut cū ne
gligentiā plaustrarū lapides ceci
derunt et dampnum dederunt. ff.
ad. l. acquil. si seruū. §. si ex plau
stro. Tercio restitutio presupponit cul
pam interuenisse. alias secundum
iura cessat actio de dampno dato.
Et ideo neq. furiosus. neq. infans
doli carens tali actione tenetur.
secus si sit doli capax. ff. ad legem

aquil. l. v. §. iniurias. extra de de
 lic. pu. c. pmo

Capitulū. lxxvii.

Sacramenta a xpo instituta
 p̄m habentur ex scrip-
 tura euangelica. sicut bap-
 tismus. eucharistia. et quedam alia.
 Partim vero ex traditiōe ap̄lorū
 sine scriptura sicut ofhematio. ordo.
 et huiusmodi. Sicut etiam ius hū-
 anum constat ex scripto et non scripto.
 sed qd̄ in scriptis redactū est. veta-
 tur lex siue constitutio. Qd̄ autem i
 scriptis non est. vcatur ofuetudo
 vt. i. di. §. cum itaq. Cōfuetudo e-
 nim est ius qd̄oaz morib⁹. i. assidu-
 is actibus hominum institutum qd̄
 p̄ lege suscipitur cū deficit lex. vt.
 i. di. ofuetudo. Alias etiam dicitur
 constat ius nost̄rū ex scripto et non
 scripto vt Insti. de iu. na. gen. et
 ei. §. constat. Itē sacramētorū iniuri-
 a vel irreuerentia est valde piculo-
 sa. et hoc patet p̄ exemplū i bap-
 tismo cuius iteratio quia esset iū-
 ria sacramenti. de ofe. di. ij. §. fi.
 magna pena punitur. Nam pena
 iteratis baptismum fm. l. est vlti-
 mū supplicū. C. ne sc̄m baptisma
 rei. l. ij. Sed ei qui sc̄m baptisma
 geminat pena depositionis impo-
 nitur tanq̄ indigno sacerdotio. §. e-
 ti. l. i. Illi autem qui sponte vel vo-
 tionalit̄ coacti pmoueri nō possūt
 Et idē intellige si ignorant̄ et poste-
 a cū sciuerūt ratū habuerūt. Itē
 si ab hereticis sciēt. l. di. ofhemati-
 oū. i. q. i. ventū i fine. et q. vii. qui
 in qualibet. et. c. ofhematib⁹. In
 habitu tam clericali debent isti vi-
 uē et sic retinebūt p̄uil. cle. lxxxi
 di. dictū de. cōse. di. dictū est Qui
 aut̄ ignorāter sūt baptizati ab here-
 ticis. sicut frequēt̄ fit de infātib⁹
 l̄ coacti absolute possunt pmouēi se

cu nō ū quosdaz de iure. sc̄m alios
 qd̄ tuti⁹ de dispensatiōe epi. i. q. n̄
 placuit. De vtriusq̄ habet de cōse.
 di. n̄. Contradicit tamē vehemē-
 ter. de cō. di. n̄. qui bis. vbi dicit̄
 q̄ si ignorant̄ aliq̄s bis sit baptiza-
 tus non indiget penitētia. sed tamē
 est irregularis et pmoueri nō p̄t.
 sed illud dictū fuit olim in odiū re-
 baptizatiū et de rigore magno. Vt
 loquit̄ de ignorātia iuris q̄ nō excu-
 sat i talib⁹. Et qd̄ dictū ē de rebap-
 tizato etiā de ressecrato. ar. lxxviij
 di. c. i. et de ressecrato. de cō. di.
 v. dictū

Capitulū. lxxviij.

Salutatio beate virginis costi-
 tinet b̄ndictionē cū dicitur
 B̄ndicta tu in mulieribus
 Quia p̄ eā hūana natura que p̄i⁹
 maledicta et excoicata fuerat re-
 be nediata et absoluta siue recōsili-
 ata fuit. Nā hec ei salutatio a deo
 imssa est. Dicunt em̄ iura q̄ si pa-
 pa ex certa scientia aliquē excoica-
 tum salutauerit. vel eidem alias p̄-
 ticipauerit q̄ ille absoluit̄ ab exco-
 municatiōe. qz eo ip̄o presumitur
 q̄ velit ip̄sū absolue. ar. extra de
 p̄iuil. cū oli essem⁹. extra de sen-
 exco. si aliq̄n. lxxij. di. cū adrian⁹
 de ofe. di. pacez. Nec obstat q̄ for-
 mā absolutiōis non seruat q̄re vi-
 det̄ contradicere. extra de sen. exco.
 cum desideres. et. c. a nob̄ est. qz
 dici p̄t q̄ princeps sola voluntate
 manumittat. ff. de manumissiōe
 apud eum. Qulto ergo magis ab-
 soluit salutatio dei

Capitulum. lxxix.

Satisfactio debetur ei q̄ le-
 sus est. vel alteri qui sit lo-
 co eius. Vnde vsura resti-
 tuēda est ei a quo extorta est vl̄ he-
 redi suo. Et si talis non inueniat̄ ē

pauperibus eroganda. vt exte de
usu. cum tu. a. ar. extra de homi
ridio. sicut. xij. q. vi. c. i. Qd si de
 bitor vel heres eius absens est. dicitur
 quida qd usurarius adhuc debet ei
 mittere. sed sumptibus debitoris ab
 sentis. ar. ff. de opis libertor. ope
 re. Qd veruz est quando is a quo
 extorte sunt usure vel heres eius ali
 bi se transfulerit. Sed si usurarius
 qui est male fidei alibi se transeat
 qd ubi usuras exercuit. tunc ppi
 is sumptibus tenetur mittere sicut
 aperte pbantur hec. ff. de rei ven.
 si res. et. l. si vero. et sequen. et
 de leg. i. cum res. et de edendo pre
 tor ait. S. vlt. et. l. sequent. Itē
 hoc qd dictum est. qd usurarius de
 bet mittere absenti. verum est si u
 furarius nouit ubi debitor hitat.
 alias non tenetur vagari. ar. ff.
 de opis libertorum. qd nisi fiat. S.
 i. Item si suma expensarum itine
 ris excedit summam usure. paup
 ribus erogetur. vt. n. q. vi. ante
 riorum. extra de iudeis. cum sit. S.
 si de eius proximo aduentu spere
 tur. tunc pecunia deponetur et co
 signabitur. C. de usuris acceptam
 Capitulum. lxx.

Scripture sacre verba in q
 bus sunt generales pmissi
 ones vel concessiones alicui
 gratie vel potestatis semper intelli
 genda sunt supposita quadam condi
 one etiam si illa non exprimat. ut
 sicut illud. quecumqz orates petie
 ritis credite quia accipietis et fiet
 vobis Mat. xi. sibi intelligendu est
 si digne petieritis. Vn Ia. iij. Pe
 titis et non accipitis. eo qd male pe
 tatis. Et illud Mat. xvij. Qd cumqz
 solueris sup terram erit solutu et
 in celis. intelligit si solueris claue
 non errate. Vnde dicit Oageu. qd

multos sacerdotes excludunt quos
 tamen deus retinet et everso. et
 sic est de alijs similibus. Cuius ex
 plum est. qd in septis quedam co
 ditiones intelliguntur. et sine ex
 pressioe aliqua sunt obseruade. vt
 illa si pces veritate mitantur. exte
 de septis ex pte si quis ydoneus l
 si qua ydonea fuerit. vt extra de e
 lectione. causam. ff. de mune. et
 hono. l. vt gradatim in fine pmi
 septi. Item cum quis natalib9 re
 stituitur. subintelligitur aditio hec.
 si is qui restituit ex ingenua nat9
 est. Nam si ex ancilla per tale resti
 tutionem mil agitur. vt. ff. de nata
 li resti. l. i. Item in concessione vie ta
 cite intelligitur hec conditio. vt is
 cui concedit ciuilitate vtatur. vt. ff.
 de seruitute. l. sit. Item ad genea
 lia mandata pris querendi sponsum fi
 lie sue. hec subintelligitur vt perso
 na spon. pri ostendat. nec prius nup
 tie fiant. vt. de ritu nuptiaru. l. ge
 nerali. Item scripture sacre vba
 que videntur inuice contraria coeoz
 dantur per aliam scripturam. vel p
 distinctionem tpm. vel alio modo.
 sicut illud qd dixit xpc de Johanne
 baptista. Ipse est helias. et illud qd
 dixit ipse Johannes. Non sum helias
 Jo. i. recordat Greg. per illud Luce
 i. qd dixit angel9 Zach. de ipso Jo
 hane. Ipse pcedet ante illu in spiri
 tu et vtute helie Ex quo colligit qd
 Joha. no fuit helias qtu ad psona.
 s qtu ad similitudine. Prio officij. qz
 pcedet an illu in pmo aduetu. sicut
 helias i scdo Scdo qtu ad similitudi
 ne zeli Et ideo sibiunxit in spu sciz
 zeli Tercio i mo viuendi Vn addidit.
 et vtute sciz tpanie vel penitentie.
 Sic etia i legib9 iura iurib9 ad deo
 dia ducit. vt. C. de i offi. re. l. vna
 Sile consuetudo puit. iij. ete rouchie

ad concordiam per interpretationem
 extra de offi. cum dilais. Itz sc̄p̄
 tura sacra non semper sequitur or
 dinem t̄pis. quia quadoq; qd̄ est
 posterius t̄pe ponitur prius sc̄dm
 ordinem sc̄pture. sicut Mat. i. In
 genologia xpi dauid premititur a
 brabe. cui tamen fuerit posterior t̄
 pore. Et Mat. iiij. Primo ponit̄ cri
 stus fuisse assumptus a dyabolo in
 sanctam ciuitatem. et postea in mō
 tem excelsum. cum tamen illud fu
 erit post istud. Nam vltima t̄pta
 tio fuit in t̄plo. vt patet Lu. iiij.
 sicut etiam fit in legibus vt lex co
 dicis confirmas codicem factuz et
 confirmatum post codicem edita
 ē. et tamē in principio codicis po
 sita est. C. de insti. §. ix. l. i. Sic et
 lex que est in codice de sacra ca. l.
 vna facit mentionem de lege poste
 rius edita. C. de huius et legitis hē.
 et. l. si defunctus. Nec em̄ ordo sc̄p̄
 ture inspiciendus est. vt. ff. de solut̄
 l. nec enim.

Capitulum. lxxi.

Simplicitas aliquā excusat
 errorem sed non totaliter
 Vnde secunduz iura aliquā
 suggestio falsitatis et suppressio ve
 ritatis ex simplicitate pueniens n̄
 elidit x̄ptum. impedit tamen for
 mam. Et tunc datus iudex p̄ teno
 re veritatis et nō p̄ deprecantis affe
 ctioē agnoscere debet. vt ext̄ de
 x̄ptis sup̄ litteris. xxv. q. ij. pre
 sc̄ptioē. C. si extra ius vel vti. publ̄
 l. p̄sc̄riptiones

Capitulum. lxxij.

Status laicorum altiori mu
 nere gratie indiget ad asse
 quendam dignitatē regni
 celestis q̄ status clericorum. ex eo
 q̄ est magis implicitus et minus
 idoneus. Cuius exemplū est quia

ad assequendā dignitatē ecclesiasticā
 altioris disp̄sationis grā indiget lai
 cus q̄ clericus postulatus. Vñ lay
 cus vñcūq; sit. siue de eadē dyocesi
 siue aliūde postulāōne a papa cum
 sit ineligibilis simplicit̄. vt. lxi. di
 per totū. et extra de elect. cum ad
 nostrā. c. c. officij. Sed clericus q̄
 postulatus est de aliena dyocesi cui
 non sit ieligibilis simplicit̄. q̄ n̄
 est ieligibilis in dyocesi pp̄a postu
 latus a suo p̄lato. peti debet vt euz
 p̄cedat. vt. lxxi. di. fratermitatē.
 lxxxv. di. florentinū archidyaconū
 lxij. di. leas. lxxxvi. di. dilectiois
 lvij. di. c. i. et ij.

Capitulum. lxxij.

Temptationi nō resistēs sta
 tim a principio dāpnū in
 currit. qd̄ qui statiz resistit
 euadit. Cuius exemplū est. qz fm̄
 iura. qui vim inferēti incontinenti se
 defendendo resistit. reatū non incur
 rit. quē tamen post interuallum se
 vindicās non effugit. Nam si aliq̄s
 incontinenti legitie resistit̄ culpas
 om̄iū delictor̄ t̄pe violētie omissoz
 siue ex parte aggredientis siue ag
 gressi aliq̄s occidatur in aggredie
 tem constat redū dare de bere. vt. C.
 de vi. publ̄. qm̄ ml̄ta facinora. et
 ff. si q̄ozu. paup. se. di. l. i. §. cū ari
 etes. At ille q̄ est repulsus cū aliq̄d
 fecerit ad vindictā. vl̄ cū ex int̄ual
 lo possessionē suā recupauerit p̄o
 nē de ea expellēdo. ciuilit̄ et crimia
 lit̄ puit̄. vt. C. eodē si q̄s et Insti.
 de publ̄. iudicis. §. int̄l. iul. Sile
 quoq; criminis reatuz euadit. qui
 legitime certādo incontinenti a prin
 cipio t̄ptationi resistit. sed q̄ per
 negligentiaz resistendi se primo ex
 spoliati p̄mittit. atēq; p̄ penitentiā
 recuperare possit criminis reatū incur
 rit. Vnde psi dicit Calca serpentis

caput. calca prave cogitationis n̄
cium. Anima enim precedit carnē
in crimine. repelle ergo cogitatio
nes ab anima et caro non peccabit
P̄s. Beatus qui tenebit et allidet
puulos suos ad petram. Paruula
enim sunt ip̄a temptationū incia.
que ad petram cristum mox cuꝝ or
ta fuerint allidenda sunt antequā
erescāt

Capitulum. lxxv.

Transgressor est etiā qui bo
num facit. si illud nō bene
vel bono animo facit. sicut
mandati transgressor est non solū
qui contra illud facit. sed etiam qui
illud in debito modo implet. Vnde
periurus dicitur non solum qui iu
ramētū non seruat. sed etiam qui
male iurat. Vnde si quis vt serua
ret sabbatū a spūali ope vacaret.
male sabbatum celebraret et man
datū transgressor esset. Et sile qui
mandatū cum alicuius iniuria imple
ret. putā si ppter dilectionem ali
cuiꝝ hostē eius feriret vel occideret
Vñ scdm iura finis mādati excedi
tur cū aliud vel aliter exequitur q̄
mandatur. vel cum exequēdo man
datū p̄ter ommissum iniuria infertur.
Et ideo tunc p̄t ab iniuria appella
ri. vt. **C. de appellat. i. si quis puo
ratione**

Tribulationes vel infirmita
tes que peccatoribꝝ in hac
vita eueniūt. sunt quasi q̄
dā nūcū vel legati dei missi ad cō
mouendū eos et puocandū ad re
consiliationē p̄mē. Vñ patientē et
reuerentē suscipi debent q̄ntūcumq̄
videāt hostiles. Nā et nūcū et lega
ti quos ap̄d nos etiā hostes mittūt
recipiunt Et scdm iura. q̄ scā res
est horꝝ causa legatorꝝ. si quis eos
p̄sauerit hostibꝝ quorꝝ legati erāt

tradendus est. ff. de legationibꝝ. l.
ultima. Sile qui hos nuncios vine
iusticie repullerit. incidet in manꝝ
eius Sic rex filioꝝ amon in manꝝ
dauid qui eius nuncios de honesta
uerat. n. **He. m.** Item p̄ xp̄o tri
bulationes et p̄secutiones sustinē
tes. sicut fuerunt soen eius passio
num. sic etiā erunt cuꝝ eo soen olo
lationū. exemplo sez mercatorum
quorꝝ soen sicut p̄cipāt de piculo
sue dāpno. ita possunt licite p̄ci
pare de lucro. Vnde etiā si straha
tur societas q̄ vnus ponat pecuni
am et aliꝝ opam. licitū ē dū tamen
luctū et dāpnū coites sentiāt. sed
si piculum pertinet ad recipientē
in solioū. et nō ad tradentē. illici
ta est talis societas et etiā leonina.
Et talibus assilantur qui volūt p̄ci
cipare xp̄i olationes. sed nolunt
sentire eius passiones

Capitulum. lxxvi.

Surariꝝ assilatur ei q̄ vult
habere lucrū et nō staē p̄
culo. vel ei q̄ venderet rez
n̄ suā p̄ sua. vel ei q̄ venderet illꝝ qd
nō esset. Cuius strarium est in lo
catorē. Est em̄ inter mutuū et loca
tū hec triplex differentia. P̄tio q̄a
piculū rei locate ad locatorē p̄tinz.
sed rei mutuate ad debitorē. vt. ff.
de rei ven. si nauis. Ideoq̄ incen
diū nō liberat debitorē. vt. **C. si
certum petat incendium.** Sed hac
ratione tantum considerata ferius
nauticum licitum esset qd tam fal
sum est. vt extra de vsuris nauigā
ti. Vnde est alia differentia ex qua
sumitur alia ratio quare locatio li
cita est. non autē vsura. quia rei
locate dominium retinemus a deo.
q̄ cōductor de proprietate questi
onem referre non potest. **C. de pi
gnori. actione. nec creditores.**

Et iteo pro usu rei pprie quem edn
 edimus pecuniam recipimus qd li
 citum est. quia nec aliquis cogitur
 de pprio beneficium facere. x. q. ij
 precarie. Sed rei mutuate dñum
 trāfferimus. Ideo p usu rei pprie
 debitoris improbe pecuniam exigi
 mus ab eodem. et facit ad hoc illd
 qd habetur. extra de ven. rei si na
 us. Tercia differentia est a ratio.
 quia vsus rei locate aliquis ē sine
 cōsumptione. vsus autem rei mutua
 te nullus est sine cōsumptione. et
 ita vendit id qd res nō habet. Itē
 vsuaria prauitas similis est excoi
 cationi. que non solum ligat eos i
 quos fertur. sed etiam participant
 tes cum eis i casibus nō cessis in
 quātū incurrūt saltē minore excoi
 cationē. Similiter non soluz vsuās
 excentes peccant. et ad restituti
 onem obligantur. sed etiam coad
 iutores inficiuntur. sicut patet in
 notarijs cōficiētibus instrumēta
 vsuraria. qui ex hoc efficiuntur p
 iuri et infames. a cōficiendi instru
 menta officio pūati. Per iurē qdēz
 quia quando creantur iurant qd
 hoc nō faciant. ergo de cetero nec
 testificari poterunt. nec publica cō
 ficere instrumēta. perurus enim
 testificari non potest quantūcūqz
 penitentiam egerit. extra de testi
 bus ex pte. et. c. fi. Ex hoc etiam
 sunt infames quibus sunt act9 le
 gitimi interdicti. extra de testibus
 licet ex quadā. Capi. lxxvij.
Quorem vnā habens illa
 viuente. nō potest alij ma
 trimonialiter copulari. a
 si de facto straheret non esset ma
 trimonium. Cuius exemplū est in
 matrimonio spiritali sciz prelati
 et ecclesie sue. quia vni ecclesie alli
 gatus ineligibilis est in alia. quia

ligatas habz alas quibus satagie
 volitare. vt extra de electi. c. vlt
 Et si super elect. de facto pcedatur
 non valet electio. vt patet ibidem
 In hoc tamen differt a matrimoni
 o carnali. quia in spiritali vni ec
 clesie alligatus potest ab ea separari
 et alteram suscipere. saltem dispē
 satue ex causa necessitatis. vel vti
 litatis. vt extra de elect. in causis
 in. fi. et. vij. q. i. ois qui Et iteo i
 tali necessaria est postulatio. extra
 de postulatione. bone memorie i se
 cundo. Dec autem dispensatio in
 matrimonio carnali loū nō habz
Capitulū. lxxvij.

Quā nūqz dēt approbati.
 Cui9 exemplū ē in iure. qā
 cōsuetudines male adinuē
 te nullo tpe cōferant. vt in aut.
 vt nulli iudi. S. i. Itēz viciū quāto
 diuturni9 tāto piculosi9. sic cōsuetu
 do mala fm iurā. quāto diuturnior tā
 pmitiosior et piculosior. extra de si
 momia. n̄ satis. extra de cōsuetudinē
 c. vlt. xxij. q. i. scilicet. et. c. fiat
Explicit liber octau9 de exēplis
 et similitudinib9 rerū

Incipiunt capitula libri noni.

Q ue actia a cōtēplatiua vita. i.	
De amore dei et mūdi	ij.
De anima	ij.
De armatura spūali	ij.
De auaritia	v.
De bonis viris	vi.
De caritate	vij.
De carne	vij.
De clericis et epīs	ix.
De cōfessione	x.
De cōpunctiōe	xi.
De cōsolatione afflictōz	xij.
De cōsuetudine peccādī	xij.
De cōuersatiōe bona	xij.